

KINNITATUD
Keskkonnaameti
30.06.2026
korraldusega nr 1-3/26/217

Alam-Pedja linnu- ja loodusala kaitsekorralduskava

adaptest

**Kaasrahastanud
Euroopa Liit**

KESKKONNAAMET

Sisukord

1. ALA ISELOOMUSTUS.....	5
1.1. UURITUS.....	7
1.1.1. Läbiviidud inventuurid ja uuringud.....	7
1.1.2. Riiklik seire.....	11
2. VÄÄRTUSED JA KAITSE-EESMÄRGID.....	13
2.1. ELUPAIGATÜÜBID.....	13
2.1.1. Niitude taastamine, hooldamine ja majandamine.....	14
2.1.2. Ehupaigatüüpide kaitse-eesmärgid.....	20
2.2. KAITSEALUSED LIIGID.....	26
2.2.1. Loodusala liikide kaitse-eesmärgid.....	28
2.2.2. Linnuala liikide kaitse-eesmärgid.....	32
2.3. KULTUURIPÄRAND.....	42
3. MÕJUTEGURID, MEETMED JA TEGEVUSED.....	43
4. KAVANDATUD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED.....	47
4.1. INVENTUURID, SEIRED, UURINGUD.....	49
4.1.1. Vananenud andmetega liikide leiukohtade inventeerimine.....	49
4.1.2. Linnuala inventuur.....	49
4.1.3. Ehupaigatüüpide andmete täpsustamine.....	49
4.1.4. Taimede kordusinventuur.....	49
4.1.5. Niitude majandamise mõju uurimine elustikule.....	49
4.1.6. Märgade koosluste taastamise järgne tulemusseire.....	50
4.2. HOOLDUS, TAASTAMINE JA OHJAMINE.....	50
4.2.1. Võõrliikide tõrje.....	50
4.2.2. Väikekiskjate arvukuse reguleerimine ning koprapaisude likvideerimine.....	50
4.2.3. Pärandniitude taastamine.....	50
4.2.4. Pärandniitude hooldamine.....	50
4.2.5. Märgade koosluste taastamine.....	50
4.2.6. Vanajõgede suudmete hooldamine.....	51
4.3. TARISTU.....	51
4.3.1. Kaitseala tähiste hooldamine.....	51
4.3.2. 30 km/h liiklusmärkide paigaldamine Emajõe äärde.....	52
4.3.3. Matkaradade, lõkkekohtade jms taristu hooldamine.....	52
4.3.4. Puhkekohtade rajamine.....	52
4.4. KAVAD, EESKIRJAD.....	52
4.4.1. Kaitsekorralduskava andmete ülevaatamine ja tulemuslikkuse hindamine.....	52
4.4.2. Kaitsekorra muutmine.....	52
4.4.3. Väikekiskjate ja kopra ohjamiskava koostamine.....	53
5. TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE.....	54
6. KÜLASTUSKORRALDUS.....	62
6.1. OLEMASOLEV KÜLASTUSTARISTU.....	62
6.1.1. Uued puhkekohad.....	63
6.2. KESKKONNAHARIDUS.....	64
LISAD.....	65

Eessõna

Kaitsekorralduskava on koostatud vastavalt [määrusele](#) „Kaitsekorralduskava koostamise ja kinnitamise kord ning kaitsekorralduskava kinnitaja määramine”. Kaitsekorralduskava annab soovitusel kaitstava ala valitsejale kaitse eesmärkide saavutamise parimatest viisidest, kuid ei loo õigusi ega kohustusi kolmandatele isikutele.

Alam-Pedja linnu- ja loodusala kaitsekorralduskava on koostatud tähtajatult. Kava vaadatakse üle ja vajadusel uuendatakse iga 12 aasta tagant (vaadatakse üle eesmärgid ja tegevused), kuid põhjendatud juhtudel uuendatakse kava ka varem (väärtuste kaitse tagamise eesmärgil lähtuvalt tulemuslikkuse hindamise või uue inventuuri andmetest). Alale on koostatud varasemalt Alam-Pedja linnu- ja loodusala kaitsekorralduskava 2016–2025, mis hõlmas nii siseriiklikku kaitstavat ala kui ka rahvusvahelise tähtsusega Alam-Pedja loodusala ja Alam-Pedja linnuala.

Kava sisaldab ala üldiseloomustust, alal leiduvate loodusväärtuste kaitse-eesmärke, mõjutegureid, vajalikke kaitsemeetmeid ja kaitsekorralduslikke tegevusi, tulemuslikkuse hindamist, ala ja selle väärtuste tutvustamist ning külastuskorraldust. Kaitsekorralduskavale on lisatud ka eelmise perioodi kaitse tulemuslikkuse hindamise aruanne.

Kava koostamist koordineeris Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna projekti vanemspetsialist Kaidi Erik. Kava koostamisel osalesid nõuga Marko Angerjävrv, Gunnar Sein, Liis Kasari-Toussaint, Viljar Ilves, Ragnar Kapaun (niidud), Malle Oras, Madis Ess (RMK külastuskorraldus), Maret Gerz, Priit Voolaid (RMK looduskaitse osakond), Pauli Saag (ohjamiskava), Alam-Pedja koostöökogu liikmed.

Kava koostamisel viidi läbi kaasamiskoosolekud.

- 1) 19.11.2025 toimus koosolek niitude hooldajatele, mille kohta on koostatud [protokoll](#).
- 2) Kava koostamist tutvustati 03.12.2025 Alam-Pedja koostöökogul Palupõhjas. Kokkuvõtte koostöökogust leiab [siit](#).
- 3) Kava avalikustamise periood oli 16.03–12.04.2026. Avalik koosolek toimus 01.04.2026 Palupõhja looduskoolis, selle kohta koostati [protokoll](#). Avalikustamise perioodil laekunud ettepanekud on koondatud kava lisasse 2.
- 4) Avalikustamise perioodil saabunud ettepanekute tutvustamine toimus 04.06.2026 Teamsi koosolekul, selle kohta koostati [protokoll](#).

Kava juures on tegevuste ja kaitse eesmärkide kaardikihid, mis on TAB formaadis.

Kaitsekorralduskava on valminud projekti „Kliimamuutustega kohanemise tegevuste elluviimine Eestis” (Implementation of national climate change adaptation activities in Estonia, LIFE21-IPC-EE-LIFE-SIP AdaptEst/101069566) raames, mida rahastavad Euroopa Liidu liikmesriikide keskkonnaprojektide kaasrahastamise programm LIFE ja Eesti riik. Euroopa Liit ega abiandvad asutused ei vastuta kaitsekorralduskavas oleva informatsiooni õigsuse ja sisu kasutamise eest.

Kasutatud lühendid, mõisted ja selgitused

EELIS – Eesti Looduse Infosüsteem

Elupaigatüüp – elupaik, mis vastab loodusdirektiivi I lisas nimetatud tüübile

FRV (*favourable reference value*) – soodne võrdlusväärtus. Nii levila kui ka pindala soodsa või ebasoodsa seisundi kindlakstegemiseks on vaja kehtestada neile parameetritele künnisväärtused. Neid künnisväärtusi nimetatakse soodsateks võrdlusväärtusteks.

Kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamine – kaitsekorralduse tõhususe analüüsimine vastavalt kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamise metoodikale, mille eesmärk on hinnata, kas looduskaitse meetmed tagavad alapõhiste kaitse-eesmärkide täitmise ja väärtuste seisundi paranemise

Kaitseväärtus – kaitse-eeskirjas nimetatud kaitstav loodusväärtus (kaitse-eesmärk)

KAUR – Keskkonnaagentuur

KE – kaitse-eeskiri

KeA – Keskkonnaamet

KKK – kaitsekorralduskava

KOV – kohalik omavalitsus

LiA – linnuala (linnudirektiivi I lisas nimetatud linnuliikide ja I lisast puuduvate rändlinnuliikide elupaikade kaitseks asutatud ala)

LiD – linnudirektiiv (sätestab liikmesriikide õigused ja kohustused loodusliku linnustiku kaitseks ja kasutamiseks)

LKA – looduskaitseala

LKS – looduskaitseseadus

LLA – loodus- ja linnuala

LoA – loodusala (loodusdirektiivi I ja II lisas nimetatud elupaigatüüpide või liikide kaitseks asutatud ala)

LoD – loodusdirektiiv (käsitleb ohustatud elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsepõhimõtteid)

MaRu – Maa- ja Ruumiamet

MO – maaomanik

Mõjutegur (*impact*) – ohutegur + survetegur

Ohutegur (*threat*) – kaitseväärtuse soodsa seisundi säilimist või saavutamist mõjutada võiv tegur (mõju veel ei ole, aga võib tekkida)

PEP – püsielupaik

PV – piiranguvöönd

Pärandniit – poollooduslik kooslus looduskaitseseaduse mõistes

RMK – Riigimetsa Majandamise Keskus

SDF (*standard data form*) – Natura standardandmebaas ehk standardne andmevorm

Seisundi parandamine – arvestatava esinduslikkusega (C) elupaikade seisundi parendamine (kraavide sulgemine, looduslikule arengule jätmise jms)

SKV – sihtkaitsevöönd

Survetegur (*pressure*) – kaitseväärtuse soodsa seisundi säilimist või saavutamist mõjutav positiivne või negatiivne tegur (näiteks intensiivne maakasutus, reostuskoormus, häiringud jms)

Säilitamine – olemasolevate väärtuste säilitamine (seisund ei muutu halvemaks, säilitamine ei tähenda seda, et seisund peab jääma samaks) (looduslik areng)

Taasloomine – SKV-s potentsiaalsete elupaikade loomine elupaigaks aastaks 2050 (pärandniitude puhul elupaikade juurde loomine, nt kultuurniidust elupaigaks)

Taastamine – tegevused, mis on seotud olemasolevate, kuid halvenenud struktuuriga elupaikade taastamisega (näiteks pärandniidud, sood)

Tulemuslikkuse hindamine – kavaga ettenähtud tegevuste täitmise kontroll

1. ALA ISELOOMUSTUS

Ala nimi	Alam-Pedja loodusala (EE0080374), pindala 34 671,9 ha
Alal asuv linnuala	Alam-Pedja linnuala (EE0080374), pindala 34 671,9 ha,
Alal asuvad kaitstavad alad	1) Alam-Pedja LKA (KLO1000455), pindala 34 393,8 ha; 2) Aruvälja suur-konnakotka PEP (KLO3000529), pindala 152,5 ha; 3) Kapsta must-toonekure PEP (KLO3000784), pindala 40,2 ha; 4) Meleski merikotka PEP (KLO3000926), pindala 6,1 ha; 5) Metsanurga-2 väike-konnakotka PEP (KLO3000672), pindala 11,8 ha; 6) Nasja suur-konnakotka PEP (KLO3000530), pindala 16,8 ha; 7) Soosaare kanakulli PEP (KLO3000715), pindala 22,7 ha; 8) Tatriku must-toonekure PEP (KLO3000518), pindala 24,7 ha.
Asukoht ja piirid	MaRu kaardirakendus , Keskkonnaportaal
Kaitsekord	Alam-Pedja looduskaitseala kaitse-eeskiri ¹ Must-toonekure, suur-konnakotka, väike-konnakotka, merikotka ja kanakulli püsielupaigad on kaitstud püsielupaikade määrustega ^{2,3,4,5} .
Kaitseväärtuste paiknemine/maaomand/kõlvikuline jaotus	Keskkonnaportaal ⁶

Maastikult paikneb Alam-Pedja linnu- ja loodusala Vahe-Eesti valdkonnas Võrtsjärve madalikul (Suur-Võrtsjärve nõos), mis on kujunenud kunagisest Suur-Võrtsjärvest. Ala piirab põhjast Kesk-Eesti lainjas tasandik suurte põldudega, läänest Põltsamaa jõe taha jääv madalate künnistega Kolga-Jaani väikevoorestik ning idast jätkub Võrtsjärve madalik, mis on vaid vooluveekogude läheduses ulatuslikumalt põllustatud. Hõre asustus ja vähene majandustegevus on võimaldanud maastikel areneda looduslikult⁷.

Laugete veerudega Võrtsjärve nõgu madaldub lõuna-kagu suunas. Tasandiku kõrgus on põhjaservas 44–46 m üle merepinna, lõunaosas (Emajõe ääres) 33–35 m. Madaliku kirdeosa on suures osas soostunud. Ulatuslikud soolad on kujunenud nõgudesse jäänud „vahejärvede” kinnikasvamisel. Eri arengujärgudes soid eraldavad seal Pedja, Põltsamaa ja Laeva jõgi, mille vesi suubub looduskaitseala lõunapiiril asuvasse Emajökke. Eriti väärtuslikud on Alam-Pedja loodusmaastikus sängorgudega jõed oma rohkete loogete ning suurte üleujutusosaladega. Tulvaveest läbilõigatud jõelookeist on tekkinud soodid ehk vanajõed. Tasase reljeefi ja jõgede väikese langu tõttu on pinnavee äravool raskendatud ja suurveeperioodile on iseloomulikud laialdased üleujutused⁸, mis väetavad luhtasid ning lammimetsi. Madaliku kõrgemad kohad on kaldavallid, rabalavad ja järvetasandikud, mis on muust maastikust vaid mõned meetrid kõrgemad.

Mullastikus on valdavalt soo- ja soostunud mullad, mis katavad 75–80% kaitsealast. Mineraalmullad

¹ Alam-Pedja looduskaitseala kaitse-eeskiri, RT I 2007, 38, 273.

² Merikotka püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri, RT I 2010, 51, 319.

³ Must-toonekure ja suur-konnakotka püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri, RTL 2006, 55, 998.

⁴ Väike-konnakotka püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri, RTL 2010, 21, 375.

⁵ Kanakulli püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri, RTL 2006, 89, 1656.

⁶ Ava töölaud portaal, vali vaade – Kaitstavad alad või Natura alad, selle alt rippmenüüst vali ala, mille kohta infot soovid. Ei kuvata I ja II kaitsekategooria liigi isendite leiukohti.

⁷ Arold, I., Järvet, A. 2001. Soo- ja jõemaastikud, arengulugu. Eesti Loodus 9/10.

⁸ Arold, I. 2005. Võrtsjärve madalik. Rmt: Eesti Maastikud. Tartu Ülikooli Geograafia Instituut. Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 359.

katavad u 15% ja jõgede ülejutuste tõttu tekkinud viljakad lammimullad 5–10% alast⁹. Alam- Pedja asub tervikuna Emajõe jõgikonnas Emajõe valgjal ning Emajõe jõgikonna suurimate lisajõgede – Pedja ja Põltsamaa alamjooksu valgjal. Jõgede veerežiim sõltub otseselt Võrtsjärve ja Emajõe veetasemest. Kaitsealal on 12 vooluveekogu kogupikkusega u 115 km, millele lisanduvad 57 vanajõge, mille pikkuseks on kokku u 51 km. Alam-Pedja oma jõgede ja soodega moodustab suhteliselt iseseisva hüdrooloogilise režiimiga ala, mida mõjutavad aga kaugel, Pandivere kõrgustikul toimuvad protsessid.

Alam-Pedja LLA tähtsus seisneb vähese inimõjuga ja mitmete ühtekoondatud loodusmaastike kaitstes, mis pakuvad elupaika ja kasvukohta arvukatele kaitsealuste liikidele. Alam-Pedja väärtuseks on soode, metsade, lamminiitide ja jõgede ühtne maastikukompleks, mida ümbritsevad intensiivselt majandatud põllu- ja metsaalad. Sood ning soometsad katavad u 72% kaitsealast. Aru-, lammi- ja soostunud metsad kasvavad 18% territooriumist, ruderaal- ja kultuurtaimkond ning lamminiidud ja rohumaad hõlmavad 11% kaitsealast¹⁰. Kaitseala läbivate jõgede süsteem ühendab Peipsi järve ja Võrtsjärve ning on ainulaadne nii Eestis kui ka Euroopas.

Alam-Pedja LKA on 2003. aastast rahvusvahelise tähtsusega linnuala (IBA, Important Bird Area; EE036) ning alates 1997. aastast rahvusvahelise tähtsusega märgala ehk Ramsari ala (3EE002).

Kaitsekorralduskava peamised tegevused on suunatud ala looduskompleksi – soode, metsade, jõgede ja lamminiitide – säilitamisele ning taastamisele. Olulisemad kavandatud tegevused on järgmised:

- Pärandniitide hooldamine ja taastamine: Kavas on taastada pärandniite ning tagada regulaarne hooldus (niitmine või karjatamine). Erilist tähelepanu pööratakse niitmisaegade varieerimisele elurikkuse soodustamiseks.
- Märgade koosluste veerežiimi taastamine: Jätkatakse kraavide sulgemist ja loodusliku veerežiimi taastamist soodes ning märgades metsades, et parandada elupaikade kvaliteeti ja maastiku vastupanuvõimet kliimamuutustele.
- Liigikaitse ja ohjamine: Tegeletakse väikekiskjate (kährrik, nugis, mink, rebane) ja kopra arvukuse reguleerimisega, et vähendada survet maas pesitsevatele lindudele ning parandada veekogude seisundit. Samuti jätkub võõrliikide, nagu karuputke ja pargitatra tõrje.
- Inventuurid ja uuringud: Jätkatakse elupaigatüüpide ja linnuala inventuuridega ja vananenud andmetega liikide leiukohtade ülevaatamisega.
- Külastuskorraldus ja taristu: Keskendatakse olemasoleva matka- ja õpperadade taristu hooldamisele ja planeeritakse uusi puhke- ja/või lõkkekohti.

⁹ Rooma, I. 1997. Alam-Pedja looduskaitseala muldadest ja muldkattest. Käsitiri.

¹⁰ Paal, J. 1997. Alam-Pedja looduskaitseala taime- ja taimekate. Käsitiri

1.1. Uuritus

Ülevaade Alam-Pedja LLA kohta korraldatud uurimustest, analüüsides, eksperttöödest jms. aastatel 1996–2013 oli eelmise kaitsekorralduskava lisas 7.5. Järgnev ülevaade koondab ajavahemikus 2014–2025 valminud/käimasolevad uuringud, inventuurid, projektid ja seired.

1.1.1. Läbiviidud inventuurid ja uuringud

Tabel 1. Läbiviidud inventuurid, uuringud, projektid, seired

Inventuuri/ uuringu nimi	Tüüp	Inventeeritav/ uuritav väärtus	Aasta	Inventuuri/ uuringu läbiviija	Märkused
LIFE+ projekt „Jõeliste elupaikade ökoloogilise seisundi parandamine Alam-Pedja Natura 2000 alal – Laeva jõe alamjooksu loodusliku seisundi taastamine”, koondnimega HAPPYRIVER	Muu	Kalad	2013–2018	Eesti Loodushoiu Keskus	Vanajõgede suudmete taasavamisega parandati oluliselt jõeliste elupaikade seisundit ja elustiku olukorda Peipsi-Võrtsjärve süsteemis ja Alam-Pedja looduskaitsealal. Projekti eesmärgiks oli taasavada ühendused Laeva jõe ja Emajõe vahel ning tekitada uuesti oma loomulikus sängis voolava veega jõgi. Taastati ulatuslikult koelmualasid jões ja luhtadel ning avanesid erinevate elupaikade vahelised rändeteed kaladele ja muudele loomadele. Ekspertide poolt uuriti Laeva jõe kalastikku, suurselgrootuid, linnustikku, veetaimestiku taastumist ja jõe hüdrooloogilisi näitajaid.
LIFE projekt „Soode kaitse ja taastamine”.	Muu	Sooelupaigatüübid	2015–2021	Eestimaa Looduse Fond, RMK	Projekti eesmärk oli taastata eri kaitsealadel soode kuivenduseelne olukord kraavide kinniajamise ja paisude ehitamise teel. Üks projekti aladest oli Soosaare soo Alam-Pedja looduskaitsealal (Soosaare skv). Soosaare soos lõpetati tööd 2018. aastal. Parendustöid ja käsipaise tehti 2021. aastani. Pärast seda on jätkunud taastamistööde edukuse seire. Projekti käigus seirati veetaset, taimestikku, rabakonna, kiile, päevaliblikaid ja linnustikku.
Alam-Pedja linnuala haudelinnustiku ja rändel peatuvate veelindude inventuur	Inventuur	Linnud	2015–2016	Eesti Ornitoloogiaühing	Linnuala inventuur.

Inventuuri/ uuringu nimi	Tüüp	Inventeeritav/ uuritav väärtus	Aasta	Inventuuri/ uuringu läbiviija	Märkused
Looduskaitsele oluliste seeneliikide inventuur Alam-Pedja looduskaitsealal	Inventuur	Seened	2016	MTÜ Puuseen	Eesmärk oli kaitstavate seeneliikide leiukoha- ja liigandmete ajakohastamine.
Alam-Pedja looduskaitseala kaitsealuste taimeliikide inventuur	Inventuur	Soontaimed	2017	Pärandkoosluste Kaitse Ühing	Eesmärk oli kaitse-eesmärgiks olevate soontaimeliikide – kauni kuldkinga, soohilaka ja kollase kiviriku populatsioonide otsimine ja kirjeldamine, Alam-Pedja LKA-l kasvavatest kaitstavatest taimeliikidest parema ülevaate saamine ning olemasolevate leiandmete ajakohastamine.
Luhalinnustiku sesoonsed muutused	Uuring	Linnud	alates 2022	LKÜ Kotkas	Eesmärgiks on viia läbi riikliku luhaniitude haudelinnustiku seiret täiendav uuring valitud aladel.
LIFE-IP „Loodusrikas Eesti” märgade metsaelupaigatüüpide taastamisalade elupaigatüüpide inventuur	Inventuur	Elupaigatüübid	2023	MTÜ Puuseen	Alam-Pedjal toimus inventuur Peterna-Laashoone ja Meleski taastamisaladel.
LIFE-IP „Loodusrikas Eesti” Tulemuspõhise toetuse pilootprojekt	Muu	Pärandniidud Linnud	2023–2027	OÜ Ilvesmaa Airi Külvet	LIFE-IP „Loodusrikas Eesti” raames 10 maahooldajaga, kus 2023–2027 katsetatakse tulemuspõhise toetuse kontseptsiooni 500 hektaril luha- ja rannaniitudel ning tulemuste põhjal selgitatakse välja, kas selline toetussüsteem motiveerib maaomanikke ja majandajaid ning tagab seeläbi niitude parema seisundi. Alam-Pedjal osaleb kaks maahooldajat.
LIFE-IP „Loodusrikas Eesti” Soometsade veerežiimi taastamise eeluuringud Peterna-Laashoone ja Meleski märgade metsade taastamisaladel	Uuring	Elupaigatüübid	2023–2024	Tallinna Ülikool (TLÜ), Tartu Ülikool (TÜ), RMK, Keskkonnaamet, Kliimaministeerium	Taastamise-eelse seisundi määramine ja piiride täpsustamine Peterna-Laashoone ja Meleski märgade metsade taastamisaladel.
LIFE-SIP „Kliimamuutustega kohanemise tegevuste elluviimine Eestis”, koondnimega LIFE-SIP AdaptEst	Muu	Pärandniidud Elupaigatüübid Veerežiimi uuring Linnud	2023–2032	KeA, RMK, Eestimaa Looduse Fond, Eesti Maaülikool, OÜ Ilvesmaa, Eesti Loodushoiu Keskus	Projekti raames on Alam-Pedjal kavas leida paremad lahendused poollooduslike koosluste hooldamiseks ja selle käigus kogutud heina kasutamiseks. Lisaks muudetakse sealsete märgalade veerežiimi looduslikumaks ning tegeletakse väikekiskjate ja kopra asurkondade ning

Inventuuri/ uuringu nimi	Tüüp	Inventeeritav/ uuritav väärtus	Aasta	Inventuuri/ uuringu läbiviija	Märkused
					kährikute ohjamisega. Talgutega kaasatakse vabatahtlikke ning korraldatakse koolitusi. Projekti tulemustele tuginedes koostatakse kaitsealale uus kaitsekorralduskava järgneviks kümneks aastaks. Teostatakse seiret taastamistöõde mõjude hindamiseks.
LIFE „Above the borders: conservation of Greater Spotted Eagles at breeding and wintering areas, and on its flyway”, LIFE22-NAT-PL-GSELIFEAboveBorders	Uuring	Linnud	2023–2027	Eestis Eesti Maaülikool	Projekti GSELIFEAboveBorders eesmärgiks on suurenakkotka elupaikade seisundi parandamine pesitsusaladel (sh Eestis), rändeteedel ja talvitusosaladel. Alam-Pedjal on 2025. aasta alguse seisuga paigaldatud neli tehispesa Võrtsjärve-Kärevere vahelisel joonel.
LIFE-SIP „Kliimamuutustega kohanemise tegevuste elluviimine Eestis”, koondnimega LIFE-SIP AdaptEst Natura elupaikade inventuur Alam-Pedja looduskaitsealal erinevates sihtkaitsevööndites	Inventuur	Elupaigatüübid	2023–2025	Eestimaa Looduse Fond (korraldaja)	2023. aastal viidi Alam-Pedjal Põltsamaa raba sihtkaitsevööndis läbi koosluste inventuur (500 ha), inventeerimine erinevates kaitseala osades jätkusid 2024. aastal (1400 ha) ja 2025. aastal (510 ha) - inventuuri keskseks eesmärgiks oli määratleda kuivenduse mõju ulatus ja täpsustada andmeid aladel esinevate Natura elupaigatüüpide kohta. Inventuure tegid Maret Gerz (RMK), Anneli Palo, Indrek Tammekänd, Indrek Hiiesalu, Liis Kuresoo, Eerik Leibak, Anneli Palo, Jüri-Ott Salm ja Toivo Sepp.
Luhtade niitmisaegade mõju uuringu alusandmete kogumine	Uuring	Pärandniidud Linnud	2023–2027	Eesti Maaülikool OÜ Ilvesmaa	Uuringu peamine eesmärk on koguda algandmed luhtade erinevate niitmisaegade (varane niitmine peale jaanipäeva, alates 25. juunist ja hiline niitmine peale 15. juulit) mõjude pikaajaliseks uuringuks luhtade linnustikule ja taimestikule. Kogutud andmete põhjal tehtud analüüsi tulemused tulevikus on sisendiks suunistele luhtade hooldamise parimaks korraldamiseks nende kaitseväärtuste seisundite säilitamiseks ja parendamiseks. Alam-Pedjal oli uuringusse hõlmatud neli prooviala. Projekt kestab aastani 2027, kus viiakse läbi uuesti andmete kogumine vahepealsete tegevuste käigus toimunud muutuste teadasaamiseks.

Inventuuri/ uuringu nimi	Tüüp	Inventeeritav/ uuritav väärtus	Aasta	Inventuuri/ uuringu läbiviija	Märkused
Rukkiräägu hukkumine rohumaade majandamisel	Uuring	Linnud	2023	Eesti Ornitoloogiaühing	Niitmise mõju uurimine rukkiräägu elupaikadele ja soovitusel majandamiseks.
Natura metsaelupaikade inventuur Alam-Pedja looduskaitseala osades piiranguvööndites	Inventuur	Elupaigatüübid	2024	OÜ Kändinvent	Eesmärk oli inventeerida vananenud andmetega elupaigatüüpe piiranguvööndites.
LIFE-IP „Loodusrikas Eesti” Seiresüsteemi rajamine ja esmaseire Peterna-Laashoone ja Meleski soometsade veerežiimi taastamisaladel	Seire	Soontaimed Veerežiim	2024	Tallinna Ülikool (TLÜ)	Seiresüsteemi (taimkate, vesi, turvas) rajamine ja esmaseire taastamise-eelse seisundi hindamiseks ja tulemusseireks (püsiseirealad) Peterna-Laashoone ja Meleski taastamisaladel. Taastamise-eelse seire läbiviimine. Seireuuringuid tehakse enne taastamist, taastamisjärgselt ja umbes 3 aastat pärast taastamist. 2024. aastal tehti rähnide, kahepaiksete ja indikaator-taimestiku seire. Metsastruktuuri seireks tehti LIDAR mõõtmised lennukilt, väiksematel aladel droonilt ja metsas mõõdeti struktuuri transektidelt. 2026. aastal tehti Peterna-Laashoone taastamisalal kordusseire rähnidele ja kahepaiksetele ja suvel drooniseire, transektid ja indikaator-taimestik. Kuna Meleski taastamisala piirkonna seisundi parandamine liikus projekti LIFE-IP „Loodusrikas Eesti” alt projekti LIFE-SIP AdaptEst, piirdutakse sellel alal ühekordse taastamise-eelse seirega.
Natura metsaelupaikade inventuur Alam-Pedja looduskaitseala osades piirkondades	Inventuur	Elupaigatüübid	2025-2026	MTÜ Puuseen/OÜ Metsapilt	Eesmärk on inventeerida vananenud andmetega elupaigatüüpe ja seni veel inventeerimata piirkondi.
Liblikate leviku kaardistamine kaitstavatel aladel osad I-III	Inventuur	Putukad	2025	MTÜ Lepidoptero- loogide Selts	Eesmärk on inventeerida suur-kuldtiiva vananenud andmetega leiukoht ja seni veel inventeerimata piirkondi, kus liigi leidmine oli kõige tõenäolisem.

1.1.2. Riiklik seire¹¹

Tabel 2. Kaitse-eesmärkidega seotud riiklik seire

Seirejaama nimi ja kood	Seirata väärtus	Märkused
Pedja jõgi: Utsali (SJA1861000)	Muu	Jõgede hüdrokeemiline seire: Koondhinnang füüsikalise-keemiliste kvaliteedinäitajate järgi: 2016 (väga hea), 2023 (halb) Jõgede hüdrobioloogiline seire: Ökoloogiline seisundiklass: 2016 (kesine), 2023 (kesine)
Pikknurme jõgi: Kooli (Pikknurme) (SJA5357000)	Muu	Jõgede hüdrokeemiline seire: Koondhinnang füüsikalise-keemiliste kvaliteedinäitajate järgi: 2016 (väga hea) Jõgede hüdrobioloogiline seire: Ökoloogiline seisundiklass: 2016 (hea)
Emajõgi: Reku (SJA5636000)	Muu	Jõgede hüdrobioloogiline seire: Ökoloogiline seisundiklass: 2016 (kesine)
Põltsamaa jõgi: Rõika (SJA0177000)	Muu	Jõgede seire: Koondhinnang füüsikalise-keemiliste üldtingimuste järgi: 2024 august (väga hea)
erinevad	Elupaigatüübid	Metsaelupaikade seire 2016–2025, luha- ja soostunud niitude seire 2022, 2024, 2025
SJB3392000; SJA0698000; SJB3392000; SJA7272000	Linnud	Talilinnuloendus. Loendusel kaardistatakse kaitse-eesmärgiks olevaid liike nagu hallõgija, laanepüü ja musträhn, kuid pole teada, kas liike Alam-Pedja transektidel leiti või mitte. Aastad 2019, 2022
ME48, ME68, ME67, ME57, ME58, ME59, ME56, ME67	Imetajad	Saarma seire. Alates 2018. aastast KESE-s andmeid pole.
Laeva (SJA5869000)	Linnud	Röövlindude koosluste seire. Püsiseireala. Aastad 2016–2025
erinevad	Linnud	Rohunepi seire. Aastad 2016–2025
Valmaotsa (E526N403) (SJB1377000); Jürikäla (E525N404) (SJB1375000)	Imetajad	Tiigilendlaste seire. 2017, 2022, tiigilendlane registreeritud mõlemal korral
Loode-Tartumaa seireala (SJB0832000)	Linnud	Must-toonekure seire, Kotkaste liigiseire. Suur seireala, kontrollitakse igal aastal ka Alam-Pedjal paiknevaid pesi.
erinevad	Linnud	Haudelinnustiku punktloendused. 2019, 2020, 2021, 2022, 2023

¹¹ Seire andmed on leitavad Keskkonna seire infosüsteemist ([KESE](#))

Seirejaama nimi ja kood	Seiratav väärtus	Märkused
Soosaare raba (SJA6593000); Põltsamaa raba (SJA4832000); Peterna raba (SJB2835000); Kõrgesoo-Põdrasoo-Peenraraba (SJB2842000); Laeva-Vaaramaa rabad (SJB2835000); Pajusaare-Krimmi siirdesood (SJB2844000); Sangla soo (SJB4678000); Umbusi raba W-osa (SJA6097000); Umbusi raba W-osa (SJB4679000); Kulu madal soo (SJA3198000); Karussaare madal soo (SJB2845000); Intsuveski raba (SJA8360000); Tõllassaare raba (SJA9588000)	Linnud	Haudelindude kooslused (madal sood ja rabad). 2017 (Soosaare), 2021 (kõik ülejäänud seirejaamad)
Jürikäla luht (SJB3091000); Kirna luht (SJB3090000); Altnurga luht (SJB3092000); Kärevere-Nasja luht (SJB4299000); Nasja-Palupõhja luht (SJB4331000)	Linnud	Haudelindude kooslused (luhaniidud). 2020 (Jürikäla, Kirna, Altnurga), 2022 (Kärevere-Nasja), 2023 (Nasja-Palupõhja luht)
Põdrasoo, Kirna, Torniraba, Tõllassaare, Kõrgraba, Peenarsoo, Kulu-Sillaotsa, Intsuveski, Kõrgepalu lääne, Kõrgepalu kael, Lipardi, Sangla, Vaibla soo, Rebassaare, Madisemäe, Epru	Linnud	Metsise mängude seire. 2017–2024

2. VÄÄRTUSED JA KAITSE-EESMÄRGID

2.1. Elupaigatüübid

LoD elupaigatüüpide määratlemine Alam-Pedja LKA-l toimus aastail 2001–2004 ja selle korraldas LKÜ Kotkas. Valdavalt tugines LKÜ Kotkas seejuures varasematele inventuuridele, sh metsaregistri päringutele. 2002. aastal inventeeriti lammielupaiku, eelkõige metsatüüpe 91E0 ja 91F0, ning varem inventeerimata alasid. Suur osa niiduelupaigatüüpidest inventeeriti 2000–2009, hiljem on andmeid täpsustatud üksikutel aladel aastatel 2017–2023. Soid inventeeriti 2008–2012, hiljem on soode kohta andmeid lisandunud 2018–2020. aastatel. EELISes on mitmetel aladel andmed puudulikud – puudub elupaiga seisundi hinnang ja/või info, millise inventuuri raames, millal ja kes elupaiga inventeeris. Seoses erinevate LIFE projektidega inventeeriti vananenud ja ebatäpsete andmetega alasid aastatel 2023–2025 (vt ptk 1.1.1).

Alam-Pedja LLA-l on kaardistatud 19 LoD elupaigatüüpi, mille kogupindala on u 30 800 hektarit ja mis katavad 89% LLA pindalast. Kõige suuremal alal levivad erinevad sookooslused koos märgade metsadega – umbes 25 500 ha. Kuivemaid metsakooslusi esineb oluliselt vähem – umbes 800 ha.

Alam-Pedja erinevaid kooslusi liigendavad ja kujundavad mitmed vooluveekogud, mida on alal umbes 450 km. Suurimad jõed on Emajõgi, Pedja jõgi ja Põltsamaa jõgi koos lisajõgedega, mis suurte üleujutusosaladega on elustikule väga väärtuslikud. Jõeloogetest on tekkinud mitmeid soodid ehk vanajõed, mis koos üleujutatavate luhtadega moodustavad tähtsaima koelmute piirkonna Emajõel.

Alam-Pedjal LLA on täielikult inventeerimata piirkondi umbes 2000 ha. Kuna Alam-Pedja suuruse ja looduslike olude tõttu on lähiaastatel võimatu kogu ala välitöödega katta ja andmestiku kvaliteeti parandada, tegi Keskkonnaamet 2024–2025. aastal kaitsekorralduskava koostamise eeltööna täiendava elupaigatüüpide kameraalse kaardistamise. Korrigeeriti kõikide elupaigatüüpide piire kasutades ortofotot, põhikaarti, metsanduslikku ortofotot, metsaregistri eraldiste andmeid ja ajaloolisi kaarte. Registrisse kanti ka Eestimaa Looduse Fondi täpsemad soode andmed.

Tabelis 3 on elupaigatüüpide seisund ja eesmärk määratud viimastel aastatel inventeeritud ja kameraalselt kaardistatud EELISesse kantud elupaigatüüpide alusel. Vastavalt sellele tuleb korrigeerida nii loodusala eesmärke kui ka standardandmebaasis esitatud elupaigatüüpide pindalade andmeid.

Sooelupaigatüüpide Natura elupaikade kihile kandmisega on kõige suuremad muutused võrreldes standardandmebaasiga seotud madalsoode ja rabadega. Looduslikus seisundis rabasid (7110*) esineb vähem võrreldes andmebaasi esitatuga (SDF 9718 ha → esineb 7883 ha). Ühelt poolt on põhjuseks 2000. aastate kaardistusmetoodika ebatäpsus võrreldes tänapäevaga, seda võib määratleda teadusliku veana – algselt oli elupaigatüüp määratletud MaRu Eesti põhikaardi 1996–2007 kõlvikutüübi „rabad” alusel, kus rabamassiivi piires ei olnud eristatud puistunud ja lagedaid alasid ega servaalade siirdesoid. Seetõttu olid rabadena kaardistatud suured elupaigapolügoonid, mis hõlmasid lisaks lagerabade elupaigatüübile ka puistu parameetritelt siirdesoo- ja rabametsa elupaigatüübile (91D0*) vastavaid alasid (puude liituvus >0,3 ja kõrgus üle 4 m) ning siirde- ja õõtsiksoid (7140). Teisalt on elupaikade esinemist ja ulatust täpsustatud hilisemal ajal toimunud soo- ja metsainventuuride käigus, mille tulemusena määrati suur osa esialgselt rabadena kaardistatud alasid siirde- ja õõtsiksoode (7140, SDF 1632 ha → esineb 2537 ha) ning siirdesoo- ja rabametsade (91D0*, SDF 4076 ha → esineb 4521 ha) elupaigatüüpi kuuluvateks. Lisaks kaardistati ka rikutud, kuid taastumisvõimelisi rabasid (7120), mis varasemalt on olnud suuresti määratlemata (SDF 8,4 ha → esineb 609 ha). Madalsoode (7230) puhul on tegu sarnase lähenemisega nagu rabade juures – uuem kaardistus on olnud täpsem ja seetõttu on madalsoode pindala võrreldes standardandmebaasiga vähenenud (SDF 1481 ha → esineb

934 ha). Osa esialgselt madalsoodena kaardistatud alasid määrati eelkõige siirde- ja õõtsiksoode (7140), siirdesoo- ja rabametsade (91D0*) ja soostuvad ja soo-lehtmetsade (9080*) elupaigatüüpi kuuluvateks.

2025–2026. a toimuvad ligikaudu 3000 hektaril peamiselt metsaelupaigatüüpide inventuurid, kus täpsustatakse Natura pilootinventuuril määratud elupaigatüüpe. Pärast inventuuri tulemusi korrigeeritakse ka metsaelupaikade standardandmebaasi andmeid.

2.1.1. Niitude taastamine, hooldamine ja majandamine

Erinevaid niiduelupaigatüüpe esineb umbes 4000 ha, millest valdava enamiku moodustavad lamminiidud (6450). Kuivemaid niiduelupaigatüüpe (6270*, 6510, 6530*) esineb ligikaudu 100 ha.

Taastatud ja hooldusesse võetud niitude pindala on Alam-Pedjal järk-järgult suurenenud. Sellele on kaasa aidanud aktiivsete maahooldajate lisandumine ja alade taastamine koos taristuobjektide (truubid, koolmed, teed, platsid) loomise ja parandamisega. Niitude hooldamine toimub peamiselt niites, kuid osasid alasid ka karjatatakse. Eelmise kaitsekorraldusperioodi jooksul taastati unikaalseid alasid umbes 550 ha ulatuses. 2024. aastaks oli majandatud niitude pindala tõusnud ligikaudu 1580 ha-le, millest 290 hektaril toimus karjatamine ja ülejäänud niite hooldati niitmise teel. 2024. aastal hooldati niitude elupaigatüüpidest 6270* umbes 33 ha, 6430 15 ha, 6450 1520 ha, 6510 2 ha, 6530* 4 ha, 9070 1 ha.

Alam-Pedjal on plaanis taastada veel ligikaudu 400 hektarit lamminiite ja pikas plaanis, arvestades seniseid taastamis- ja hoolduskogemusi, on eesmärk viia hooldatavate niitude kogupindala vähemalt 2000 hektarini.

Kava koostamise ajal niitudega seotud projektid:

- LIFE-IP „Loodusrikas Eesti” tulemuspõhise toetuse pilootprojekt

Projekti eesmärk on näha, kuidas erinevad hooldusvõtted pärandniidu seisundit mõjutavad ning kuidas maahooldaja ise oma alade hindamisega hakkama saab. Pilootprojekti tulemuste põhjal selgitatakse välja, kas selline toetusüsteem on motiveerivam ja tagab seeläbi niitude parema seisundi. Alam-Pedjal osaleb FIE Airi Külvet (4 ha) ja Ilvesmaa OÜ (115 ha) ning neile on koostatud tegevusplaan, mis arvestab ala eripärasid ning võimaldab rakendada ka praegustest hooldustingimustest erinevaid võtteid. Samuti tuleb osalejatel täita hindamisankeet. Airi Külvet katsetab liigirikka heina laialilaotamist tarnastikule, et suurendada taimede liigirikkust, ja Ilvesmaa OÜ katsetab mitmekesise majandamisega (niitmise-karjatamise vaheldamine, mosaiikne niitmine), et tagada mitmekesine taimestik ja loomastik.

- LIFE-SIP „Kliimamuutustega kohanemise tegevuste elluviimine Eestis”, koondnimega LIFE-SIP AdaptEst

Projekti käigus on Alam-Pedjal kavas leida paremad lahendused poollooduslike koosluste hooldamiseks ja niitmisel tekkinud heina kasutamiseks. 2023. aastal koostati niitude majandamise kava, mis on elektroonilisel kujul. Katsetatakse tarna ohjamist kuni 4-kordse hekseldamisega aasta jooksul 5-aastase perioodi vältel. Selleks valiti välja kolm ala Pedja jõe ääres Altnurga külas. Lisaks valiti välja alad, kus katsetatakse angervaksa ohjamist õitsemise ajal 3 aasta jooksul, et takistada taime levimist. Need alad asuvad samuti Pedja jõe ääres Jürikälas. Heina transpordikulude vähendamiseks osteti 2024. aastal heinapaki press, mis tihendab heina efektiivselt ja tänu heinapakkide kujule on juba toonud märkimisväärset kokkuhoidu heina transportimisel. Raskesti ligipääsetavates kohtades heina niitmiseks ja loomade vedamiseks osteti praam „Luhakass”, millega saab korraga suurel hulgal vedada heina välja sealt, kus seda mööda maismaad teha ei saaks. Heina laadimiseks rajatakse Kärevere silla lähistele väike sadamaala. Heina ladustamiseks rajatakse väljaspool kaitseala kaks ladustamisala. Loomade jaoks rajatakse uusi karjaeetu ja varjualused.

- Luhtade niitmisaegade mõju uuringu alusandmete kogumine

Uuringu peamine eesmärk oli koguda algandmed luhtade erinevate niitmisaegade (varane niitmine pärast jaanipäeva, alates 25. juunist ja hiline niitmine pärast 15. juulit) mõjude pikaajaliseks uuringuks luhtade linnustikule ja taimestikule. Kogutud andmete põhjal tehtud analüüsi tulemused on tulevikus sisendiks luhtade hooldamise parimaks korraldamiseks ja nende kaitseväärtuste seisundite säilitamiseks ja parendamiseks. Alam-Pedjal oli uuringusse hõlmatud neli prooviala. Projekt kestab aastani 2027, kus viiakse läbi uuesti andmete kogumine vahepealsete tegevuste käigus toimunud muutuste teadasaamiseks.

2023. aastal valmis LIFE-SIP AdaptEst projekti käigus esialgne elektrooniline Alam-Pedja niitude majandamise kava, mida täiendati KKK koostamise käigus. Niitude majandamise kava kihid on kinnitatud KKK lisana (lisa 3). Kavas on iga registreeritud pärandniidu kohta täpsemad andmed nagu elupaigatüübi kood, prioriteetsus, vajalikud tegevused, hooldamisviis, raskusklass, juurdepääs jne. Hooldamise ja taastamise prioriteetsuse määravad ala loodusväärtused: taimekoosluse esinduslikkus ja liigiline koosseis, olulisus lindude toitumis- ja pesitsusaladena, olulisus kalade koelmualadena, kaitstavate ja ohustatud liikide asurkondade esinemine. Umbes pooled Alam-Pedja pärandniitudest asuvad raskesti ligipääsetavatel aladel – vanajõgede käärudes, üksteisest eraldatud väikeste aladena, metsastunud või võsastunud alade taga, väga pehmel pinnasel. KKK juurde kuuluvad ka kaitse-eesmärkide ja tegevuste kihid. Need asuvad lisa 3. Kaitse-eesmärkide kihi koostamiseks võeti aluseks elektrooniline niitude majandamise kava, mis aitas määrata igale niiduelupaigatüübi polügoonile eesmärgi ja tegevuse. Need kihid aitavad ruumiliselt mõista, kus asuvad prioriteetsemad niidualad ja mis on nende seisukord ja soovitatav tegevus.

Lamminiitude hulgas esineb alasid, mille hea seisundi säilitamiseks ei ole igal aastal vajalik samas mahus sekkumine ning hooldusvajadus võib sõltuda ala looduslikust seisundist ja kujunenud taimestikust. Samal ajal mõjutavad hooldusvõimalusi olulisel määral ilmastikutingimused. Näiteks aastatel 2016, 2017 ja 2025 esinenud liigniiskuse tõttu niidetavate alade hooldamist sisuliselt ei toimunud. Seetõttu võib tegelikult hooldatud niidupinna suurus aastati märkimisväärselt varieeruda.

Niitude hooldamisel tuleb lähtuda pärandniidu hooldamise toetuse määruses¹² sätestatud nõuetest. Kava koostamise ajal kehtinud pärandniidu hooldamise toetuse määruse (2023–2027) järgi on heas seisundis pärandniitu võimalik niita vabalt valitud ajal, tingimusel et alale jäetakse 5–30% ulatuses niitmata laiike (välja arvatud maas pesitsevate lindudega aladel). Lisaks võib heas seisundis ala viieaastase hooldusperioodi jooksul ühel aastal hooldamata jätta. Määruse järgi võib maas pesitseva linnuliigi elupaigas niita alates 15. juulist. Sama määruse järgi on alates 2023. aastast hilisem niitmine tasustatud ka 50% kõrgema toetuse määraga. Lisaks on määruses öeldud, et kui kaitsekorralduslikus dokumendis (näiteks kaitsekorralduskava või liigi tegevuskava) ei ole toodud niitude hooldamise eritingimusi, siis tuleb hooldamisel järgida hooldamise toetuse määruses sätestatud nõudeid. Ligikaudu 75% Alam-Pedja hoolduskõlbulikest lamminiitudest paikneb maas pesitsevate linnuliikide elupaigas. Senised kaitsekorralduskavad ei ole niitude hooldamise eritingimusi käsitletud, mistõttu on viimased 20 aastat rakendatud hilist (pärast 10. või 15. juulit) niitmist (vt tabel 3).

Tabel 3. Viimase 20 aasta niitude hooldamise tingimused

Periood	Toetuse määrus	Niitmine lubatud alates
2004–2006	Loodushoiutoetuse taotlemise, taotluse läbivaatamise ja toetuse maksmise kord, nõuded toetuse maksmiseks ja toetuse määrad	01.07
2007–2014	Poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse saamise nõuded, toetuse	Kaitse-eeskirjas, kaitsekorralduskavas või liigi tegevuskavas sätestatud kuupäev. Kui nimetatud dokumendis kuupäev ei kajastu, siis vastavalt

¹² <https://www.riigiteataja.ee/akt/129122022021?leiaKehtiv>

Periood	Toetuse määrus	Niitmine lubatud alates
	taotlemise ja taotluse menetlemise täpsem kord aastateks 2007–2013	Keskkonnaameti toetuse taotluste kinnitamise juhendile oli niita lubatud alates 10.07 .
2015–2022	Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus	10.07 või kaitse-eeskirjas, kaitsekorralduskavas või liigi kaitse ja ohjamise tegevuskavas sätestatud kuupäev.
Alates 2023	Perioodi 2023–2027 pärandniidu hooldamise toetus	Maaspesitseva kaitsealuse linnuliigi elupaigas alates 15.07 , muudel juhtudel piirang puudub. Kaitse-eeskirjaga, kaitsekorralduskavaga, liigi kaitse ja ohjamise tegevuskavaga, pärandniitude tegevuskavaga või muu Keskkonnaameti haldusaktiga on võimalik sätestada määrusest erinev kuupäev.

Niitmine mõjutab kogu niidukoosluse elustikku ning selle mõju sõltub nii niidu tüübist, mullastikust kui ka hooldamise ajast ja regulaarsusest. Ajalooliselt kujunes Eesti niitude liigirikkus välja kesksuviste niitmisaegade tingimustes, mil heinategu toimus tavaliselt juuni lõpust juuli lõpuni. Selline pikem ja hajutatud ajavahemik tagas maastikus mitmekesised elupaiga tingimused ning hoidis konkurentsi liikide vahel tasakaalus. Praegu kehtiv hilise niitmise nõue aga muudab seda tasakaalu, soodustades tarnade, kõrreliste ja teiste jõulisemate taimeliikide domineerimist ning vähendades väiksemate ja valgusnõudlike taimede osakaalu. Suuremad ja kiirekasvulisemad taimed jõuavad hilise niitmise korral varuda toitaineid juurtesse, mis annab neile kevadel veelgi parema konkurentsielise. Muutused taimestikust toimuvad kiiremini viljakametel ja niiskematel niidualadel, kus vee ja toitainete kättesaadavus ei piira kõrgekasvuliste taimede levikut¹³. Viimaste aastakümnete hiline niitmispraktika on Alam-Pedja lamminiitudel kaasa toonud tarna ja angervaksa domineerimise ning ka invasiivsete võõrliikide nagu kanada kuldviitsa (*Solidago canadensis*) ja tähk-kukehirsu (*Echinochloa crus-galli*) leviku. Hilisest niitmisest tingitud taimkatte liigivaesemaks ja ühekülgsemaks muutumine langetab kogu niidu elupaiga kvaliteeti ja elurikkust^{13,14}.

Putukate ja teiste selgrootute nõudlused elupaigale on mitmekesised, mistõttu on niitmisaja mõju rühmiti erinev: see võib olla nii positiivne, neutraalne kui ka negatiivne. Kuigi hilise niitmisega säilib õierikas taimestik kauem¹⁵, vähendab iga-aastane ühtlaselt hiline niitmine pikemas plaanis alal mitmete liblikate ning tolmeldajate elutsükliks vajalike madalama rohustuga laikude ja spetsiifiliste toidutaimede osakaalu^{16,17}. Kogu ala hõlmava üheaegse niitmise (nii varase kui hilise) korral ei jää ka piisavalt pelgupaiku kiskjate eest varjumiseks. Erisuguste elupaiganõudlustega selgrootute toetamiseks on seega vajalik ruumiliselt ja ajaliselt mosaiikne niitmispraktika ning võimalusel niitmata laikude jätmine^{15,18}.

Lindude, eriti maas pesitsejate jaoks (rohunepp, rukkirääk), on hilise niitmise eesmärk olnud pesitsusedukuse parandamine. Hiline niitmine pakub varju ja kaitset maaspesitsevate lindude

¹³ Diekmann, M., Andres, C., Becker, T., Bennie, J., Blüml, V., Bullock, J. M., ... & Wesche, K. (2019). Patterns of long-term vegetation change vary between different types of semi-natural grasslands in Western and Central Europe. *Journal of Vegetation Science*, 30(2), 187-202.

¹⁴ Mesipuu, M. 2020. Aru- ja soostunud niitude hoolduskava. Pärandkoosluste Kaitse Ühing

¹⁵ Dietzel, Simon, et al., 2025. "When to mow and how: Short-term effects of river dike grassland management on arthropod abundance, species richness, and community composition." *Journal of Insect Conservation* 29.2 (2025): 25.

¹⁶ Kruse, M., Stein-Bachinger, K., Gottwald, F., Schmidt, E. and Heinken, T., 2016. Influence of grassland management on the biodiversity of plants and butterflies on organic suckler cow farms. *Tuexenia*, 36, pp.97-119.

¹⁷ Johansen et al., 2019 Johansen, L., Westin, A., Wehn, S., Iuga, A., Ivascu, C.M., Kallioniemi, E., Lennartsson, T., 2019. Traditional semi-natural grassland management with heterogeneous mowing times enhances flower resources for pollinators in agricultural landscapes. *Glob. Ecol. Conserv.* 18, 00619. <https://doi.org/10.1016/j.gecco.2019.e00619>

¹⁸ Cizek, O., Zamecnik, J., Tropek, R., Kocarek, P. and Konvicka, M., 2012. Diversification of mowing regime increases arthropods diversity in species-poor cultural hay meadows. *Journal of Insect Conservation*, 16(2), pp.215-226.

poegadele¹⁹, kuid samas soodustab konkurentsivõimeliste taimede (sh invasiivsete võõrliikide) levikut. Nii kaovad kooslusest madalakasvulised taimed ning kujuneb liigtihe ja kõrge taimestik, mis muutub lõpuks ka näiteks rohunepile (*Gallinago media*) ebasobivaks^{20,21,22}. Rohunepid eelistavad toitumiseks hea läbitavusega pinnast, kus mõõdukas taimestik (h = 20 cm) vaheldub palja maapinna laikudega, sest hõredam juurestik hõlbustab mulla ülemisest kihist vihmausside ja teiste selgrootute kättesaamist²³. Seega võivad ühe organismirühma kaitsele keskenduvad nõuded pikemas perspektiivis kaasa tuua elupaiga seisundi halvenemise ning kogu elurikkuse vähenemise.

Taimestiku ja muu elustiku muutuste kõrval mõjutab hiline niitmine oluliselt ka niitude majanduslikku kasutatavust. Hilja varutud hein on madalama kvaliteediga, sisaldab rohkem puitunud osi ning on väiksema toiteväärtusega, mistõttu ei sobi see hästi loomasöödaks²⁴. Lisaks kitsendab lühike niitmisaeg (alates 15. juulist) oluliselt vähegi kvaliteetsema heina varumise aega, jättes selleks vaid paarinädalase perioodi. See tekitab lühikeses aja jooksul tehnika ja tööjõu ülekoormust. Varasem niitmise alustamine võimaldaks töid hajutada pikemale perioodile ning planeerida ressursse kulutõhusamalt. Ajas hajutatud tegevus kujundaks iseenesest loodusliku, mosaiikse ja üle kogu Eesti varieeruva niitmiserütmi. Selline paindlikkus on seega otseselt kasulik nii majanduslikult kui ka ökoloogiliselt. Jäikade hiliste kuupäevade püsimine seevastu vähendab põllumajandustootjate motivatsiooni pärandniite hooldada, ohustades nende ainulaadsete koosluste pikaajalist säilimist²⁵.

Kokkuvõtvalt ei vasta järgalt fikseeritud hiline niitmisaeg pärandniitude ökoloogilistele ega majanduslikele vajadustele. Kuigi algselt maas pesitsevate lindude kaitseks seatud nõue pakub neile lühiajaliselt kaitset, toob see pikemas plaanis kaasa elupaikade degradeerumise: võimust võtavad kõrgekasvulised ja invasiivsed taimed ning kaovad madalamad taimeliigid ja putukate toidubaas, mis muudab ala lõpuks ebasobivaks ka kaitstavatele lindudele endile^{26,27,28,29,30}. Lisaks toodab hiline ja lühikeses ajaaknas heinategu madala toiteväärtusega loomasööta, koormab üle maahooldajate tehnika

¹⁹ Kälås, J.A., 2004 (ed). International Single Species Action Plan for the Conservation of the Great Snipe *Gallinago media*. Technical Series No 5 of the UNEP/AEWA Secretariat. 41 p.

(http://www.unep-aewa.org/publications/technical_series/ts5_great_snipe.pdf).

²⁰ Bonari, G., Fajmon, K., Malenovský, I., Zelený, D., Holu, J., Jongepierová, I., Chytrý, M., 2017. Management of semi-natural grasslands benefiting both plant and insect diversity: The importance of heterogeneity and tradition. *Agric. Ecosyst. Environ.* 246, 243–252. <https://doi.org/10.1016/j.agee.2017.06.010>

²¹ Komiluk et al., 2021 Komiluk, M., Białomyzy, P., Grygoruk, G., Kozub, Ł., Sielezniew, M., Świętochowski, P., Tumił, T., Wereszczuk, M., Chylarecki, P., 2021. Habitat selection of foraging male Great Snipes on floodplain meadows: importance of proximity to the lek, vegetation cover and bare ground. *Ibis* 163, 486–506. <https://doi.org/10.1111/ibi.12898>

²² Rūsiņa, S., 2017. Protected Habitat Management Guidelines for Latvia. Volume 3. Seminal grasslands.

²³ Sepp, A.-M., 2023. Rohunepi (*Gallinago media*) poolt kasutatava elupaiga suurus ja levik Eestis. Bakalaureusetöö.

²⁴ Zhang, T., Li, F. Y., Wang, H., Wu, L., Shi, C., Li, Y., & Hu, J. (2021). Effects of defoliation timing on plant nutrient resorption and hay production in a semi-arid steppe. *Journal of Plant Ecology*, 14(1), 44-57.

²⁵ Holm et al. 2019 Holm, B., Aavik, T., Kasari, L., Luuk, O., Holm, A., Väli, K., Sandre, S.-L., Kallaste, E., 2019. Poollooduslike koosluste jätkusuutliku majandamise tagamise analüüs. Uuringu aruanne. Pärandkoosluste kaitse ühing & Eesti Rakendusuuringu Keskus CentAR OÜ, Tartu.

²⁶ *Ibid.*, 20

²⁷ Budka, M., Jobda, M., Szałański, P., & Piórkowski, H. (2019). Effect of agri-environment measure for the aquatic warbler on bird biodiversity in the extensively managed landscape of Biebrza Marshes (Poland). *Biological Conservation*, 239, 108279.

²⁸ *Ibid.*, **Error! Bookmark not defined.**

²⁹ Johansen et al., 2019 Johansen, L., Westin, A., Wehn, S., Iuga, A., Ivascu, C.M., Kallioniemi, E., Lennartsson, T., 2019. Traditional semi-natural grassland management with heterogeneous mowing times enhances flower resources for pollinators in agricultural landscapes. *Glob. Ecol. Conserv.* 18, 00619. <https://doi.org/10.1016/j.gecco.2019.e00619>

³⁰ Shipley, J.R., Frei, E.R., Bergamini, A., Boch, S., Schulz, T., Ginzler, C., Barandun, M., Bebi, P., Bolliger, J., Bollmann, K., Delpouve, N., Gossner, M.M., Graham, C., Krumm, F., Marty, M., Pichon, N., Rigling, A., Rixen, C., 2024. Agricultural practices and biodiversity: Conservation policies for semi-natural grasslands in Europe. *Curr. Biol.* 34, R753–R761. <https://doi.org/10.1016/j.cub.2024.06.062>

³⁰ Babai, D., & Molnár, Z. (2014). Small-scale traditional management of highly species-rich grasslands in the Carpathians. *Agriculture, Ecosystems & Environment*, 182, 123-130

ja tööjõu ning langetab motivatsiooni alasid hooldada²⁵. Nii kogu elurikkuse hoidmiseks kui ka jätkusuutlikuks majandamiseks on vajalik asendada jäigad piirangud paindliku, pikemale perioodile hajutatud mitmekesise majandamisega, mis hõlmab ajas ja ruumis mosaiikset niitmist, niitmata laikude ja vaheaastate jätmist ning karjatamise kombineerimist. Lisaks saab varasema niitmise mõju elurikkusele leevendada niidumasinat töökiiruse reguleerimisega. See taastaks ajalooliselt omase mosaiiksuse, kus on tasakaalus nii kõikide elustikurühmade vajadused kui ka põllumajanduslik otstarbekus^{31,32}. Sellist majandamisviisi on peetud oluliseks ka kehtivas luhtade hoolduskavas³³.

Eeltoodule tuginedes on otstarbekas rakendada Alam-Pedja pärandniitude hooldamisel mitmekesise majandamise põhimõtet ilma fikseeritud niitmise algusajata. Ajaliste piiranguteta mitmekesine majandamine võimaldab hooldustöid kohandada vastavalt looduslikele oludele ja niitude seisundile. Ajas ja ruumis mosaiikne niitmine, vaheaastate ja niitmata laikude jätmine, niitmise-karjatamise vaheldamine, karjatamiskoormuse varieerimine, segakarjatamine ning niidumasinat töökiiruse reguleerimine tagavad kogu elustiku tasakaalu, toetades erinevate liikide elutsükleid. Selline lähenemine järgib ajaloolist niidukasutuse mustrit, mille käigus niideti vastavalt ilmastikule ja vajadusele, mitte ühtse ajakava järgi. Seda lähenemist toetab ka praktiline hoolduskogemus perioodist 2016–2025, mis näitab, et Alam-Pedja oludes määrab niitmise võimaliku aja suurel määral ilmastik. Kolmel aastal kümnest (2016, 2017, 2025) on liigniiskus takistanud niitmist peaaegu täielikult, võimaldades hooldada vaid väikese osa niidetavatest aladest. Neljal aastal (2019, 2021, 2023 ja 2024) on niitmine olnud raskendatud, sest pärast 10. või 15. juulit puudus heina kogumiseks piisavalt pikk kuiv periood. Samas on oluline, et niitmistöödel ei tohi masinatega kahjustada lamminiidu pinnast ega tekitada roopaid, mis tähendab, et varase niitmise korral ei ole lubatud niitmine kõrge pinnase- või pinnaveega aladel. Sellistes tingimustes on maas ja taimestikul pesitsevate lindude arvukus kõrgem ning seetõttu tuleb vältida tööde teostamist, mis suurendaks otsest häiringut või pesitsuskeskkonna kahjustamist. Alam-Pedja hooldamise kogemused näitavad, et fikseeritud kuupäevadega niitmiskiirangud ei arvesta kohalike olusid ega toeta pärandniitude pikaajalist säilimist. Seetõttu on Alam-Pedja niitudel vajalik rakendada ajaliste piiranguteta, paindlikku ja ökoloogilisi eripärasid arvestavat majandamist, mis aitab hoida hooldajate motivatsiooni ning pärandkoosluste soodsa seisundi²⁵.

Seire ja kontroll

Kuupäeva piiranguteta niitude mitmekesise majandamise rakendamisel teeb Keskkonnaamet igal aastal koostööd Alam-Pedja niiduhoidajatega, jälgides majandamisvõtteid ja niitmise tegelikku algusaega. Kogutud andmete põhjal hinnatakse hoolduspraktika vastavust kaitse-eesmärkidele ja pärandniidu seisundile. Analüüsi tulemused on avalikud ning aitavad hinnata kaitsekorralduse tõhusust ja teha edasisi otsuseid. Lisaks tehakse koostööd KAURiga riikliku seire korraldamise raames ja teadusasutustega.

Niitmise tegeliku ajastuse ja kasutatud majandamisvõtete mõju hindamiseks seotakse hooldusandmed olemasolevate seireprogrammide ning taimkatte seire tulemustega. Seire eesmärk on hinnata, kuidas erinevad hoolduspraktikad mõjutavad niidukoosluste seisundit, taimkatte struktuuri ja liigirikkust ning niitudega seotud maaspesitsevate lindude elupaikade kvaliteeti. Seireandmete ja hooldusinfo sidumine võimaldab hinnata, kas paindlik ja ajaliste piiranguteta majandamine toetab kaitse-eesmärkide saavutamist või on mõnel juhul vajalik täiendavate tingimuste või suuniste rakendamine.

Olulisteks indikaatorliikideks peetakse Alam-Pedja lamminiitudel eelkõige rohuneppi (*Gallinago media*) ja rukkirääku (*Crex crex*), kelle arvukus ja levik peegeldavad hästi niidukoosluse struktuuri

³¹ Babai, D., & Molnár, Z. (2014). Small-scale traditional management of highly species-rich grasslands in the Carpathians. *Agriculture, Ecosystems & Environment*, 182, 123-130

³² *Ibid.*, 20, **Error! Bookmark not defined.**, **Error! Bookmark not defined.**

³³ [Luhta de hoolduskava](#), Pärandkoosluste Kaitse Ühing, 2020

ja majandamise mõju. Rohunepi jaoks on oluline mõõduka kõrgusega ja hea läbitavusega mosaiikne taimestik, kus leidub madalama rohustuga ja hõredama taimkattega laiike. Rukkirääk eelistab kõrgema ja varjulisema taimkattega alasid. Erinevate liikide osaliselt vastandlikud elupaiganõudlused annavad hea võimaluse hinnata, kas mitmekesine ja ajas hajutatud majandamine suudab tagada maastikus piisava struktuurse mitmekesisuse kogu niidulinnustiku jaoks. Seetõttu analüüsitakse lindude seireandmeid koos niitmise algusaegade ning hooldusvõtetega, et hinnata võimalikke seoseid majandamise ajastuse ja niidulindude arvukuse, mängupaikade püsimise ning elupaikade kvaliteedi vahel. Eraldi tähelepanu pööratakse sellele, kas erinevate niitmisaegastuste ja mosaiikse majandamise korral säilib maastikus piisav struktuurne mitmekesisus, mis võimaldab eri ökoloogiliste nõudlustega liikidel samal ajal alal püsida.

Seire põhineb eelkõige olemasolevatel riiklikel seireprogrammidel, sealhulgas rohunepi seirel, haudelindude koosluste seirel luhaniitudel ning linnuala inventuuridel. Võimalusel seotakse see olemasolevate riiklike seirete, teadusuuringute ja projektitegevustega. Vajadusel tellitakse täiendavaid uuringuid või inventuure, kui seire tulemused viitavad olulistele muutustele niidukoosluste seisundis või liikide arvukuses.

Rohunepi mängude seire korraldatakse tsükliliselt. Vähemalt iga kahe kuni kolme aasta järel külastatakse kõiki teadaolevaid mängupaiku ning suuremaid võtmemänge seiratakse igal aastal. Selline lähenemine võimaldab jälgida nii pikaajalisi trende kui ka kiiremaid muutusi, mis võivad kaasnedä hooldusrežiimi või ilmastikutingimuste muutumisega. Erilist tähelepanu pööratakse aladele, kus niitmise algusaeg muutub või kus rakendatakse uusi hooldusvõtteid.

Lisaks linnustikule on oluline jälgida ka taimkatte muutusi, kuna niitude seisund mõjutab otseselt kogu elustiku elupaigatingimusi. Taimestiku seire eesmärk on hinnata, kas erinevate hooldusvõtete ja niitmise ajastuse muutmise tulemusena suureneb niitude liigirikkus, paraneb taimkatte mosaiiksus ning väheneb tarnade, angervaksa ja teiste konkurentsivõimeliste liikide domineerimine. Samuti võimaldab seire hinnata invasiivsete võõrliikide levikut ning erinevate ohjamisvõtete tulemuslikkust.

Taimkatte muutuste täpsemaks jälgimiseks kavandatakse Alam-Pedja niitudele püsiruutude rajamist. Püsiruutude kasutamine võimaldab hinnata taimkatte muutusi väiksel ruumiskaalal, kus majandamise mõjud avalduvad sageli kõige kiiremini ja selgemini. Eelistatult rajatakse prooviruudud erinevate hooldajate aladele, et oleks võimalik hinnata erinevate majandamispraktikate mõju niidukoosluste arengule ning tagada erinevate hooldusviiside esindatus seires. Samuti aitab hooldajate kaasamine tugevdada koostööd ning suurendada teaduspõhise majandamise rakendamist.

Püsiruudud kavandatakse üldjuhul suurusega 1×1 m ning nende paiknemine fikseeritakse täppis-GPS koordinaatidega, mis võimaldab samade proovialade korduvat ülesleidmist ka pikema aja jooksul. Vajadusel kasutatakse täiendavaid märgistamisvõtteid, kui see osutub seire praktiliseks läbiviimiseks vajalikuks. Püsiruute seiratakse regulaarselt, eelistatult vähemalt viieaastase intervalliga, et hinnata pikaajalisi muutusi taimkatte liigikoosseisus ja struktuuris. Eesmärk on kujundada välja piisava esinduslikkusega püsiruutude võrgustik, mis võimaldab tulevikus teha statistilisi võrdlusi erinevate hooldusvõtete ja majandamispraktikate vahel.

Niitmise algusajad, kasutatud hooldusvõtted ja seiretulemused koondatakse ühtsesse andmestikku, mida kasutatakse kaitsekorralduslike otsuste tegemisel ning hoolduspraktikate mõju hindamisel. Andmete süstemaatiline kogumine ja säilitamine aitab tagada teadmiste järjepidevuse. Seire tulemused võimaldavad hinnata, kas rakendatav paindlik majandamine tagab niidukoosluste ja nendega seotud liikide soodsa seisundi säilimise, ning vajadusel kohandada hoolduspraktikaid või määrata täiendavaid tingimusi konkreetsetele aladele. Selline lähenemine loob aluse teaduspõhiseks kaitsekorralduseks, kus majandamisotsused tuginevad pikaajalistel andmetel ning tegelikel muutustel niidukoosluste seisundis.

2.1.2. Elupaigatüüpide kaitse-eesmärgid

Iga elupaigatüübi polügooniga seotud täpsem kaitse eesmärk on kirjas lisas 4 asuval kaardikihil.

Kaitseväärtus ³⁴	Kava koostamisel olemasolevad andmed			Kaitse eesmärk		Esinduslikkus ³⁵	Üldine LK väärtus ³⁶	Panus (%) ³⁷
	P (ha)	LK seisund ³⁸	Andmekvaliteet	Sõnaline selgitus ³⁹	P (ha)			
3160 Huumustoitelised järved ja järvikud KE – ei, LoD – I, LoA – jah	X	X	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	<ul style="list-style-type: none"> • muu (täpsustus märkustes) 	X	X	X	-
<p><u>Märkused:</u> Järvede tegevuskava järgi on 3 160 kaardistamisel uued põhimõtted. Järvede tegevuskava järgi kaardistatakse 3 160 elupaigatüüperaldi alates suuruselt 1 ha. Alam-Pedjal pole põhikaardi järgi mitte ühtegi nii suurt laugast. Selle järgi on kõik rabas olevad laukad 7 110* elupaigatüübi loomulik osa ja neid eraldi ei kaardistata, ka kaasneva elupaigatüübina mitte. Elupaigatüüp tuleb eemaldada LoA kaitse-eesmärkide hulgast ja mitte lisada LKA eesmärkide hulka. SDFi elupaiga pindala (87,5 ha) kustutada.</p>								
3260 Jõed ja ojad KE – jah, LoD – I, LoA – jah	427,3 7,1 15	A B C	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	<ul style="list-style-type: none"> • säilitada elupaigatüübi pindala ja hea seisund • parandada elupaigatüübi seisundit • vältida halvenemist 	434,4 10 5	A	A	4,73
<p><u>Märkused:</u> Andmed põhinevad ekstrapoleerimisel: seisundihinnangud olemas, kuid vanad andmed. Piiritletud põhikaardi järgi (Elva, Pikknurme, Laeva, Umbusi, Emajõgi, Põltsamaa, Pedja jõgi) ja määratud kameraalselt. Parandada seisundit (10 ha): eemaldada aeg-ajalt koprapaise Laeva jõelt. Vältida halvenemist (5 ha): taastamiseks vajadus puudub, kuna nende alade puhul on tegu vanajõe sängiga (soot), mis ei ole jõega ühendatud ja toimib lamminiidu osana. Koostatav jõgede ja ojade tegevuskava täpsustab vanajõgede kui jõe osadena määratlemist. Korrigeerida SDFi elupaiga pindala osas (SDF 485 ha → 449 ha)</p>								
4030 Kuivad nõmmed KE – jah, LoD – I, LoA – jah	X	X	ebapiisavad või puuduvad andmed	<ul style="list-style-type: none"> • muu (täpsustus märkustes) 	X	X	X	0

³⁴ KE – kaitse-eeskirjas nimetatud liik (jah/ei); LoD – loodusdirektiivi lisa number; LoA – loodusala kaitse-eesmärgiks nimetatud (jah/ei)

³⁵ Elupaigatüübi esinduslikkus (keskmistatud): A – väga hea, B – hea, C – arvestatav, p – potentsiaalne, X – teadmata. Andmed EELIS-st 29.04.2026 seisuga. Täpsemalt: [metsaelupaigatüüpide inventeerimise juhend](#), [niiduelupaigatüüpide inventeerimise juhend](#), [järve-elupaigatüüpide inventeerimise juhend](#), [soo-elupaigatüüpide inventeerimise juhend](#)

³⁶ Üldine looduskaitseline väärtus (keskmistatud): A – väga kõrge, B – kõrge, C – keskmine, X – teadmata. Andmed EELIS-st 29.04.2026 seisuga.

³⁷ Veeru täisnimi: Panus üldpindalasse (%). 2019. a loodusdirektiivi [aruande](#) andmete põhjal. Numbrid näitavad, milline on selle loodusala elupaigatüüpide osakaal kogu Eesti elupaigatüüpide pindalast

³⁸ Looduskaitseline seisund (*Conservation*): A – väga hästi säilinud, B – hästi säilinud, C – keskmiselt säilinud või osaliselt rikutud, X – säilimise aste teadmata. Andmed EELIS-st 29.04.2026 seisuga.

³⁹ Kaitse-eesmäärke seatakse LK seisundist lähtuvalt.

Kaitseväärtus ³⁴	Kava koostamisel olemasolevad andmed			Kaitse eesmärk		Esinduslikkus ³⁵	Üldine LK väärtus ³⁶	Panus (%) ³⁷
	P (ha)	LK seisund ³⁸	Andmekvaliteet	Sõnaline selgitus ³⁹	P (ha)			
<p>Märkused: Andmete täpsustamine. Tõenäoliselt looduslal ei esine. Koostada ekspertiis/inventuur ja pärast seda otsustada, kas eemaldada kaitse-eesmärkide hulgest ja korrigeerida eesmärke SDF-is (5,4 ha).</p>								
6270* Liigirikkad niidud lubjavaesel mullal KE – jah, LoD – I, LoA – jah	9,5 41,5 40,2	A B C	täielik uuring või statistiliselt usaldusväärne hinnang	<ul style="list-style-type: none"> säilitada elupaigatüübi pindala ja hea seisund parandada elupaigatüübi seisundit vältida halvenemist 	30,8 29,4 31	B	C	3,04–1,82
<p>Märkused: Kohati tuleb andmeid täpsustada. Kuigi enamik 6270* on kaardistatud 2000. a alguses ja keskel, on nende seisukord üldiselt teada. KKK koostamise käigus hinnati elupaigatüübi majandamise perspektiivi.</p> <p>Säilitada hea seisund (30,8 ha): niidud, mis on 2025. a seisuga hoolduses ja heas seisus (LK seisundiga A ja B).</p> <p>Parandada seisundit (29,4 ha): sellest 15 ha on niidud, mis on praegu hoolduses, kuid LK seisund on madal (C) ja ülejäänud on niidud, mida on võimalik lihtsamate võtetega taastada ja hooldusesse võtta (LK seisundiga B ja C).</p> <p>Vältida halvenemist (31 ha): niidud, mis asuvad väga eraldatud paikades (nt vanad talukohad) ja ligipääs puudub ja niitmine vajab eraldi lähenemist käsitsi töödeks. Need jäävad looduslikule arengule. Enamasti LK seisundiga C, kuid ka B).</p> <p>SDFi elupaiga pindala korrigeerida ei ole vaja (SDF 91,5 ha → 91 ha).</p>								
6430 Niiskuslembesed kõrgrohostud KE – ei, LoD – I, LoA – jah	24,3 1,6	B C	ebapiisavad või puuduvad andmed	<ul style="list-style-type: none"> säilitada elupaigatüübi pindala ja hea seisund vältida halvenemist 	24,3 1,6	C	C	1,3
<p>Märkused: Andmete täpsustamine, kuna on tegu vanade andmetega. Elupaigatüüp tuleb lisada LKA kaitse-eesmärkide hulka. KKK koostamise käigus hinnati elupaigatüübi majandamise perspektiivi.</p> <p>Säilitada hea seisund (24,3 ha): niidud, mis on 2025. a seisuga hoolduses ja heas seisus (LK seisundiga B).</p> <p>Vältida halvenemist (1,6 ha): niidud, mis asuvad väga eraldatud paikades ja ligipääs puudub. Need jäävad looduslikule arengule (LK seisundiga C).</p> <p>Korrigeerida SDFi elupaiga pindala osas (SDF 5 ha → 26 ha).</p>								
6450 Lamminiidud KE – jah, LoD – I, LoA – jah	1434 1094,4 1367,1	A B C	täielik uuring või statistiliselt usaldusväärne hinnang	<ul style="list-style-type: none"> säilitada elupaigatüübi pindala ja hea seisund parandada elupaigatüübi seisundit vältida halvenemist 	1884,7 1220 765,5	B	B	25,97–20,5
<p>Märkused: Kuigi enamik 6450 on kaardistatud 2000. a alguses ja keskel, on nende seisukord üldiselt teada. KKK koostamise käigus hinnati elupaigatüübi majandamise perspektiivi.</p> <p>Säilitada hea seisund (1884,7 ha): niidud, mis on 2025. a seisuga hoolduses või heas seisus või on just taastamine alanud ja läheb hiljem hooldusesse (LK seisund A ja B). Lisaks LK seisundiga A niidud, mida on kunagi hooldatud või mida saab lihtsamate võtetega hooldusesse võtta (tegevusena niitude taastamine).</p> <p>Parandada seisundit (1220 ha): sellest 275 ha on niidud, mis on praegu hoolduses, kuid LK seisund on madal (LK seisundiga C) ja ülejäänud (931 ha) on niidud, mida on võimalik taastada ja hooldusesse võtta. Samuti alad, millele ligipääs on raske, kuid tänu heinapraamile on võimalik ala hooldusesse võtta. LK seisund B ja C.</p>								

Kaitseväärtus ³⁴	Kava koostamisel olemasolevad andmed			Kaitse eesmärk		Esinduslikkus ³⁵	Üldine LK väärtus ³⁶	Panus (%) ³⁷
	P (ha)	LK seisund ³⁸	Andmekvaliteet	Sõnaline selgitus ³⁹	P (ha)			
<p>Vältida halvenemist (765,5 ha): niidud, mis asuvad väga eraldatud paikades ja ligipääs puudub või on liiga metsastunud või märgjad. Samuti asub osa niitudest reservaadis. Need võiksid jääda looduslikule arengule. LK seisund varieerub A–C. SDFi elupaiga pindala korrigeerida ei ole vaja (SDF 3835 ha). * Peab meeles pidama, et natura elupaik kihil olevad niitude piirid ja seega pindala ei kajasta tegelikku hooldatava või taastatava ala suurust, mis on igal aastal erinev.</p>								
6510 Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud	2 3	B C	ebapiisavad või puuduvad andmed	<ul style="list-style-type: none"> parandada elupaigatüübi seisundit vältida halvenemist 	3 2	B	C	0,13
KE – ei, LoD – I, LoA – jah								
<p>Märkused: Andmete täpsustamine, kuna on tegu vanade andmetega. Elupaigatüüp tuleb lisada LKA kaitse-eesmärkide hulka. KKK koostamise käigus hinnati elupaigatüübi majandamise perspektiivi. Parandada seisundit (3 ha): niidud, mis on praegu hoolduses, kuid LK seisund on madal (LK seisundiga C). Vältida halvenemist (2 ha): niidud, mis asuvad väga eraldatud paikades ja ligipääs puudub ja niitmine vajab eraldi lähenemist käsitsi töödeks. Need jäävad looduslikule arengule (LK seisundiga B). Korrigeerida SDFi elupaiga pindala osas (SDF 1,9 ha → 4,9 ha).</p>								
6530* Puisniidud	6,8 1,9 0,8	A B C	täielik uuring või statistiliselt usaldusväärne hinnang	<ul style="list-style-type: none"> säilitada elupaigatüübi pindala ja hea seisund parandada elupaigatüübi seisundit vältida halvenemist 	8,6 0,1 0,7	A	B	0,47– 0,23
KE – jah, LoD – I, LoA – jah								
<p>Märkused: Statistiliselt usaldusväärne hinnang – puisniitude seisukord on teada ja asukohad on kaardistatud jooksvalt. KKK koostamise käigus hinnati elupaigatüübi majandamise perspektiivi. Säilitada hea seisund (8,6 ha): niidud, mis on 2025. a seisuga hoolduses või just taastatud ja heas seisus (LK seisundiga A ja B). Parandada seisundit (0,1 ha): niidud, mida on võimalik lihtsamate võtetega taastada ja hooldusesse võtta (LK seisundiga C). Vältida halvenemist (0,7 ha): niidud, mis asuvad väga eraldatud paikades ja ligipääs puudub. Need jäävad looduslikule arengule (LK seisundiga C). Korrigeerida SDFi elupaiga pindala osas (SDF 6 ha → 9,5 ha).</p>								
7110* Rabad	4065,1 3153,8 664,4	A B C	täielik uuring või statistiliselt usaldusväärne hinnang	<ul style="list-style-type: none"> säilitada elupaigatüübi pindala ja hea seisund parandada elupaigatüübi seisundit 	7219 664,4	B	B	5,88
KE – jah, LoD – I, LoA – jah								
<p>Märkused: Statistiliselt usaldusväärne hinnang – u 90% 7110* andmetest on pärit ELF soode inventuurist. Korrigeerida SDFi elupaiga pindala osas (SDF 9718 ha → 7883 ha). LK seisund C → Peaaegu terves ulatuses tegu taastatud veerežiimiga rabadega nagu Soosaare ja Sangla (nendes toimub edasi ne looduslik areng). Soode pindalade muutused on kirjeldatud peatükis 2.1.</p>								

Kaitseväärtus ³⁴	Kava koostamisel olemasolevad andmed			Kaitse eesmärk		Esinduslikkus ³⁵	Üldine LK väärtus ³⁶	Panus (%) ³⁷
	P (ha)	LK seisund ³⁸	Andmekvaliteet	Sõnaline selgitus ³⁹	P (ha)			
7120 Rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad KE – jah, LoD – I, LoA – jah	305,2 17,2 287,5	A B C	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	<ul style="list-style-type: none"> • muu (täpsustus märkustes) 	609,9	B	B	3,56–2,3
<p><u>Märkused:</u> Kohati taastub rabaks (7110*), aga enamasti muutub rabametsaks (91D0*). Andmed põhinevad ekstrapoleerimisel – u 63% 7120 andmetest on pärit aastatest 2001–2004 ja 2024 (kameraalne kaardistus). SDFi elupaiga pindala korrigeerida ei ole vaja (SDF 8,4 ha), kuna elupaigatüübi seisund vajab täpsustamist ja selle areng võib toimuda mõlemas suunas.</p> <p>5,5 ha C seisundiga elupaiku seotud Peterna-Laashoone taastamisalaga. 305,2 ha seotud Sangla soo taastamisega 2018. a. 119 ha võimalikku seotust LIFE AdaptEst taastamisaladega. Ülejäänud looduslik areng.</p>								
7140 Siirde- ja õõtsiksood KE – jah, LoD – I, LoA – jah	1819,6 657,8 60,5	A B C	täielik uuring või statistiliselt usaldusväärne hinnang	<ul style="list-style-type: none"> • säilitada elupaigatüübi pindala ja hea seisund • parandada elupaigatüübi seisundit • vältida halvenemist 	2477,4 49,3 13,8	B	B	6,34
<p><u>Märkused:</u> Statistiliselt usaldusväärne hinnang – u 70% 7140 andmetest on pärit ELF soode inventuurist. Korrigeerida SDFi elupaiga pindala osas (SDF 1632 ha → 2537 ha).</p> <p>Parandada seisundit (49,3 ha): kraavitus olemas ja võimalik veerežiimi parandada.</p> <p>Vältida halvenemist (13,8 ha): Selgesti tuvastatavaid kaitsekorralduslike tegevustega kõrvaldatavaid mõjutegureid (nt kraavitus) ei ole, elupaikade looduslik areng liigub pikas perspektiivis elupaigatüübi 91D0* suunas.</p>								
7150 Nokkheinakooslused KE – ei, LoD – I, LoA – jah	1,2	A	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	<ul style="list-style-type: none"> • säilitada elupaigatüübi pindala ja hea seisund 	1,2	A	A	0,22–0,009
<p><u>Märkused:</u> Elupaigatüüp on kaasnev ja määratud kameraalselt. Esineb 7110* elupaigatüübiga koos ja eraldi ei kaardistata. Elupaigatüüp tuleb lisada LKA kaitse-eesmärkide hulka.</p>								
7230 Liigirikkad madalsood KE – jah, LoD – I, LoA – jah	807,8 117,4 9,4	A B C	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	<ul style="list-style-type: none"> • säilitada elupaigatüübi pindala ja hea seisund • vältida halvenemist 	925,2 9,4	A	A	3,52
<p><u>Märkused:</u> Andmed põhinevad ekstrapoleerimisel – u 70% 7230 andmetest on pärit aastatest 2001–2004. Korrigeerida SDFi elupaiga pindala osas (SDF 1481 ha → 934 ha).</p>								

Kaitseväärtus ³⁴	Kava koostamisel olemasolevad andmed			Kaitse eesmärk		Esinduslikkus ³⁵	Üldine LK väärtus ³⁶	Panus (%) ³⁷
	P (ha)	LK seisund ³⁸	Andmekvaliteet	Sõnaline selgitus ³⁹	P (ha)			
Vältida halvenemist (9,4 ha): Selgesti tuvastatavaid kaitsekorralduslike tegevustega elimineeritavaid mõjutegureid (nt kraavitus) ei ole, asuvad raskesti ligipääsetavates kohtades ja seisundi parandamise perspektiiv on madal.								
9010* Vanad loodusmetsad KE – jah, LoD – I, LoA – jah	380,3 288,8 55,5	A B C	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	<ul style="list-style-type: none"> säilitada elupaigatüübi pindala ja hea seisund parandada elupaigatüübi seisundit 	669,1 55,5	B	B	1,03
Märkused: Andmed põhinevad ekstrapoleerimisel – vaid u 60% 9010* andmetest on pärit aastatest 2022–2024. Parandada seisundit (55,5 ha): aktiivseid tegevusi ette ei nähta, vaid seisundi paranemine toimub läbi loodusliku arengu. Korrigeerida SDFi pärast 2025–2026. aasta inventuure (2025. a seisuga SDF 378 ha → 725 ha)								
9020* Vanad laialehised metsad KE – jah, LoD – I, LoA – jah	0,7	B	täielik uuring või statistiliselt usaldusväärne hinnang	<ul style="list-style-type: none"> säilitada elupaigatüübi pindala ja hea seisund 	0,7	C	B	0,009
Märkused: Elupaigatüüp on kaasnev. SDF-i ei ole vaja korrigeerida (SDF 0 ha).								
9050 Rohunditerikkad kuusikud KE – jah, LoD – I, LoA – jah	131,8 27,8 5,3	A B C	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	<ul style="list-style-type: none"> säilitada elupaigatüübi pindala ja hea seisund parandada elupaigatüübi seisundit 	154,1 3,7	B	B	1,85
Märkused: Andmed põhinevad ekstrapoleerimisel – vaid u 54% 9050 andmetest on pärit aastatest 2023–2024. Parandada seisundit (5,3 ha): aktiivseid tegevusi ette ei nähta, vaid seisundi paranemine toimub läbi loodusliku arengu. SDFi elupaiga pindala korrigeerida ei ole vaja. (2025. a seisuga SDF 152 ha).								
9080* Soostuvad ja soo-lehtmetsad KE – jah, LoD – I, LoA – jah	4231 574,2 447,7 225	A B C p	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	<ul style="list-style-type: none"> säilitada elupaigatüübi pindala ja hea seisund parandada elupaigatüübi seisundit suurendada elupaigatüübi pindala 	4805,2 447,7 225	A	A	15,64– 13,69
Märkused: Potentsiaalsed elupaigatüübid asuvad skv-des. Andmed põhinevad ekstrapoleerimisel – u 87% 9080* andmetest on pärit aastatest 2001–2004. Parandada seisundit ja suurendada pindala (672,7 ha): aktiivsetest tegevustest kavandatakse veerežiimi taastamisi. Täpne ulatus selgub LIFE-SIP AdaptEst projekti käigus. SDFi elupaiga pindala korrigeerida ei ole vaja. (2025. a seisuga SDF 5276 ha). U 34 ha C seisundiga elupaika seotud LIFE-SIP AdaptEst Turvakuuri taastamisalaga.								

Kaitseväärtus ³⁴	Kava koostamisel olemasolevad andmed			Kaitse eesmärk		Esinduslikkus ³⁵	Üldine LK väärtus ³⁶	Panus (%) ³⁷
	P (ha)	LK seisund ³⁸	Andmekvaliteet	Sõnaline selgitus ³⁹	P (ha)			
91D0* Siirdesoo- ja rabametsad KE – jah, LoD – I, LoA – jah	2604,1 1492,2 299,5	A B C	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	<ul style="list-style-type: none"> säilitada elupaigatüübi pindala ja hea seisund parandada elupaigatüübi seisundit 	4096,3 299,5	B	B	9,98–8,79
<p>Märkused: Andmed põhinevad ekstrapoleerimisel – u 66% 91D0* andmetest on pärit aastatest 2001–2004. Parandada seisundit (299,5 ha): aktiivsetest tegevustest kavandatakse veerežiimi taastamisi. Täpne ulatus selgub LIFE-SIP AdaptEst projekti käigus. Korrigeerida SDFi pärast 2025–2026 aasta inventuure (2025. a seisuga SDF 4076 ha → 4395 ha). U 33 ha C seisundiga elupaika seotud LIFE-SIP AdaptEst Peterna-Pedja taastamisalaga.</p>								
91E0* Lammi- lodumetsad KE – jah, LoD – I, LoA – jah	2809,4 370,5 30,6	A B C	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	<ul style="list-style-type: none"> säilitada elupaigatüübi pindala ja hea seisund parandada elupaigatüübi seisundit 	3179,9 30,6	B	A	84,47
<p>Märkused: Andmed põhinevad ekstrapoleerimisel – u 73% 91E0* andmetest on pärit aastatest 2001–2004. Parandada seisundit (30,6 ha): aktiivseid tegevusi ette ei nähta, vaid seisundi paranemine toimub läbi loodusliku arengu. Korrigeerida SDFi pärast 2025–2026 aasta inventuure (2025. a seisuga SDF 3025 ha → 3210 ha). U 13 ha C seisundiga elupaika seotud LIFE-SIP AdaptEst Peterna-Pedja taastamisalaga.</p>								
91F0 Laialehised lammimetsad KE – jah, LoD – I, LoA – jah	568,6 23,2 2,7	A B C	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	<ul style="list-style-type: none"> säilitada elupaigatüübi pindala ja hea seisund parandada elupaigatüübi seisundit 	591,8 2,7	A	A	84,85
<p>Märkused: Andmed põhinevad ekstrapoleerimisel – u 80% 91F0 andmetest on pärit aastatest 2001–2004. Parandada seisundit (2,7 ha): aktiivseid tegevusi ette ei nähta, vaid seisundi paranemine toimub läbi loodusliku arengu. Korrigeerida SDFi pärast 2025–2026 aasta inventuure (2025. a seisuga SDF 530 ha → 594 ha).</p>								

2.2. Kaitsealused liigid

Alam-Pedja LoA ja Alam-Pedja LKA kaitse-eesmärk on kaitsta taimeliike soohiilakas (*Liparis loeselii*), kollane kivirik (*Saxifraga hirculus*) ja kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*) ning nende kasvukohti.

Alam-Pedja LoA kaitse-eesmärk on kaitsta selgrootuid lai-tõmmuujur (*Graphoderus bilineatus*), laiujur (*Dytiscus latissimus*), vasakkeermene pisitigu (*Vertigo angustior*), paksukojaline jõekarp (*Unio crassus*), suur-kulditiib (*Lycaena dispar*), kalaliike vingerjas (*Misgurnus fossilis*), võldas (*Cottus gobio*), hink (*Cobitis taenia*), tõugjas (*Aspius aspius*), imetajaid tiigilendlane (*Myotis dasycneme*) ja saarmas (*Lutra lutra*) ning nende elupaiku. Eelnevalt loetletud nimekirjas on siseriiklike eesmärkidena nimetamata lai-tõmmuujur, laiujur ja vasakkeermene pisitigu. Need liigid tuleb lisada siseriiklike eesmärkide hulka. Ptk-s 2.2.1 kaitse-eesmärgiks seatud loodusala liikide andmed pärinevad EELISest. 2025. aastal kehtestatud sookäpa (*Hammarbya paludosa*) tegevuskavas tehti ettepanek lisada sookäpp LKA kaitse-eesmärkide hulka, kuna kaitsealal on tegu esinduslike kasvukohtadega. Lisaks tehti 2019. aastal kehtestatud roosa võrkheiniku (*Rhodotus palmatus*) tegevuskavas ettepanek lisada roosa võrkheinik LKA kaitse-eesmärkide hulka, kuna Alam-Pedjal on tegu kõige esinduslikuma kasvukohaga Eestis (vt täpsemalt ptk 2.2.1).

Alam-Pedja LiA eesmärkidest on lindudest siseriiklike eesmärkidena nimetamata kanakull (*Accipiter gentilis* uue nimega *Astur gentilis*), rästas-roolind (*Acrocephalus arundinaceus*), soopart e pahlsabapart (*Anas acuta*), luitsnokk-part (*Anas clypeata* uue nimega *Spatula clypeata*), viupart (*Anas penelope* uue nimega *Mareca penelope*), sinikael-part (*Anas platyrhynchos*), rägapart (*Anas querquedula* uue nimega *Spatula querquedula*), sõtkas (*Bucephala clangula*), mustviires (*Chlidonias niger*) ja kiivitaja (*Vanellus vanellus*). Need liigid tuleb lisada siseriiklike eesmärkide hulka. Lisaks on Alam-Pedja LKA kaitse-eesmärgiks nimetatud väikekoskel (*Mergellus albellus*), kes ei ole LiA kaitse-eesmärk. Mõningatel liikidel on muutunud liigi ladinakeelne nimi. Sellisel juhul on kaitse-eesmärkide tabelisse lisatud vana liiginime juurde uus nimi. Vanad liiginimed on endiselt kasutusel Vabariigi Valitsuse korralduses⁴⁰, I ja II kaitsekategooria⁴¹ ning III kaitsekategooria⁴² liikide kaitse alla võtmise otsustes.

Linnuala moodustamise kriteeriumi täitnud liike on Alam-Pedjal 17. C1 kriteerium (alad, millele regulaarselt koguneb olulisel arvul globaalselt ohustatud liike või teisi globaalse kaitseväärtusega liike) – suur-konnakotkas, rukkirääk, rohunepp. C2 kriteerium (kaitseala on oluline läbirändavatele lindudele ning täidab rahvusvahelise tähtsusega linnuala nõudeid (IBA – Important Bird Area), s.o ala, kuhu regulaarselt koguneb vähemalt 1% Euroopa Liidus ohustatud liigi rändetee või Euroopa Liidu populatsioonidest) – väikeluik, rohunepp. C6 kriteerium (ala on liigi asurkonna kaitse seisukohast 5 olulisema ala seas Eestis) – herilaseviu, merikotkas, välja-loorkull, soo-loorkull, kaljukotkas, suur-konnakotkas, laanepüü, teder, tutkas, rohunepp, väikekajakas, händkakk, hallpea-rähn, valgeselg-kirjurähn, laanerähn.

Seega on ala mitmekordse kaitsetähtsusega rohunepile ja suur-konnakotkale, mistõttu neid võiks pidada Alam-Pedja võtmeliikideks. Eesti elujõulisem haudeasurkond levib Peipsi-Võrtsjärve vesikonnas, eriti Suur-Emajõe jõgikonnas, kus leidub sobivaid mängu- ja pesitsuspaiku vähemalt

⁴⁰ Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korraldus nr 615 „Euroopa Komisjonile esitata v Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri”.

⁴¹ Vabariigi Valitsuse 20. mai 2004. a määrus nr 195 „I ja II kaitsekategooriana kaitse alla võetavate liikide loetelu”.

⁴² Keskkonnaministri 19. mai 2004. a määrus nr 51 „III kaitsekategooria liikide kaitse alla võtmine”.

pooltele Eesti rohuneppidest⁴³. Mõlemale liigile⁴⁴ on olemas tegevuskavad kaitse planeerimiseks Eestis.

2015–2016. aastal toimus Eesti Ornitoloogiaühingu (EOÜ) poolt Alam-Pedja linnuala haudelinnustiku ja rändel peatuvate veelindude inventuur. Valmisid uued arvukushinnangud nii kaitsekorralduslikult olulistele kui teistele alal esinevatele linnuliikidele. Ptk-s 2.2.2 kaitse-eesmärgiks seatud läbirändajate ja pesitsevate liikide arvukused pärinevad EOÜ linnuala inventuuri aruandest⁴⁵ ja EOÜ poolt koostatud Natura 2000 linnualade linnustiku inventuuride, seirekava uuendamise ja linnualade kaitse tõhususe hindamise aruandest. Viimase aruande lisas 1 on analüüsitud linnualade liikide arvukusi SDF järgi ja viimase kordusinventuuri andmeid. Liikide juures toodud pindala eesmärgid on seatud EELISes registreeritud kasvukohtade ja elupaikade järgi seisuga 14.11.2025.

Linnuala liikide kaitse-eesmärkide tabelis tehakse ka ettepanekud SDF (Natura andmevorm) muutmiseks. Natura andmevormile kantud arvukusandmeid saab käsitleda nn baasarvukusena ehk linnuala moodustamise hetkel alal olnud liikide arvukustena. Enamike liikide arvukushinnangute kvaliteet on SDF-is hinnatud „moderate” ehk keskpärase kvaliteediga andmed. IBA alade inventuurid tehti aastatel 2001–2003 vabalt valitud teekondadel lindude kaardistamise kaudu ja liikide arvukused esitati vahemikena, minimaalse ja maksimaalse pesitsevate paaride arvuna alal. Madalama kvaliteediga loendustega liikidel on arvukushinnangute vahemikud üldjuhul suuremad.⁴⁶ SDF andmete muutmise vajadus tuleneb ka asjaolust, et varasemad hinnangud võivad sisaldada teaduslikku viga – tänapäevased inventuurid viiakse läbi uue ja oluliselt täpsema meetodikaga, mida võrgustiku loomise algusaastatel selliselt ei kasutatud. Viimased inventuurid annavad oluliselt täpsema ja meetodiliselt ühtlasema ülevaate liikide arvukusest. Seetõttu on andmete korrigeerimine vajalik, et peegeldada tegelikku olukorda ja vältida valedel eeldustel põhinevaid kaitsekorralduslikke otsuseid.

EOÜ Natura 2000 linnualade aruanne märgib samuti, et linnualade seisundimuutuste põhjuste tuvastamine ning asjakohaste kaitsemeetmete kavandamine eeldab detailsemat alapõhist analüüsi. Usaldusväärsete järelduste tegemiseks on vajalik vähemalt kahe võrreldava meetodikaga kordusinventuuri olemasolu, kas kogu linnuala ulatuses või konkreetsete elupaigatüüpide lõikes (nt sood, metsad, luhad). Peatükis 2.2.2. võrreldakse 2000. aastate alguses koostatud SDF arvukushinnanguid ühe hilisema inventuuri andmetega, kuid nende andmestike meetodiline ja kvalitatiivne erinevus ei võimalda teha lõplikke järeldusi liikide arvukuse muutuste ulatuse ega põhjuste kohta. Seetõttu tuleb esitatud tulemusi käsitleda eelkõige liikide arvukuse muutuste üldiste suundumustena. Ühekordse kordusinventuuri põhjal ei ole võimalik usaldusväärselt tuvastada arvukuse muutuste põhjuseid ega seada piisava kindlusega pikaajalisi kaitse-eesmärke. Täiendavalt tuleb arvestada, et mitmete liikide puhul on arvukus olnud pikaajaliselt langustrendis ka üleriigilisel tasandil, mistõttu ei ole ühe linnuala andmete põhjal võimalik usaldusväärselt eristada, milline osa muutusest tuleneb laiematest regionaalsetest või globaalsetest mõjuritest ning milline on seotud konkreetse ala tingimustega. Samas on teada, et enamiku linnuliikide peamised ohutegurid on seotud elupaikade muutustega, sh pärandniitude hoolduse lakkamine, alade võsastumine ning märgalade kuivendamine. Nende tegurite leevendamine ja elupaikade seisundi parandamine loob eeldused liikide arvukuse stabiliseerumiseks või suurenemiseks ka Alam-Pedja linnualal.

⁴³ Rohunepi (*Gallinago media*) kaitse tegevuskava. Kinnitatud 2021. aastal

⁴⁴ Suur-konnakotka (*Clanga clanga*) kaitse tegevuskava. Kinnitatud 2024. aastal

⁴⁵ https://eoy.ee/pics/1327_Alam-Pedja_linnuala_linnustiku_inventuuri_aruanne_2016.pdf

⁴⁶ Natura linnualade kaitse tulemuslikkuse ja kaitsekorralduse analüüsid. Koostaja: Renno Nellis, EOÜ, 2023

2.2.1. Loodusala liikide kaitse-eesmärgid

Kaitseväärtus ⁴⁷	Kava koostamisel olemasolevad andmed			Kaitse-eesmärk	Panus (%) ⁴⁸	Märkused
	Populatsiooni suurus (täpne suurus/elupaiga pindala)	Ühik ⁴⁹	Andmekvaliteet			
Natura loodusala eesmärgid						
Soohiilakas (<i>Liparis loeselii</i>) Ohuolukord (VU) ⁵⁰ LKS – II, KE – jah, LoD – II, IV, LoA – jah	11/18	ha/võrse	täielik uuring või statistiliselt usaldusväärne hinnang	säilitada liigi elupaiga ulatus ja hea kvaliteet ning populatsiooni suurus	0,15–0,1	Kasvukoht asub skv-s. Panuse % 2019. aasta loodusdirektiivi aruande liikide üldarvukusest.
Kollane kivirik (<i>Saxifraga hirculus</i>) Väljasuremisohus (EN) LKS – II, KE – jah, LoD – II, IV, LoA – jah	0,1/50	ha/võrse	täielik uuring või statistiliselt usaldusväärne hinnang	säilitada liigi elupaiga ulatus ja hea kvaliteet ning populatsiooni suurus	0,9	Kasvukoht asub skv-s. Liigile on koostatud tegevuskava ⁵¹ . Panuse % arvutatud võrsete järgi.
Kaunis kuldking (<i>Cypripedium calceolus</i>) Ohulähedane (NT) LKS – II, KE – jah, LoD – II, IV, LoA – jah	0,25/2	ha/võrse	täielik uuring või statistiliselt usaldusväärne hinnang	vältida halvenemist	0,006–0,003	Esmakordselt leiti 2024. aastal. Kasvukoht asub skv-s. Liigile on koostatud tegevuskava ⁵² .
Lai-tõmmuujur (<i>Graphoderus bilineatus</i>) Soodsas seisundis (LC) LKS – III, KE – ei, LoD – II, IV, LoA – jah	4,2/10	ha/isend	täielik uuring või statistiliselt usaldusväärne hinnang	säilitada liigi elupaiga ulatus ja hea kvaliteet ning populatsiooni suurus	-	Liigile on koostatud tegevuskava ⁵³ .

⁴⁷ LKS – kaitsekategooria (I; II; III); KE – kaitse-eeskirjas nimetatud (jah/ei); LoD – loodusdirektiivi lisa number; LoA – loodusala kaitse-eesmärgiks nimetatud (jah/ei)

⁴⁸ Veeru täisnimi: Panus soodsasse seisundisse/üldarvukusse. Numbrid näitavad, milline on selle loodusala liikide osakaal liigi kaitse tegevuskava de soodsast seisundist või liikide osakaal 2019. aasta loodusdirektiivi aruande liikide üldarvukusest. Kui veerus pole väärtust märgitud, siis puudub liigi tegevuskava või liigi tegevuskavas pole seatud arvulisi (pindala või isendid) eesmärgid või puudub liigil arvuline hinnang loodusdirektiivi aruandluses.

⁴⁹ Kasutatavad ühikud: isendite arv (rändajad (r), talvitujad (t), isased – metsis (kukke)), paaride arv (p), taime arv (õitsvad varred, võrsed), puhmikute arv (taimed), elupaiga/kasvukohta suurus (ha), asustatud puud/kivid (samblad, samblikud, lendorav), asustustihedus (km², linnuatlas), atlase ruutude arv (liigi esinemine), leiukohtade arv

⁵⁰ Eesti punase nimestiku 2019. aasta hindamise järgi

⁵¹ Kollase kiviriku (*Saxifraga hirculus*) ja eesti soojumika (*Saussurea alpina subsp. esthonica*) kaitse tegevuskava. Kinnitatud 2025. aastal.

⁵² Kauni kuldkinga (*Cypripedium calceolus*) kaitse tegevuskava.

⁵³ Lai-tõmmuujuri (*Graphoderus bilineatus*) kaitse tegevuskava. Kinnitatud 2017. aastal.

Kaitseväärtus ⁴⁷	Kava koostamisel olemasolevad andmed			Kaitse-eesmärk	Panus (%) ⁴⁸	Märkused
	Populatsiooni suurus (täpne suurus/elupaiga pindala)	Ühik ⁴⁹	Andmekvaliteet			
Laiujur (<i>Dytiscus latissimus</i>) Soodsas seisundis (LC) LKS – III, KE – ei, LoD – II, IV, LoA – jah	-	-	ebapiisavad või puuduvad andmed	muu	-	Liigile on koostatud tegevuskava ⁵⁴ . EELISes andmed puuduvad ja ei ole võimalik eesmärki seada. Inventuur elupaiga ja populatsiooni seisundi väljaselgitamiseks.
Vasakkeermene pisitigu (<i>Vertigo angustior</i>) Ohulähedane (NT) LKS – III, KE – ei, LoD – II, LoA – jah	0,5/4	ha/isend	täielik uuring või statistiliselt usaldusväärne hinnang	säilitada liigi elupaiga ulatus ja hea kvaliteet ning populatsiooni suurus	-	Andmed on vananenud, vajab inventuuri elupaiga ja populatsiooni seisundi väljaselgitamiseks.
Paksukojaline jõekarp (<i>Unio crassus</i>) Soodsas seisundis (LC) LKS – II, KE – jah, LoD – II, IV, LoA – jah	56	ha	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	vältida halvenemist	-	Liigile on koostatud tegevuskava ⁵⁵ . Elupaik piiritletud Põltsamaa jõe ulatuses Alam-Pedjal. Inventuur elupaiga ja populatsiooni seisundi väljaselgitamiseks.
Suur-kuldtiib (<i>Lycaena dispar</i>) Soodsas seisundis (LC) LKS – III, KE – jah, LoD – II, IV, LoA – jah	3/1	ha/isend	täielik uuring või statistiliselt usaldusväärne hinnang	säilitada liigi elupaiga ulatus ja hea kvaliteet ning populatsiooni suurus	-	2025. aasta inventuur toimus putukatele väga ebasoodsate elutingimuste perioodil (liigniiskus, varakevadised öökülmad), mis pärssis liblikate arengut ning viis arvukuse alla. Alam-Pedja ei ole päevaliblikatele eriti hea piirkond, sobivaid elupaiku on vähe, need paiknevad peamiselt teede ja kraavide servades. Suuri alasid kimbutab liigniiskus, mis ei soosi päevaliblikate elu.
Vingerjas (<i>Misgurnus fossilis</i>) Soodsas seisundis (LC) LKS – III, KE – jah, LoD – II, LoA – jah	265	ha	põhineb peamiselt väga piiratud andmetega ekspertarvamusel	vältida halvenemist	-	Elupaik piiritletud Emajõe ja selle vanajõgedega. Inventuur elupaiga ja populatsiooni seisundi väljaselgitamiseks.

⁵⁴ Laiujuri (*Dytiscus latissimus*) kaitse tegevuskava. Kinnitatud 2017. aastal.

⁵⁵ Paksukojalise jõekarbi (*Unio crassus*) kaitse tegevuskava. Kinnitatud 2017. aastal.

Kaitseväärtus ⁴⁷	Kava koostamisel olemasolevad andmed			Kaitse-eesmärk	Panus (%) ⁴⁸	Märkused
	Populatsiooni suurus (täpne suurus/elupaiga pindala)	Ühik ⁴⁹	Andmekvaliteet			
Võldas (<i>Cottus gobio</i>) Ohulähedane (NT) LKS – III, KE – jah, LoD – II, LoA – jah	263	ha	põhineb peamiselt väga piiratud andmetega ekspertarvamusel	vältida halvenemist	-	Elupaik piiritletud Emajõe ja selle vanajõgedega. Inventuur elupaiga ja populatsiooni seisundi väljaselgitamiseks.
Hink (<i>Cobitis taenia</i>) Soodsas seisundis (LC) LKS – III, KE – jah, LoD – II, LoA – jah	374	ha	põhineb peamiselt väga piiratud andmetega ekspertarvamusel	vältida halvenemist	-	Elupaik piiritletud Emajõe ja selle vanajõgedega ja Pedja jõega. Inventuur elupaiga ja populatsiooni seisundi väljaselgitamiseks.
Tõugjas (<i>Aspius aspius</i>) Ohulähedane (NT) LKS – II, KE – jah, LoD – II, V, LoA – jah	282	ha	põhineb peamiselt väga piiratud andmetega ekspertarvamusel	vältida halvenemist	-	Liigile on koostatud tegevuskava ⁵⁶ . Elupaik piiritletud Emajõe ja selle vanajõgedega ja Pedja jõe alamjooksuga. Inventuur elupaiga ja populatsiooni seisundi väljaselgitamiseks.
Tiigilendlane (<i>Myotis dasycneme</i>) Soodsas seisundis (LC) LKS – II, KE – jah, LoD – II, IV, LoA – jah	616	ha	täielik uuring või statistiliselt usaldusväärne hinnang	vältida halvenemist	-	Liigile on koostatud tegevuskava ⁵⁷ . Inventuur elupaiga ja populatsiooni seisundi väljaselgitamiseks.
Saarmas (<i>Lutra lutra</i>) Soodsas seisundis (LC) LKS – III, KE – jah, LoD – II, IV, LoA – jah	30–35	isend	ebapiisavad või puuduvad andmed	vältida halvenemist	-	EELISes andmed puuduvad ja seetõttu on isendite arv määratud SDF järgi. SDFi muuta pole vaja.
Muu						
Sookäpp (<i>Hammarbya paludosa</i>) Ohualdis (VU)	381/833	ha/võrse	täielik uuring või statistiliselt usaldusväärne hinnang	säilitada liigi elupaiga ulatus ja hea kvaliteet ning populatsiooni suurus	-	Ei ole LoAega LKA kaitse-eesmärk. Ettepanek sookäpa kaitse-eesmärgiks lisamiseks on tehtud liigi tegevuskavas ⁵⁸ . Selle järgi on EELISE

⁵⁶ Tõugja (*Aspius aspius*) kaitse tegevuskava. Kinnitatud 2018. aastal.

⁵⁷ Nahkhiirlaste (*Vespertilionidae*) kaitse tegevuskava. Kinnitatud 2017. aastal.

⁵⁸ Hariliku sookäpa (*Hammarbya paludosa*) kaitse tegevuskava. Kinnitatud 2025. aastal.

Kaitseväärtus ⁴⁷	Kava koostamisel olemasolevad andmed			Kaitse-eesmärk	Panus (%) ⁴⁸	Märkused
	Populatsiooni suurus (täpne suurus/elupaiga pindala)	Ühik ⁴⁹	Andmekvaliteet			
LKS – II, KE – ei, LoD – ei, LoA – ei						andmetel sookäpa kasvukohti, kus isendite arvukus on suurem kui 250, vaid 5, nende hulgas on Alam-Pedja LoA, kuid sookäpp ei ole kaitse-eesmärgiks. Võttes arvesse, et esinduslikke kasvukohti on väga vähe, tuleb kaaluda liigi lisamist Alam-Pedja kaitse-eesmärgiks.
Roosa võrkheinik (<i>Rhodotus palmatus</i>) Väljasuremisohus (EN) LKS – I, KE – ei, LoD – ei, LoA – ei	9,7/37	ha/isend	täielik uuring või statistiliselt usaldusväärne hinnang	säilitada liigi elupaiga ulatus ja hea kvaliteet ning populatsiooni suurus	-	Ei ole LoAega LKA kaitse-eesmärk. Ettepanek roosa võrkheiniku kaitse-eesmärgiks lisamine on tehtud liigi tegevuskavas ⁵⁹ . Selle järgi on tegu kõige esinduslikuma kasvukohaga Eestis. Võttes arvesse, et esinduslikke kasvukohti on väga vähe, tuleb kaaluda liigi lisamist Alam-Pedja kaitse-eesmärgiks.

⁵⁹ Roosa võrkheiniku (*Rhodotus palmatus*) kaitse tegevuskava. Kinnitatud 2019. aastal.

2.2.2. Linnuala liikide kaitse-eesmärgid

Kaitseväärtus ⁶⁰	Kava koostamisel olemasolevad andmed			Kaitse eesmärk	Panus (%) ⁶¹	Märkused
	Populatsiooni suurus (min-max, täpne suurus)	Ühik ⁶²	Andmekvaliteet			
Natura linnuala eesmärgid						
Soopart e pahlsaba-part (<i>Anas acuta</i>) Külalisasurkond: ohualdis (VU); ST → LT → LKS – II, KE – ei, LiD – II, LiA – jah	143	i	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	vältida halvenemist	-	Eestis (veel vähem Alam-Pedjal) üldjoontes ei pesitse ja seetõttu on määratud vaid rändel olevate isendite eesmärk. Isendite arv määratud SDF järgi. Lisada LKA kaitse-eesmärkide hulka.
Luitsnokk-part (<i>Anas clypeata</i> uue nimega <i>Spatula clypeata</i>) Ohualdis (VU); ST ↓ LT ↓ LKS – ei, KE – ei, LiD – II, LiA – jah	50–70	p	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	vältida halvenemist	-	SDF 20 p → 50–70 p Lisada LKA kaitse-eesmärkide hulka.
Viupart (<i>Anas penelope</i> uue nimega <i>Mareca penelope</i>) Väljasuremisohus (EN); ST ↓ LT ↓ LKS – ei, KE – ei, LiD – II, LiA – jah	20–25	p	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	vältida halvenemist	-	SDF 10 p → 20–25 p Lisada LKA kaitse-eesmärkide hulka.
Sinikael-part (<i>Anas platyrhynchos</i>) Soodsas seisundis (LC); ST ↓ LT ↓	400–500 2000	p i	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	vältida halvenemist	-	Lisaks peatuvad rändeajal. Rändeaja arvukus seatud SDF järgi. SDF 150 p → 400–500 p Lisada LKA kaitse-eesmärkide hulka.

⁶⁰ LKS – kaitsekategooria (I; II; III); KE – kaitse-eeskirjas nimetatud (jah/ei); LiD – linnudirektiivi lisa number; LiA – linnuala kaitse-eesmärgiks nimetatud (jah/ei). ST (short term, lühiajaline periood), LT (long term, pikaajaline periood) – trendid Euroopa Liidu linnudirektiivi (2009/147/EÜ) artikkel 12 kohase Eesti aruande järgi (periood 2019-2024).

⁶¹ Veeru täisnimi: Panus soodsasse seisundisse. Numbrid näitavad, milline on selle linnuala liikide osakaal liigi kaitse tegevuskava vade soodsast seisundist. Linnuliikide puhul arvutatakse juhul, kui on olemas liigi kaitse tegevuskava. Kui veerus pole väärtust märgitud, siis puudub liigi tegevuskava või liigi tegevuskava pole seatud arvulisi (pindala või isendid) eesmäärke. Kui veerus pole väärtust märgitud, siis puudub liigi tegevuskava või panuse % ei ole võimalik hinnata, kuna liigi tegevuskava pole seatud arvulisi (pindala või isendid) eesmäärke.

⁶² Kasutatavad ühikud: isendite arv (rändajad (r), talvitujad (t), isased – metsis (kukke)), paaride arv (p), taimede arv (õitsvad varred, võrsed), puhmikute arv (taimed), elupaiga/kasvukoha suurus (ha), asustatud puud/kivid (samblad, samblikud, lendorav), asustustihedus (km², linnuatlases), atlase ruutude arv (liigi esinemine), leiukohtade arv

Kaitseväärtus ⁶⁰	Kava koostamisel olemasolevad andmed			Kaitse eesmärk	Panus (%) ⁶¹	Märkused
	Populatsiooni suurus (min-max, täpne suurus)	Ühik ⁶²	Andmekvaliteet			
LKS – ei, KE – ei, LiD – II, LiA – jah						
Rägapart (<i>Anas querquedula</i> uue nimega <i>Spatula querquedula</i>) Sigiv asurkond: väljasuremisohus (EN); ST ↓ LT ↓ LKS – ei, KE – ei, LiD – II, LiA – jah	80–100 131	p i	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	vältida halvenemist	-	Lisaks peatuvad rändeajal. Rändeaja arvukus seatud SDF järgi. SDF 80 p → 80 p Lisada LKA kaitse-eesmärkide hulka.
Sõtkas (<i>Bucephala clangula</i>) Soodsas seisundis (LC); ST ↑ LT ↑ LKS – ei, KE – ei, LiD – II, LiA – jah	50–70	p	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	vältida halvenemist	-	SDF 30–40 p → 50–70 p Lisada LKA kaitse-eesmärkide hulka.
Väikeluik (<i>Cygnus columbianus bewickii</i>) Külalisasurkond: ohualdis (VU); ST ↓ LT ↓ LKS – II, KE – jah, LiD – I, LiA – jah	600	i	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	vältida halvenemist	2,6–0,01	Liigile on koostatud tegevuskava ⁶³ . Eestis ei pesitse ja seetõttu on määratud vaid rändel olevate isendite eesmärk. Isendite arv määratud SDF järgi.
Kanakull (<i>Accipiter gentilis</i> uue nimega <i>Astur gentilis</i>) Ohualdis (VU); ST ↑ LT ↓ LKS – II, KE – ei, LiD – ei, LiA – jah	6–8/160	p/ha	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	säilitada liigi elupaiga ulatus ja hea kvaliteet ning populatsiooni suurus	1–0,1	Liigile on koostatud tegevuskava ⁶⁴ . SDF 6–9 p, muudatused pole vajalikud. Lisada LKA kaitse-eesmärkide hulka.

⁶³ Väikeluige (*Cygnus columbianus bewickii* Yarr.) kaitse tegevuskava. Kinnitatud 2018. aastal.

⁶⁴ Kanakulli (*Accipiter gentilis*) kaitse tegevuskava. Kinnitatud 2022. aastal.

Kaitseväärtus ⁶⁰	Kava koostamisel olemasolevad andmed			Kaitse eesmärk	Panus (%) ⁶¹	Märkused
	Populatsiooni suurus (min-max, täpne suurus)	Ühik ⁶²	Andmekvaliteet			
Kaljukotkas (<i>Aquila chrysaetos</i>) Ohualdis (VU); ST → LT ↑ LKS – I, KE – jah, LiD – I, LiA – jah	1–2/9900	p/ha	täielik uuring või statistiliselt usaldusväärne hinnang	säilitada liigi elupaiga ulatus ja hea kvaliteet ning populatsiooni suurus	1,3–1,8	Liigile on koostatud tegevuskava ⁶⁵ . SDF 2 p, muudatused pole vajalikud.
Suur-konnakotkas (<i>Aquila clanga</i> uue nimega <i>Clanga clanga</i>) Kriitilises seisundis (CR); ST → LT ↓ LKS – I, KE – jah, LiD – I, LiA – jah	0–1/250	p/ha	täielik uuring või statistiliselt usaldusväärne hinnang	säilitada liigi elupaiga ulatus ja hea kvaliteet ning populatsiooni suurus	5–16,7	Liigile on koostatud tegevuskava ⁶⁶ . SDF 2–4 p → 0–1 p Elupaigad on seotud märgaladega (lammialad, sood), aga ka põllud. Pesapaikadeks on tihedad vanad puistud. Suur-konnakotka ohutegurid on Eestis seotud hübriidiseerimisega ja saagialade hävinemise ja kahjustumisega (pärandniidud, soode kuivendamine). Alam-Pedjal on seetõttu väga oluline jätkata niitude hooldamist ja märgalade taastamist.
Väike-konnakotkas (<i>Aquila pomarina</i> uue nimega <i>Clanga pomarina</i>) Ohulähedane (NT); ST → LT ↑ LKS – I, KE – jah, LiD – I, LiA – jah	1–2/56	p/ha	täielik uuring või statistiliselt usaldusväärne hinnang	säilitada liigi elupaiga ulatus ja hea kvaliteet ning populatsiooni suurus	0,2–0,02	Liigile on koostatud tegevuskava ⁶⁷ . Kanda SDF-i arvukus 1–2 p.
Merikotkas (<i>Haliaeetus albicilla</i>) Ohualdis (VU); ST ↑ LT ↑ LKS – I, KE – jah, LiD – I, LiA – jah	9–11/1100	p/ha	täielik uuring või statistiliselt usaldusväärne hinnang	säilitada liigi elupaiga ulatus ja hea kvaliteet ning populatsiooni suurus	2,5–0,6	Liigile on koostatud tegevuskava ⁶⁸ . SDF 4–5 p → 9–11 p
Kalakotkas (<i>Pandion haliaetus</i>)	4–5/510	p/ha	täielik uuring või statistiliselt	säilitada liigi elupaiga ulatus ja hea kvaliteet	3,2–2,6	Liigile on koostatud tegevuskava ⁶⁹ . SDF 1 p → 4-5 p

⁶⁵ Kaljukotka (*Aquila chrysaetos*) kaitse tegevuskava. Kinnitatud 2018. aastal.

⁶⁶ Suur-konnakotka (*Clanga clanga*) kaitse tegevuskava. Kinnitatud 2024. aastal.

⁶⁷ Väike-konnakotka (*Aquila pomarina*) kaitse tegevuskava. Kinnitatud 2018. aastal.

⁶⁸ Merikotka (*Haliaeetus albicilla*) kaitse tegevuskava. Kinnitatud 2019. aastal.

⁶⁹ Kalakotka (*Pandion haliaetus*) kaitse tegevuskava. Kinnitatud 2019. aastal.

Kaitseväärtus ⁶⁰	Kava koostamisel olemasolevad andmed			Kaitse eesmärk	Panus (%) ⁶¹	Märkused
	Populatsiooni suurus (min-max, täpne suurus)	Ühik ⁶²	Andmekvaliteet			
Ohualdis (VU); ST → LT ↑ LKS – I, KE – jah, LiD – I, LiA – jah			usaldusväärne hinnang	ning populatsiooni suurus		
Roo-loorkull (<i>Circus aeruginosus</i>) Soodsas seisundis (LC); ST → LT ↑ LKS – III, KE – jah, LiD – I, LiA – jah	15–20	p	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	vältida halvenemist	-	SDF 7–12 p → 15–20 p
Välja-loorkull (<i>Circus cyaneus</i>) Kriitilises seisundis (CR); ST ↓ LT ↓ LKS – III, KE – jah, LiD – I, LiA – jah	1–3	p	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	vältida halvenemist	-	SDF 3–5 p → 1–3 p Arvukuse muutus on teaduslik viga, vt ptk 2.2.
Soo-loorkull (<i>Circus pygargus</i>) Ohualdis (VU); ST ↓ LT → LKS – III, KE – jah, LiD – I, LiA – jah	1–2/535	p/ha	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	säilitada liigi elupaiga ulatus ja hea kvaliteet ning populatsiooni suurus	-	SDF 4–7 p → 1–2 p Arvukuse muutus on teaduslik viga, vt ptk 2.2.
Herilaseviu (<i>Pernis apivorus</i>) Soodsas seisundis (LC); ST ↓ LT → LKS – III, KE – jah, LiD – I, LiA – jah	10–15/43	p/ha	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	säilitada liigi elupaiga ulatus ja hea kvaliteet ning populatsiooni suurus	-	SDF 13–15 p, muudatused pole vajalikud.
Händkakk (<i>Strix uralensis</i>) Ohualdis (VU); ST ↑ LT ↓ LKS – III, KE – jah, LiD – I, LiA – jah	30–35	p	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	vältida halvenemist	-	SDF 30–40 p, muudatused pole vajalikud.
Must-toonekurg (<i>Ciconia nigra</i>); ST ↓ LT ↓	0–1/60	p/ha	täielik uuring või statistiliselt	säilitada liigi elupaiga ulatus ja hea kvaliteet	0,5–0,25	Liigile on koostatud tegevuskava ⁷⁰ . Kanda SDF-i arvukus 0–1 p.

⁷⁰ Must-toonekure (*Ciconia nigra*) kaitse tegevuskava. Kinnitatud 2018. aastal.

Kaitseväärtus ⁶⁰	Kava koostamisel olemasolevad andmed			Kaitse eesmärk	Panus (%) ⁶¹	Märkused
	Populatsiooni suurus (min-max, täpne suurus)	Ühik ⁶²	Andmekvaliteet			
Kriitilises seisundis (CR) LKS – I, KE – jah, LiD – I, LiA – jah			usaldusväärne hinnang	ning populatsiooni suurus		
Laanepüü (<i>Bonasa bonasia</i> uue nimega <i>Tetrastes bonasia</i>) Ohualdis (VU); ST ↓ LT ↓ LKS – III, KE – jah, LiD – I,II, LiA – jah	200–250	p	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	vältida halvenemist	-	SDF 200–400 p, muudatused pole vajalikud.
Teder (<i>Tetrao tetrix</i> uue nimega <i>Lyrurus tetrix</i>) Väljasuremisohus (EN); ST ↓ LT ↓ LKS – III, KE – jah, LiD – I,II, LiA – jah	55–65/9300	kukke/ha	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	säilitada liigi elupaiga ulatus ja hea kvaliteet ning populatsiooni suurus	-	SDF 200–300 p → 55–65 kukke Juba 2016. aastal tehti SDF muutmise ettepanek, kus tedre puhul kasutada ühikuks isendid, sest linnuala inventuuris ja seires otsitakse kukkesid. Ka viimases direktiivi aruandluses on esitatud kukkede arv, seega peab muutuma Alam-Pedja linnuala SDF ühik tedre osas – paaridest kukkedeks. Arvukuse muutus on teaduslik viga, vt ptk 2.2.
Metsis (<i>Tetrao urogallus</i>) Ohualdis (VU); ST ↓ LT ↓ LKS – II, KE – jah, LiD – II, LiA – jah	30–35/5	kukke/mängu	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	säilitada liigi elupaiga ulatus ja hea kvaliteet ning populatsiooni suurus	2,14–0,13	2016. aasta LiA inventuuris hinnati arvukuseks 50–60 isendit. 2020–2023. aasta loenduse põhjal võib metsise arvukuseks hinnata 34–41 kukke (Meelis Leivitsa kokkuvõte). 2024. aasta loenduse järgi hinnati arvukuseks 28–33 kukke. Eesmärgiks seatakse 30–35 kukke. Korrigeerida SDF 35–50 p → 30–35 kukke. Panus % arvatud „Metsise (<i>Tetrao urogallus</i>) kaitse tegevuskava” eelnõu 2025 järgi. Juba 2016. aastal tehti SDF muutmise ettepanek, kus metsise puhul kasutada ühikuks isendid, sest linnuala inventuuris ja seires otsitakse kukkesid. Ka viimases direktiivi aruandluses on esitatud kukkede arv, seega peab muutuma Alam-Pedja linnuala SDF ühik metsise osas – paaridest kukkedeks. Arvukuse muutus on teaduslik viga, vt ptk 2.2

Kaitseväärtus ⁶⁰	Kava koostamisel olemasolevad andmed			Kaitse eesmärk	Panus (%) ⁶¹	Märkused
	Populatsiooni suurus (min-max, täpne suurus)	Ühik ⁶²	Andmekvaliteet			
Rukkirääk (<i>Crex crex</i>) Soodsas seisundis (LC); ST ↓ LT ↓ LKS – III, KE – jah, LiD – I, LiA – jah	160–180/770	p/ha	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	säilitada liigi elupaiga ulatus ja hea kvaliteet ning populatsiooni suurus	-	SDF 100 p → 160–180 p
Täpikhuik (<i>Porzana porzana</i>) Väljasuremisohus (EN); ST ↓ LT ↓ LKS – III, KE – jah, LiD – I, LiA – jah	150–200/340	p/ha	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	säilitada liigi elupaiga ulatus ja hea kvaliteet ning populatsiooni suurus	-	SDF 45 p → 150–200 p
Sookurg (<i>Grus grus</i>) Soodsas seisundis (LC); ST → LT ↑ LKS – III, KE – jah, LiD – I, LiA – jah	40–60/5300	p/ha	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	säilitada liigi elupaiga ulatus ja hea kvaliteet ning populatsiooni suurus	-	SDF 30–35 p → 40–60 p
Rohunepp (<i>Gallinago media</i>) Ohualdis (VU); ST ↓ LT ↓ LKS – II, KE – jah, LiD – I, LiA – jah	65/1600	kukke/ha	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	säilitada liigi elupaiga ulatus ja hea kvaliteet ning populatsiooni suurus	18,3–3,05	Liigile on koostatud tegevuskava ⁷¹ . 2016. aasta LiA inventuuris hinnati arvukuseks 100–120 isendit. 2016–2023. aasta loenduste põhjal on rohuneppide arvukus teadaolevates määngudes kokku 66 isaslindu (Meelis Leivitsa kokkuvõte). SDF 120–165 p → 65 kukke Juba 2016. aastal tehti SDF muutmise ettepanek, kus rohuneppi puhul kasutada ühikuks isendid, sest linnuala inventuuris ja seires otsitakse kukkesid. Ka viimases direktiivi aruandluses on esitatud kukkede arv, seega peab muutuma Alam-Pedja linnuala SDF ühik rohuneppi osas – paaridest kukkedeks. Arvukuse muutus on teaduslik viga, vt ptk 2.2

⁷¹ Rohuneppi (*Gallinago media*) kaitse tegevuskava. Kinnitatud 2021. aastal.

Kaitseväärtus ⁶⁰	Kava koostamisel olemasolevad andmed			Kaitse eesmärk	Panus (%) ⁶¹	Märkused
	Populatsiooni suurus (min-max, täpne suurus)	Ühik ⁶²	Andmekvaliteet			
Vöötsaba-vigle (<i>Limosa lapponica</i>) Hindamisel; ST ↓ LT ↓ LKS – III, KE – jah, LiD – I,II, LiA – jah	100 X	X	ebapiisavad või puuduvad andmed	muu	-	Andmete esitamisel SDF-i tehti viga ladina keelse nimega (tegelikult mõeldi mustsaba-viglet) ⁷² ning seetõttu on andmed ekslikud. Linde kohtab rändel Lääne-Eestis, sisemaal on haruldased. Juba 2016. aastal tehti ettepanek liik kaitse-eesmärkidest eemaldada. Kaaluda kaitse-eesmärkidest eemaldamist.
Mustsaba-vigle (<i>Limosa limosa</i>) Ohualdis (VU); ST → LT ↑ LKS – II, KE – jah, LiD – II, LiA – jah	15–20/5100	p/ha	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	säilitada liigi elupaiga ulatus ja hea kvaliteet ning populatsiooni suurus	-	SDF 15–25 p, muudatused pole vajalikud.
Väikekoovitaja (<i>Numenius phaeopus</i>) Soodsas seisundis (LC); ST → LT ↑ LKS – III, KE – jah, LiD – II, LiA – jah	13–18/3500	p/ha	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	säilitada liigi elupaiga ulatus ja hea kvaliteet ning populatsiooni suurus	-	2016. aasta LiA inventuuris hinnati arvukuseks 13–15 paari. 2017. aasta soolindude loenduse põhjal hinnati arvukuseks 16–18 paari. SDF 40–55 p → 13–18 p Arvukuse muutus on teaduslik viga, vt ptk 2.2.
Tutkas (<i>Philomachus pugnax</i> uue nimega <i>Calidris pugnax</i>) Kriitilises seisundis (CR); ST ↓ LT ↓ LKS – II, KE – jah, LiD – I,II, LiA – jah	0–1	p	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	vältida halvenemist	-	SDF muudatus 5–10 p → 0–1 p Arvukuse muutus on teaduslik viga, vt ptk 2.2.
Rüüt (<i>Pluvialis apricaria</i>) Soodsas seisundis (LC); ST ↑ LT ↑ LKS – III, KE – jah, LiD – II, LiA – jah	80–120/9400	p/ha	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	säilitada liigi elupaiga ulatus ja hea kvaliteet ning populatsiooni suurus	-	2016. aasta LiA inventuuris hinnati arvukuseks 75–80 paari. 2017. aasta soolindude loenduse põhjal hinnati arvukuseks 110–120 paari. SDF 80–110 p, muudatused pole vajalikud.

⁷² Natura linnulaade kaitse tulemuslikkuse ja kaitsekorralduse analüüsid. Eesti Ornitoloogia ühing, 2023

Kaitseväärtus ⁶⁰	Kava koostamisel olemasolevad andmed			Kaitse eesmärk	Panus (%) ⁶¹	Märkused
	Populatsiooni suurus (min-max, täpne suurus)	Ühik ⁶²	Andmekvaliteet			
Mudatilder (<i>Tringa glareola</i>) Soodsas seisundis (LC); ST ↓ LT ↑ LKS – III, KE – jah, LiD – I, LiA – jah	40–70/9100	p/ha	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	säilitada liigi elupaiga ulatus ja hea kvaliteet ning populatsiooni suurus	-	2016. aasta LiA inventuuris hinnati arvukuseks 40–50 paari. 2017. aasta soolindude loenduse põhjal hinnati arvukuseks 69–75 paari. SDF 45–65 p, muudatused pole vajalikud.
Heletilder (<i>Tringa nebularia</i>) Ohualdis (VU); ST → LT ↑ LKS – III, KE – jah, LiD – II, LiA – jah	25–35/8000	p/ha	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	säilitada liigi elupaiga ulatus ja hea kvaliteet ning populatsiooni suurus	-	2016. aasta LiA inventuuris hinnati arvukuseks 30–35 paari. 2017. aasta soolindude loenduse põhjal hinnati arvukuseks 26–30 paari. SDF 2–4 p → 25–35 p
Punajalg-tilder (<i>Tringa totanus</i>) Ohualdis (VU); ST → LT → LKS – III, KE – jah, LiD – I, LiA – jah	25–30/5100	p/ha	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	säilitada liigi elupaiga ulatus ja hea kvaliteet ning populatsiooni suurus	-	2016. aasta LiA inventuuris hinnati arvukuseks 25–30 paari. 2017. aasta soolindude loenduse põhjal hinnati arvukuseks samuti 25–30 paari. SDF 40–50 p → 25–30 p Arvukuse muutus on teaduslik viga, vt ptk 2.2.
Kiivitaja (<i>Vanellus vanellus</i>) Soodsas seisundis (LC); ST ↓ LT ↑ LKS – ei, KE – ei, LiD – II, LiA – jah	80–100	p	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	vältida halvenemist	-	SDF 65 p → 80–100 p Lisada LKA kaitse-eesmärkide hulka.
Väikekajakas (<i>Larus minutus</i> uue nimega <i>Hydrocoloeus minutus</i>) Väljasuremisohus (EN); ST ↓ LT → LKS – II, KE – jah, LiD – I, LiA – jah	15–100	p	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	vältida halvenemist	-	SDF 15 p, muudatused pole vajalikud.
Mustviires (<i>Chlidonias niger</i>) Väljasuremisohus (EN); ST ↓ LT ↓	100–120	p	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	vältida halvenemist	-	SDF 20–35 p → 100–120 p Lisada LKA kaitse-eesmärkide hulka.

Kaitseväärtus ⁶⁰	Kava koostamisel olemasolevad andmed			Kaitse eesmärk	Panus (%) ⁶¹	Märkused
	Populatsiooni suurus (min-max, täpne suurus)	Ühik ⁶²	Andmekvaliteet			
LKS – III, KE – ei, LiD – I, LiA – jah						
Öösorr (<i>Caprimulgus europaeus</i>) Soodsas seisundis (LC); ST ↓ LT ↓ LKS – III, KE – jah, LiD – I, LiA – jah	200–230	p	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	vältida halvenemist	-	SDF 20–30 p → 200–230 p
Valgeselg-kirjurähn (<i>Dendrocopos leucotos</i>) Soodsas seisundis (LC); ST ↑ LT ↑ LKS – II, KE – jah, LiD – I, LiA – jah	130–150	p	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	vältida halvenemist	-	SDF 23–28 p → 130–150 p
Musträhn (<i>Dryocopus martius</i>) Soodsas seisundis (LC); ST → LT → LKS – III, KE – jah, LiD – I, LiA – jah	50–60	p	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	vältida halvenemist	-	SDF 25–35 p → 50–60 p
Laanerähn (<i>Picoides tridactylus</i>) Ohualdis (VU); ST ↓ LT ↓ LKS – II, KE – jah, LiD – I, LiA – jah	30–40	p	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	vältida halvenemist	-	SDF 15–20 p → 30–40 p
Hallpea-rähn (<i>Picus canus</i>) Soodsas seisundis (LC); ST ↑ LT ↑ LKS – III, KE – jah, LiD – I, LiA – jah	25–30	p	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	vältida halvenemist	-	SDF 12–20 p → 25–30 p
Rästas-roolind (<i>Acrocephalus arundinaceus</i>) Soodsas seisundis (LC);	80–100	p	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	vältida halvenemist	-	SDF 25 p → 80–100 p Lisada LKA kaitse-eesmärkide hulka.

Kaitseväärtus ⁶⁰	Kava koostamisel olemasolevad andmed			Kaitse eesmärk	Panus (%) ⁶¹	Märkused
	Populatsiooni suurus (min-max, täpne suurus)	Ühik ⁶²	Andmekvaliteet			
ST ↓ LT → LKS – ei, KE – ei, LiD – ei, LiA – jah						
Väike-kärbsenäpp (<i>Ficedula parva</i>) Soodsas seisundis (LC); ST ↓ LT → LKS – III, KE – jah, LiD – I, LiA – jah	400–600	p	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	vältida halvenemist	-	SDF 100–200 p → 400–600 p
Punaselg-õgija (<i>Lanius collurio</i>) Soodsas seisundis (LC); ST ↓ LT → LKS – III, KE – jah, LiD – I, LiA – jah	20–30/5100	p/ha	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	säilitada liigi elupaiga ulatus ja hea kvaliteet ning populatsiooni suurus	-	SDF 50–100 p → 20–30 p Arvukuse muutus on teaduslik viga, vt ptk 2.2.
Hallõgija (<i>Lanius excubitor</i>) Ohualdis (VU); ST → LT → LKS – III, KE – jah, LiD – ei, LiA – jah	4–8/6200	p/ha	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	säilitada liigi elupaiga ulatus ja hea kvaliteet ning populatsiooni suurus	-	2016. aasta LiA inventuuris hinnati arvukuseks 4–5 paari. 2017. aasta soolindude loenduse põhjal hinnati arvukuseks samuti 7–8 paari. SDF 4–5 p, muudatused pole vajalikud.
Männi-käbilind (<i>Loxia pytyopsittacus</i>) Ohualdis (VU); ST teadmata LT ↓ LKS – III, KE – jah, LiD – ei, LiA – jah	1–3	p	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	vältida halvenemist	-	SDF 10–30 p → 1–3 p Arvukuse muutus on teaduslik viga, vt ptk 2.2.
Vööt-pöösälind (<i>Sylvia nisoria</i> uue nimega <i>Curruca nisoria</i>) Ohualdis (VU); ST ↓ LT ↓ LKS – III, KE – jah, LiD – I, LiA – jah	0–5/45	p/ha	põhineb peamiselt piiratud hulga andmete ekstrapoleerimisel	säilitada liigi elupaiga ulatus ja hea kvaliteet ning populatsiooni suurus	-	SDF 30–40 p → 0–5 p Arvukuse muutus on teaduslik viga, vt ptk 2.2.

Kaitseväärtus ⁶⁰	Kava koostamisel olemasolevad andmed			Kaitse eesmärk	Panus (%) ⁶¹	Märkused
	Populatsiooni suurus (min-max, täpne suurus)	Ühik ⁶²	Andmekvaliteet			
Siseriiklikud eesmärgid						
Väikekoskel (<i>Mergellus albellus</i>) Külaliskasurkond: soodsas seisundis (LC); ST → LT ↓ LKS – II, KE – jah, LiD – ei, LiA – ei	X	X	ebapiisavad või puuduvad andmed	muu	-	Peatuvad vaid rändel. Andmed väikekoskla arvukuse kohta puuduvad ja seetõttu ei ole võimalik kaitse-eesmärki seada. Teha kindlaks väikekoskla esinemine ja arvukus Alam-Pedjal.

2.3. Kultuuripärand

Alam-Pedja LLA-l on registreeritud 88 pärandkultuuriobjekti sh talud või talukohad, tali- ja metsateed, sillad, turbavõtukoerad jne. Kaitsekorralduslikke meetmeid pärandkultuuri objektide jaoks ei kavandata, kuna need pole Alam-Pedja looduskaitseala kaitse-eesmärgiks. Sihtkaitsevööndis traditsiooniliste taliteede taastamine ja hooldamine tuleb kooskõlastada Keskkonnaametiga⁷³. Kõiki pärandkultuuriobjekte saab näha [Maa- ja Ruumiameti kaardirakenduses](#).

⁷³ [Alam-Pedja looduskaitseala kaitse-eeskiri](#) § 12 lg 2 p 10

3. MÕJUTEGURID, MEETMED JA TEGEVUSED

Tabel 4. Mõjutegurid, meetmed ja tegevused

Väärtus	Mõjutegur ⁷⁴	Kood	Olulisus ⁷⁵	Paik-nemine ⁷⁶	.Meede	Kood	Tegevuse tüüp
Jões ja ojad (3260), vingerjas, hink, võldas, tõugjas	Probleemsed pärismaised liigid	PI03	keskmise tähtsusega	sees	Probleemsete pärismaiste liikide haldamine	MI05	probleemliigi tõrje
	Märkused: Aktiivne tegevus ptk-s 4.2.2. Koprapäisude likvideerimine Laeva jõel						
	Põllumajandustegevus, mis põhjustab pinna- või põhjavee (sh merevee) reostust	PA17	keskmise tähtsusega	väljas	Põllumajandusest tuleneva punkt- või hajureostuse vähendamine või kõrvaldamine pinna- või põhjavette (sh merre).	MA10	veekogu taastamistöö
	Veevõtt ja maaparandussüsteemide hooldus põllumajanduses	PA21	keskmise tähtsusega	väljas	Põllumajandusliku kuivenduse ja veevõtu reguleerimine (sh kuivendatud või hüdroloogiliselt muudetud elupaikade taastamine)	MA13	veekogu taastamistöö
	Metsakuivendus	PB24	keskmise tähtsusega	sees ja väljas	Metsandusliku kuivenduse ja veevõtu reguleerimine (sh muudetud veerežiimiga elupaikade taastamine)	MB14	veekogu taastamistöö
	Märkused: Koondhinnangud Alam-Pedja jõgedele veemajanduskava 2022-2027 ⁷⁷ järgi: Kesine – Põltsamaa jõgi Päinurme jõest suudmeni, Pedja jõgi Puurmani paisust suudmeni, Elva jõgi Kaamaojast suudmeni. Halb – Emajõgi (Hg näitaja) Hea – Pikknurme Neaurme jõest suudmeni, Umbusi Jõgeva-Põltsamaa maantee sillast suudmeni Kesise ja halva seisundiga jõgede peamised meetmed seisnevad administratiivsetes ja tehnilistes (järelvalve teostamine loomade pidamise üle ja põllumajanduslike tegevuste keskkommanõuete täitmise osas, taimekaitsevahendite mõistlik kasutamine jne). Käesolev kava ei reguleeri põllumajandustegevust aktiivsete meetmetega. Vanajõgede suudmete settimine on seotud toitainete koormuse kasvuga jõgedes ja nende seisundi ja kala liikide elupaikade soodsama seisundi saavutamiseks on planeeritud tegevus ptk-s 4.2.6. Vanajõgede suudmete hooldamine.						
Turba kaevandamine	PC05	tähtis	väljas	Maavarade kaevandamise kohandamine ja haldamine, mida ei kasutata energia tootmiseks	MC01	muu	

⁷⁴ Selgitused lisa 1.

⁷⁵ Olulisuse liigitus: tähtis, keskmise tähtsusega, vähetahtis

⁷⁶ Paiknemine: kas mõju on loodusala sisene, väline, mõlemad

⁷⁷ <https://kliima.ministerium.ee/veemajanduskavad-2022-2027#meetmeprogrammi-doku>

Väärtus	Mõjutegur ⁷⁴	Kood	Olulisus ⁷⁵	Paik-nemine ⁷⁶	.Meede	Kood	Tegevuse tüüp
	Märkused: Meetmed on administratiivsed – kaevanduslubade väljaandmisel või pikendamisel hinnata keskkonnamõju Alam-Pedja linnu- ja looduslale ja rakendada leevendusmeetmeid takistamaks setete kandumist veekogudesse ja eriti jõgedesse. Alam-Pedjaga piirnevad või asuvad kaitsealale väga lähedal Ulila, Sangla, Umbusi, Soosaare ja taotletav Aimplametsa (Niilusoo) turbatootmisala.						
Pärandniidud (6270*, 6430; 6450, 6510, 6530*), vasakkeermene pisitigu	Põllumajandusmaade hoolduse lakkamine	PA05	tähtis	sees	Kasutusest välja langenud maadel sobivate põllumajandustavade taastamine, sh niitmine, karjatamine ja põletamine	MA04	pärandniitude taastamistöö
					Olemasolevate ekstensiivsete põllumajandustavade ja põllumajandusmaastiku elementide säilitamine	MA03	pärandniitude hooldustöö
	Märkused: Aktiivne tegevus ptk-s 4.2.3. Pärandniitude taastamine ja 4.2.4. Pärandniitude hooldamine						
	Üht tüüpi põllumajandusmaast teiseks muutmine (välja arvatud kuivendamine ja põletamine)	PA02	tähtis	sees	Niitmise, karjatamise ja teiste samaväärsete põllumajandustavade kohandamine	MA05	muu
	Märkused: Niitmise alustamine ajalise piiranguta ja hoolduse mitmekesistamine, täpsemad tingimused on niitude majandamise ptk-s 2.1.1. ja kihtidel lisades 2 ja 3.						
Sood (7110*, 7140, 7150, 7230)	Metsakuivendus	PB24	tähtis	sees	Metsandusliku kuivenduse ja veevõtu reguleerimine (sh muudetud veerežiimiga elupaikade taastamine)	MB14	sookoosluse taastamistöö
	Märkused: Aktiivne tegevus ptk-s 4.2.5. Märgade koosluste taastamine						
	Puudub teave survetegurite või ohtude kohta	PX05	keskmise tähtsusega	sees	Puudub	Puudub	inventuur
	Märkused: Aktiivne tegevus ptk-s 4.1.3. Elupaigatüüpide inventuur						
	Turba kaevandamine	PC05	tähtis	väljas	Maavarade kaevandamise kohandamine ja haldamine, mida ei kasutata energia tootmiseks	MC01	muu
	Märkused: Meetmed on administratiivsed – kaevanduslubade väljaandmisel või pikendamisel hinnata keskkonnamõju Alam-Pedja linnu- ja looduslale ja rakendada leevendusmeetmeid takistamaks setete kandumist veekogudesse ja eriti jõgedesse. Alam-Pedjaga piirnevad või asuvad kaitsealale väga lähedal Ulila, Sangla, Umbusi, Soosaare ja taotletav Aimplametsa (Niilusoo) turbatootmisala.						
Metsad	Puudub teave survetegurite või ohtude kohta	PX05	keskmise tähtsusega	sees	Puudub	Puudub	inventuur
	Märkused: Aktiivne tegevus ptk-s 4.1.3. Elupaigatüüpide inventuur						

Väärtus	Mõjutegur ⁷⁴	Kood	Olulisus ⁷⁵	Paik-nemine ⁷⁶	.Meede	Kood	Tegevuse tüüp
(9010*, 9020*, 9050, 9080*, 91D0*, 91E0*, 91F0)	Valik- või harvendusraie (välja arvatud uuendusraie)	PB06	tähtis	sees	Metsa majandamise ja kasutamise tavade kohandamine või muutmine	MB05	kaitsekorra muutmine
					Muu	x	muu
	Märkused: Esimene meede on ptk-s 4.4.2. Kaitsekorra muutmine ja teine meede on administratiivne – metsateatistele teha eelhindamine ja vajadusel keskkonnamõju hindamine						
	Turbe- ja uuendusraie	PB09	tähtis	sees	Metsa majandamise ja kasutamise tavade kohandamine või muutmine	MB05	kaitsekorra muutmine
					Muu	x	muu
Märkused: Esimene meede on ptk-s 4.4.2. Kaitsekorra muutmine ja teine meede on administratiivne – metsateatistele teha eelhindamine ja vajadusel keskkonnamõju hindamine							
Metsad (9010*, 9050, 9080*, 91D0*, 91E0*)	Metsakuivendus	PB24	tähtis	sees	Metsandusliku kuivenduse ja veevõtu reguleerimine (sh muudetud veerežiimiga elupaikade taastamine)	MB14	koosluse taastamistöö
	Märkused: Aktiivne tegevus ptk-s 4.2.5. Märgade koosluste taastamine.						
Teder, metsis, laanepüü, täpikhuik, väikekoovitaja, rüüt, tildrid, väikekajakas, mustviires, öösorr, rukkirääk, rohunepp, kiivitaja, sookurg, vigled, tutkas, punaselg-õgija	EL jaoks probleemsed invasiivsed võõrliigid	PI01	keskmise tähtsusega	sees ja väljas	EL-i jaoks probleemsete invasiivsete võõrliikide haldamine, tõrje või likvideerimine	MI02	probleemliigi tõrje
	Märkused: Aktiivne tegevus ptk-s 4.2.2. Kährikkoera, mingi arvukuse ohjeldamine maas pesitsevate lindude kaitseks						
	Probleemsed pärismaised liigid	PI03	keskmise tähtsusega	sees ja väljas	Probleemsete pärismaiste liikide haldamine	MI05	probleemliigi tõrje
Märkused: Aktiivne tegevus ptk-s 4.2.2. Nugise, rebase arvukuse ohjeldamine maas pesitsevate lindude kaitseks							
Metsis	Metsakuivendus	PB24	tähtis	sees	Metsandusliku kuivenduse ja veevõtu reguleerimine (sh muudetud veerežiimiga elupaikade taastamine)	MB14	koosluse taastamistöö
	Märkused: Aktiivne tegevus ptk-s 4.2.5. Märgade koosluste taastamine						
	Turbe- ja uuendusraie	PB09	keskmise tähtsusega	väljas	Metsa majandamise ja kasutamise tavade kohandamine või muutmine	MB05	muu
Märkused: Mõjutegur on oluline servaalade mägudele (Kirna, Kõrgeraba), kus neid mõjutavad raied väljaspool kaitseala. Eesmärk on väljaspool kaitstavaid alasid riigimaal järgida metsisesõbaliku metsamajandamise tingimusi. Vt ka „Metsise (<i>Tetrao urogallus</i>) kaitse tegevuskava” eelnõu 2025.							

Väärtus	Mõjutegur ⁷⁴	Kood	Olulisus ⁷⁵	Paik-nemine ⁷⁶	.Meede	Kood	Tegevuse tüüp
Rukkirääk, rohunepp, kiivitaja, sookurg, vigled, tutkas, punaselg-õgija	Üht tüüpi põllumajandusmaast teiseks muutmine (välja arvatud kuivendamine ja põletamine)	PA02	keskmise tähtsusega	sees	Niitmise, karjatamise ja teiste samaväärsete põllumajandustavade kohandamine	MA05	muu
	Märkused: Niitmise alustamine ajalise piiranguta ja hoolduse mitmekesistamine, täpsemad tingimused on niitude majandamise ptk-s 2.1.1. ja kihtidel lisades 2 ja 3.						
	Põllumajandusmaade hoolduse lakkamine	PA05	tähtis	sees	Olemasolevate ekstensiivsete põllumajandustavade ja põllumajandusmaastiku elementide säilitamine	MA03	pärandniitude hooldustöö
Märkused: Aktiivne tegevus ptk-s 4.2.4. Pärandniitude hooldamine							
Kõik linnuliigid	Puudub teave survetegurite või ohtude kohta	PX05	keskmise tähtsusega	sees	Puudub	Puudub	inventuur
	Märkused: Aktiivne tegevus ptk-s 4.1.2. Linnuala inventuur.						
Lai-tõmmuujur, laiujur, vasakkeermene pisitigu, paksukojaline jõekarp, vingerjas, hink, võldas, tõugjas, tiigilendlane	Puudub teave survetegurite või ohtude kohta	PX05	keskmise tähtsusega	sees	Puudub	Puudub	inventuur
	Märkused: Aktiivne tegevus ptk-s 4.1.1. Vananenud andmetega liikide leiuandmete inventeerimine						
Pärandniidud (6270*, 6430; 6450, 6510, 6530*); Metsad (9010*, 9020*, 9050, 9080*, 91D0*, 91E0*, 91F0); Jõed ja ojad (3260)	ELi jaoks probleemsed invasiivsed võõrliigid	PI01	tähtis	sees ja väljas	EL-i jaoks probleemsete invasiivsete võõrliikide haldamine, tõrje või likvideerimine	MI02	probleemliigi tõrje
	Märkused: Aktiivne tegevus ptk-s: 4.2.1. Võõrliikide tõrje. Vajadus jätkuvalt tõrjuda karuputke kolooniaid ja pargitatra kasvukohti Palupõhja külas ja mujal, kui neid ilmub. Lisaks muud võõrliigid, keda esineb veel vähe ja kohati nagu kanada kuldvits ja tähk-kukehirss.						
	Märkused: Aktiivne tegevus ptk-s 4.2.4. Pärandniitude hooldamine						

4. KAVANDATUD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED

Vajalike tegevuste tabelisse on koondatud tööd, mis on vajalikud kaitse-eesmärkide saavutamiseks, tabelit võidakse tulevikus täiendada. Tegevused on planeeritud 12 aasta peale. Täiendavad selgitused tegevustele asuvad pärast tabelit. Tegevuste prioriteedid ja korraldajad on ainult tabelis 5.

Tabelis 5 on tegevused jaotatud vastavalt tegevuse olulisusele järgmistesse prioriteetsusklassidesse:

- 1) I prioriteet – hädavajalik tegevus, milleta kaitse eesmärkide täitmine planeeritavas ajavahemikus on võimatu, see on kaitseväärtuste säilimisele ja toimiva ohuteguri kõrvaldamisele suunatud tegevus (taastamine, taasloomine); kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks vajalik tegevus (inventeerimine);
- 2) II prioriteet – vajalik tegevus, mis on suunatud väärtuste taastamisele ja potentsiaalsete ohutegurite kõrvaldamisele;
- 3) III prioriteet – soovituslik tegevus ehk tegevus, mis aitab kaudselt kaasa väärtuste säilimisele ja taastamisele ning ohutegurite kõrvaldamisele (infotahvlid, külastustaristu).

Tabel 5. Kavandatud kaitsekorralduslikud tegevused

Nr	Tegevuse nimetus	Maht	Ühik	Tegevuse tüüp	Korraldaja	Prioriteet	Ajagraafik
Inventuurid, seired, uuringud							
4.1.1.	Vananenud andmetega liikide leiukohtade inventeerimine	9	liik	inventuur	KeA	I	2028
4.1.2.	Linnuala inventuur	1	tk	inventuur	KAUR	I	2027-2028
4.1.3.	Elupaigatüüpide andmete täpsustamine	12500	ha	inventuur	KeA	I	2030
4.1.4.	Taimede kordusinventuur	3	liik	inventuur	KeA	II	2035
4.1.5.	Niitude majandamise mõju uurimine elustikule	1	tk	uuring	KeA	II	2027
4.1.6.	Märgade koosluste taastamise järgne tulemusseire	1	tk	tulemusseire	KeA	II	2032
Hooldus, taastamine ja ohjamine							
4.2.1.	Võõrliikide tõrje	0,7	ha	probleemliigi tõrje	KeA, maaomanik	I	Igal aastal
4.2.2.	Väikekiskjate arvukuse reguleerimine ja koprapaisude likvideerimine	34671	ha	probleemliigi tõrje	KeA, Tartu Jahindusklubi	II	Igal aastal
4.2.3.	Pärändniitude taastamine	400	ha	koosluse taastamistöö	RMK	I	2026
4.2.4.	Pärändniitude hooldamine	1503	ha	koosluse hooldustöö	RMK	I	Igal aastal
		184	ha		Maaomanik		
4.2.5.	Märgade koosluste taastamine	3400	ha	koosluse taastamistöö	KeA, RMK	I	2026-2030
4.2.6.	Vanajõgede suudmete hooldamine	20	tk	koosluse hooldustöö	KeA, Eesti Loodushoiu Keskus	II	Vajadusel

Nr	Tegevuse nimetus	Maht	Ühik	Tegevuse tüüp	Korraldaja	Prioriteet	Ajagraafik
Taristu							
4.3.1.	Kaitseala tähiste hooldamine	229	tk	tähiste hooldamine	RMK	III	Vajadusel
4.3.2.	30 km/h liiklusmärkide paigaldamine	7	tk	muu taristu rajamine	RMK	III	2026
4.3.3.	Matkaradade, lõkkekohtade jms taristu hooldamine	8	tk	raja, külastuskeskuse ja puhkekoha hooldamine	RMK	III	Igal aastal
4.3.4.	Puhkekohtade rajamine (Põltsamaa jõe äärde ja Emajõe äärde)	10	tk	raja, külastuskeskuse ja puhkekoha rajamine	RMK	III	2028
Kavad, eeskirjad							
4.4.1.	Kaitsekorralduskava andmete üle vaatamine ja tulemuslikkuse hindamine			tegevuskava	KeA	I	1x 12 aasta jooksul
4.4.2.	Kaitsekorra ja kaitse-eesmärkide muutmine			kaitsekorra muutmine	KeA/KliM	I	2026
4.4.3.	Väikekiskjate ja kopra ohjamiskava koostamine			tegevuskava	KeA	I	2026

4.1. Inventuurid, seired, uuringud

4.1.1. Vananenud andmetega liikide leiukohtade inventeerimine

Alam-Pedja LLA-l on mitmeid kaitse-eesmärgina nimetatud liike, kelle kohta registreeritud andmed on vananenud. Need on lai-tõmmuujur, laiujur, vasakkeermene pisitigu, paksukojaline jõekarp, tiigilendlane, vingerjas, hink, võldas, tõugjas. Teadaolevate andmete põhjal ei ole võimalik hinnata liikide seisundi muutusi, kuna enamus leiukohtades on liikide arvukus hindamata ja andmed vananenud. Liikide arvukus tuleb kaitsekorraldusperioodi jooksul välja selgitada, et hinnata seisundi muutusi alal ning kaitsekorralduslike meetmete tõhusust.

4.1.2. Linnuala inventuur

Esimene linnuala inventuur toimus 2016. aastal. Teine linnuala inventuur on vajalik, et hinnata linnuala kaitse-eesmärkide seisundit ja kaitsemeetmete piisavust. Lisaks kindla meetodikaga teostatavale linnuala inventuurile tuleb jätkata lindude seireid riikliku seire raames ning soovitud on erinevate uuringute läbiviimine, mis annab ülevaate kaitse-eesmärgiks olevate liikide seisundist.

4.1.3. Elupaigatüüpide andmete täpsustamine

Vajalik on täpsustada elupaigatüüpide andmeid. Inventeerida tuleb elupaigatüüpides, mille andmed pärinevad n-ö esimesest ringist, on kameraalselt kaardistatud või millel on täpsed seisundihinnangud määramata. Peamiselt puudutab see soode ja metsade elupaigatüüpe, aga ka elupaigatüüpi kuivad nõmmed (4030) ja jõed ja ojad (3260).

Seniste andmete põhjal on mitme elupaigatüübi pindala ja levik hinnatud ebatäpselt. Eelkõige puudutab see elupaigatüüpi 7230 (liigirikkad madalsood), mille praegune pindala ja kaitse-eesmärk on hinnanguliselt oluliselt üle hinnatud. Tegemist on lubjarikastele tingimustele iseloomuliku kooslusega, mille esinemine Alam-Pedja piirkonnas on looduslike eelduste tõttu piiratud. Seetõttu ei vasta suur osa seni 7230 alla arvatud kooslustest selle elupaigatüübi tunnustele. Samuti on tõenäoliselt üle hinnatud elupaigatüübi 91E0* (lammimetsad) pindala. Varasemad kaardistused põhinevad suures osas metsakorraldusandmetel ning ei pruugi kajastada tegelikku alluviaalset mõju, mis on selle elupaigatüübi määramisel määrava tähtsusega. Selle tulemusel võib osa seni 91E0* alla arvatud alasid tegelikult kuuluda teistesse elupaigatüüpidesse (nt 9080*) või mitte vastata ühelegi loodusdirektiivi elupaigatüübile.

Täpsemad inventeerimise piirkonnad ja pindalad selguvad jooksvalt. Hinnanguliselt oleks vaja elupaigatüüpide andmeid täpsustada 11 000 hektaril, siia ei ole arvestanud pärandniite, mille seisukord on üldjoontes teada. Lisaks on täielikult inventeerimata alasid (n-ö valgeid laiike) 1500 ha.

4.1.4. Taimede kordusinventuur

Kaitsekorraldusperioodi teises pooles inventeerida uuesti kaitse-eesmärgiks olevad taimeliigid – soohiilakas, kollane kivirik, kaunis kuldking – ja teha kindlaks nende arvukus, levik ja seisund.

4.1.5. Niitude majandamise mõju uurimine elustikule

Oluline on jätkuvalt uurida niitude majandamise mõju nii elustikule kui ka niidukooslustele. Uuringud ja seire peavad olema pikaajalised, et hinnata erinevate hooldusvõtete, niitmise ajastuse ja majandamise intensiivsuse mõju ning nende muutusi ajas. Eraldi tähelepanu tuleb pöörata taimkatte muutustele, sealhulgas liigirikkusele, taimkatte struktuurile, mosaiiksusele ning tarnade, angervaksa ja teiste konkurentsivõimeliste liikide levikule. Selleks on vajalik taimkatte püsiruutude rajamine ning regulaarne seire erinevate hoolduspraktikatega aladel. Samuti on oluline siduda hooldusandmed olemasolevate riiklike seireprogrammide ja liigiseire tulemustega, et hinnata majandamise mõju niitudega seotud liikidele ja elupaikade kvaliteedile. Kasutatakse olemasolevaid riiklikke seireid, teadusuuringuid ja projektitegevusi, kuid vajadusel tellitakse täiendavaid uuringuid või inventuure.

Uuringute tulemused annavad suunised niitude majandamise paremaks korraldamiseks nii elustiku kaitse kui ka hoolduspraktikate tõhususe seisukohalt.

4.1.6. Märgade koosluste taastamise järgne tulemusseire

Vajalik on jätkata märgade koosluste taastamisjärgset seiret, et hinnata töö tulemust kaitse-eesmärkideks olevatele liikidele. Tulemusseiret tuleb teha juba taastatud Soosaare soos, LIFE-IP „Loodusrikas Eesti” käigus taastatavatel märgade metsade alal ja LIFE-SIP AdaptEst käigus taastatavatel märgaladel.

4.2. Hooldus, taastamine ja ohjamine

4.2.1. Võõrliikide tõrje

Põltsamaa jõe ääres vasakkaldal asub tõrjutav karuputke koloonia (0,45 ha). Palupõhja külas asub pargitatra kasvukoht (0,25 ha), mida tõrjutakse niitmise teel, niidetakse mitu korda ja võimalikult madalalt. Vajalik on jätkata mõlema võõrliigi tõrjet.

4.2.2. Väikekiskjate arvukuse reguleerimine ning koprapaisude likvideerimine

Maaspesitsevate linnuliikide kaitseks on vajalik hoida väikekiskjate, nagu kährikkoera, nugise, rebase, tuhku ja mingi arvukus võimalikult madal. LIFE-SIP AdaptEst raames tõrjutakse projekti perioodi jooksul aktiivselt väikekiskjaid valitud aladel Keskkonnaameti väljastatud korralduse alusel ning seiratakse jahipidamise tulemuslikkust. Pärast väikekiskjate ja kopra ohjamiskava valmimist lähtutakse väikekiskjate ohjamisel selles sätestatud põhimõtetest. Ohjamiskavas kirjeldatakse uuringute, seire ja ohjamisvõtete põhimõtted ning määratletud pikaajalised uuringud ja seiretegevused, mida on vajalik Alam-Pedja looduskaitsealal koostöös teadusasutustega ellu viia, et hinnata küttime tulemuslikkust ja vajaduse korral kohandada ohjamisvõtteid.

LIFE „Happyriver” raames taastati Laeva jõe alamjooks, kuid kobraste tegevus võib seal kohati halvendada jõe seisundit ning takistada kalade rännet. Alam-Pedja looduskaitsealal ei kavandata kobraste laialdast ega püsivat küttime. Laeva jõe alamjooksul võib siiski tekkida olukordi, kus koprapaisud takistavad kalade läbipääsu. Ainult paisude lammutamine ei ole praktikas osutunud piisavalt kestvaks lahenduseks, kuna paisud taastatakse sageli kiiresti. Seetõttu võib teatud juhtudel olla vajalik ka ajutine kopraasurkonna ohjamine, et tagada pikemaajalisem läbipääs kaladele. Tegemist on juhtumipõhise meetmega ning vajadus selle rakendamiseks sõltub eelkõige konkreetse aasta veeseisust ja hüdroloogilistest tingimustest. Kopra populatsiooni võimalik ohjamine LIFE-SIP AdaptEst käigus toimub üksnes Laeva jõe alamjooksul.

4.2.3. Pärandniitude taastamine

LLA kaitse-eesmärgiks seatud liikide ja elupaigatüüpide soodsa seisundi hoidmiseks on vajalik jätkuvalt taastada võsastunud pärandniite. Kaitsekorraldusperioodi vältel on kavas taastada vähemalt 400 ha pärandniite, et alustada nende regulaarse hooldusega (vt ptk 2.1.1). Taastamise juurde kuulub alati ka juurdepääsude rajamine ja hooldamine, näiteks truubid, teed, platsid, mahaõidud jms.

4.2.4. Pärandniitude hooldamine

LLA kaitse-eesmärgiks seatud liikide ja elupaigatüüpide soodsa seisundi hoidmiseks on vajalik jätkuvalt pärandniite hooldada kas niitmise ja/või karjatamise teel. Niidukoosluste niitmine peab toimuma lähtuvalt konkreetse ala iseloomust ja vajadustest. Niitude majandamise põhimõtted on peatükis 2.1.1 ja lisa 3. Kokku peaks Alam-Pedja hooldatavate niitude pindala olema vähemalt 2000 ha.

4.2.5. Märgade koosluste taastamine

Üks olulisemaid põhjuseid liikide kasvukohtade ja elupaigatüüpide seisundi halvenemisel on kuivendamine. Stabiilsema hüdroloogilise režiimi tagamiseks annab toimivate kuivenduskraavide

sulgumine, seega tuleb jätkata kaitsealal asuvate kraavide sulgemist. Märgade koosluste, sealhulgas soode ja märgade metsade taastamine on oluline, sest need ökosüsteemid täidavad ühiskonna jaoks mitut kriitilist funktsiooni. Loodusliku veerežiimi taastamine aitab tasakaalustada nii üleujutusi kui ka põuast tingitud veepuudust, parandades seeläbi maastike vastupanuvõimet. Samuti suureneb elupaikade ökoloogiline kvaliteet, mis toetab haruldaste ja ohustatud liikide säilimist ning taastab turba moodustumise.

Taastamistegevuste kavandamisel arvestatakse olemasoleva maakasutusega, mis toetab või ei kahjusta kaitse-eesmärkide saavutamist, sealhulgas pärandniitude hooldamise, looduslähedase metsakasutuse ning olemasoleva taristu säilimisega. Tööde planeerimisel lähtutakse põhimõttest, et eramaadele ja seal toimuvale majandustegevusele negatiivset mõju ei põhjustata. Selleks kavandatakse taastamislahendused viisil, mis ei muuda kõrvalasuvate alade veerežiimi. Kavandatavad tegevused kooskõlastatakse maaomanikega ning nad kaasatakse planeerimisprotsessi varases etapis.

Enne veerežiimi taastamise praktiliste tegevusteni jõudmist koostatakse tehnilised taastamisprojektid, mis tuginevad inventuuridele ja kuivendussüsteemide analüüsile. Projektide koostamisel modelleeritakse nii praegust kui ka prognoositavat veerežiimi, analüüsitakse ajaloolisi kaarte ja aerofotosid ning määratakse kindlaks täpsed kohad ja meetodid kuivenduskraavide sulgemiseks või veevoolu ümber suunamiseks. Vajadusel planeeritakse ka metsade harvendusi või raadamisi, et taastada märgalale iseloomulik veerežiim. Kõiki tegevusi hinnatakse ka võimalike mõjude seisukohalt, tagades, et taastamine ei kahjustaks taristut ega muud maakasutust. Taastamisprojekte tutvustatakse avalikel koosolekul ja kogu protsess räägitakse läbi kohalike elanike ja maaomanikega. Kava koostamise hetkel on lõpetatud veerežiimi taastamine Peterna-Laashoone alal (1480 ha), mis taastati LIFE-IP „Loodusrikas Eesti” raames. LIFE-SIP AdaptEst projekti käigus on kava koostamise hetkel lõpetatud veerežiimi taastamine Peterna-Pedja (567 ha) ja Turvakuuri (64 ha) aladel. Kokku plaanitakse taastada LIFE-SIP AdaptEst käigus veerežiim ligikaudu 3400 ha kuivendussüsteemide poolt negatiivselt mõjutatud märgaladel. Kava koostamise hetkel on erinevas planeerimise staadiumis veel Kirna, Meleski, Kalsa soo ja Epru raba alad ning jätkuvad eeltööd järgmiste alade taastamiste ettevalmistamiseks. Need alad on Valmassaare, Tõllassaare, Laeva soo, Kulu soo, Torisoo, Karisto, Soevõrgusoo, Vilka soo, Peenarsoo.

4.2.6. Vanajõgede suudmete hooldamine

Jõeloogetest on tekkinud mitmeid soodid ehk vanajõed, mis koos üleujutatavate luhtadega moodustavad tähtsaima koelmute piirkonna Emajõel. Alam-Pedja LKA piires on loendatud kokku 57 vanajõge, millest olulisemad ühenduskohad Emajõega taastati LIFE+ HAPPYRIVER projekti raames (vt ptk 1.1.1), kuid vajavad uuesti teatud aja tagant setetest puhastamist, et ühendus jõega ei katkeks ja elustiku liikumine toimuks sujuvalt. Eriti olulised on vanajõed kalade kudemiseks, seda nii kaitse-eesmärkideks seatud liikide kui ka üldiselt kalavarude taastootmiseks. LIFE-SIP AdaptEst projekti käigus on plaanis puhastada 20 vanajõe suudmed.

4.3. Taristu

4.3.1. Kaitseala tähistamine

Tegevus on vajalik inimeste teavitamiseks kaitstavale alale jõudmisest. Kaitstavate loodusobjektide tähistamist reguleerib keskkonnaministri 3.06.2004. a määrus nr 65 „Kaitstava loodusobjekti tähistamise kord ja tähised”.⁷⁸ Kaitseala on kava koostamise hetkel hästi tähistatud. Alam-Pedja LKA-l on olemas tähised ja vahepealse aja jooksul on kaitstavate loodusobjektide tähistamise põhimõtted seoses nutiseadmete leviku ja arenguga tunduvalt leebemaks muutunud. Tähistamine paigaldamise eesmärk ei ole enam kaitstava ala piiri täpne märkimine looduses, vaid kaitstavale alale

⁷⁸ <https://www.riigiteataja.ee/akt/104012022018?leiaKehtiv>

sattunule info edastamine kaitstava loodusobjekti piirkonda jõudmisest. Maaomanikele ja maahooldajatele on neile vajalik osas piirid üldjuhul teada ning lisaks saab piire vaadata Maa- ja Ruumiameti veebilehelt, RMK rakendusest või mujalt, kasutades selleks endale meelepäraseid tänapäevaseid abivahendeid. Tähiste asukohad on toodud Maa- ja Ruumiameti „Looduses liikuja” kaardirakenduses⁷⁹. Tähiste seisukorda tuleb regulaarselt kontrollida, neid hooldada ning vajadusel asendada kulunud, lõhutud või amortiseerunud tähis uuega. Oluline on uusi tähiseid paigaldada suuremate teede ja käidavamate kohtade äärde.

4.3.2. 30 km/h liiklusemärgide paigaldamine Emajõe äärde

Alam-Pedja looduskaitsealal kehtiv 30 km/h kiiruspiirang Emajõel on seatud selleks, et vähendada veesõidukite tekitatavat häiringut. Kiire sõit põhjustab tugevat lainetust, mis lõhub kaldaid, segab pesitsevaid linde ja võib hävitada vees elavate liikide elupaiku. Lisaks suurendab kihutamine ohtu teistele liiklejatele. Liiklusemärgide eeldatavad asukohad Emajõe ääres on toodud tegevuste kaardikihil lisas 4.

4.3.3. Matkaradade, lõkkekohtade jms taristu hooldamine

Hooldatakse matkaradu Kirnas ja Selli-Sillaotsal (prahi koristamine, vajadusel rajale kukkunud puude ja võsa eemaldamine, niitmine, tähiste ja viitade uuendamine, infotahvlid, kruusa vedu, lõkkepuudega varustamine, väikerajatiste remontimine, vajadusel asendamine jm). Kirna rada vajab ka vaadete avatuna hoidmist Pedja jõele. Lisaks on vajalik hooldada Naela ja Rasti lõkkekohti. Toimub Kamari-Kärevere veeraja tähistamine. Matkaradade ning kaasneva taristu hooldus toimub regulaarselt ja rekonstrueerimine toimub vajaduspõhiselt ning RMK poolt koostatud külastuskorralduskavale „RMK Tartu-Valga külastusala külastuskorralduskava 2020–2029”. Täpsemad tegevused on toodud külastuskorralduse peatükis 6.

4.3.4. Puhkekohtade rajamine

Kava koostamise ajal kavandatakse Reku sadamaala, mis on mõeldud veematkaajatele, harrastuskaluritele ja teistele veesõidukite kasutajatele ning on üks vähestest kavandatud sildumisvõimalustest Emajõel Võrtsjärve ja Tartu vahel. Lisaks Rekule on vajalik rajada veel lihtsamaid puhkekohti Võrtsjärve ja Kärevere vahele, mis oleks mõeldud kalameestele ja veel liikujatele. Asukohad valiti välja Keskkonnaameti ja RMK koostöös ja need on toodud tegevuste kaardikihil lisas 4. Kamari-Kärevere veeraja arendamise ja tähistamise korral on vajalik rajad mõned puhkekohad ka Põltsamaa jõe äärde. Puhkekohtade loomise täpne arv selgub jooksvalt edasise töö käigus, täpsemalt vt ptk 6.1.1.

4.4. Kavad, eeskirjad

4.4.1. Kaitsekorralduskava andmete ülevaatamine ja tulemuslikkuse hindamine

Kaitsekorralduskava eesmärgid on seatud tähtajatult. Kava vaadatakse üle ja vajadusel uuendatakse iga 12 aasta tagant (vaadatakse üle eesmärgid ja tegevused), kuid põhjendatud juhtudel uuendatakse kava ka varem (väärtuste kaitse tagamise eesmärgil lähtuvalt tulemuslikkuse hindamise või uue inventuuri andmetest). Tulemuslikkuse hindamine ehk kaitsekorralduskava tegevuste täitmise analüüsi teostatakse samuti iga 12 aasta tagant, kui toimub regulaarne tegevuste ülevaatamine. Hindamise aluseks tuleb võtta ptk 4 tabel 5 tegevuste nimekiri.

4.4.2. Kaitsekorra muutmine

Kaitsekorra muutmisel hinnatakse olemasolevate piirangute ja lubatud tegevuste piisavust kaitse-eesmärkide saavutamiseks. Samuti on alal vajalik metsateatistele eelhindamise koostamine ning vajaduse korral keskkonnamõju hindamine, et vältida olulist negatiivset mõju kaitstavatele elupaikadele ja liikidele.

⁷⁹ <https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/kylastustaristu>

Loodusala eesmärkidest eemaldada 3160 elupaigatüüp, vt selgitust ptk-s 2.1.2. Kaaluda elupaigatüübi 4030 LoA ja LKA kaitse-eesmärkidest eemaldamist, kui inventuuride tulemusena nimetatud elupaigatüübi esinemist kaitsealal ei tuvastata. LKA eesmärkideks tuleb lisada 6430 ja 6510 elupaigatüübid. Tuleb teha kindlaks väikekoskla esinemine. Kui väikekoskla esinemine pole tõendatud, siis eemaldada LKA eesmärkide hulgast. LKA eesmärkidenä tuleb nimetada lai-
tõmmuujur, laiujur ja vasakkeermene pisitigu. Lindudest on LKA eesmärkidenä nimetamata kanakull, rästas-roolind, soopart e pahlsaba-part, luitsnokk-part, viupart, sinikael-part, rägapart, sõtkas, mustviires ja kiivitaja. Kaaluda vöotsaba-vigle LiA ja LKA kaitse-eesmärkidest eemaldamist.

Seoses Tallinn-Tartu-Vöoru-Luhamaa 2+2 tee ehitusega tuleb vähendada Alam-Pedja LKA ja LLA piiri umbes 1 ha vörra Kärevere lähedal. Samuti esitati KKK koostamise ajal ettepanek kaitse-eeskirja muutmiseks seoses Laeva jahipiirkonna piiride muutmise vajadusega. Uute puhkekohtade planeerimisega tuleb kaaluda liikumiskiirangu kaotamist ametlikes puhkekohtades Emajöe ääres.

4.4.3. Väikekiskjate ja kopra ohjamiskava koostamine

Väikekiskjate ja kopra ohjamiskava koostamine on vajalik, et täpsustada uuringute, seire ja vöimalike ohjamisvötete põhimötteid. Ohjamiskava lisatakse pärast valmimist kaitsekorralduskava juurde eraldi lisana 6.

Vajalik on koguda pikaajalisi andmeid väikekiskjate esinemise, arvukuse ja leviku kohta ning hinnata nende mõju maaspesitsevatele lindudele. Uuringute eesmärk on selgitada vöimalikke põhjuslikke seoseid väikekiskjate arvukuse, elupaigamuutuste ja linnustiku seisundi vahel ning hinnata rakendatavate ohjamisvötete tulemuslikkust. Alam-Pedja on üheks sobivaks pilootalaks sisemaa tingimustes, kus selliseid uuringuid oleks vöimalik koostöös teadusasutustega pikaajaliselt läbi viia. Täpsemad uuringute ja seire põhimöttes määratakse väikekiskjate ja kopra ohjamiskavas ning tulemuste põhjal saab vajaduse korral kohandada seirekorraldust ja edasisi kaitsekorralduslikke tegevusi.

5. TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE

Kaitsekorralduskava eelmise kaitsekorraldusperioodi planeeritud tegevuste hindamine keskendub kaitsekorralduslike tegevuste täitmise analüüsile, mida teostatakse 12-aastase intervalliga. Vajadusel, kui toimub kava uuendamine või muutmine enne regulaarset ülevaatamist, mille käigus uuendatakse tegevuste tabelit, tuleb läbi viia ka eelmise kaitsekorraldusperioodi planeeritud tegevuste hindamine. Eelmise kava kaitsekorralduslike tegevuste tulemuslikkuse hindamine koos täpsemate kommentaaridega on tabelis 6 (KKK 2016-2025, tabel 14 järgi).

Kaitse tulemuslikkuse hindamine toimub vastavalt Euroopa Liidu rahastuse toel valminud Eesti jaoks kohandatud loodusobjektide kaitse tulemuslikkuse hindamise meetodikale ja selle eesmärk on hinnata laiemalt, kas looduskaitse meetmed tagavad alapõhiste kaitse-eesmärkide täitmise ja kaitseväärtuste seisundi paranemise⁸⁰. Vastav hindamine tehti eraldi⁸¹ ja esitatakse kava lisana (lisa 5). Hindamine tehti 2025. aastal. Tabelis 7 on eelmise kava kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks esitatud näitajad (KKK 2016–2025, tabel 15 järgi) ja nende tulemused.

Tabel 6. Perioodi 2016-2025 kaitsekorralduslike tegevuste tulemuslikkuse hindamine

Ptk. nr	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja	Prioriteet	Täitmine	Märkused
4.1.1.	Riiklik seire	Riiklik seire	KAUR	I	tehtud	Toimunud vastavalt riikliku seireprogrammi ajakavale.
4.1.2.	Elupaigatüüpide inventuur (9,7 ha)	Inventuur	KeA	I	pooleli	2180, 6510, 9020* elupaigatüüpide eraldi inventuuri ei ole tehtud.
4.1.3.	Kaitsealuste taimeliikide inventuur	Inventuur	KeA	II	tehtud	Teostas Pärändkoosluste Kaitse Ühing, 2017
4.1.4.	Kaitsealuste seeneliikide inventuur	Inventuur	KeA	II	tehtud	Teostas MTÜ Puuseen, 2016
4.1.5.	Vanajõgede, sh vee-elustiku seisundi seire	Seire	KeA	II	tegemata	Ei ole tehtud
4.1.6.	Linnustiku inventuur	Inventuur	KeA	II	tehtud	Linnuala inventuur. Teostas Eesti Ornitoloogiaühing, 2016
4.1.7.	Hooldustööde mõjude uurimine luhtadel	Uuring	KeA/huvilised	II	pooleli	Luhtade niitmisajegade mõju uuringu alusandmete kogumine. Eesti Maaülikool, 2023

⁸⁰ Bioloogilise mitmekesisuse kaitsemeetmete tulemuslikkuse hindamise raamistik Eestis. Kättesaadav: [Bioloogilise mitmekesisuse kaitsemeetmete tulemuslikkuse hindamise raamistik Eestis | Keskkonnaamet](#)

⁸¹ KeA DHS 7-2/25/21768

Ptk. nr	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja	Prioriteet	Täitmine	Märkused
4.1.8.	Vee-elustiku elupaikade kaardistamine	Inventuur	KeA	II	tehtud	Loodusdirektiivi siseveekogude suurselgrootute leviku täpsustamine 2016–2017. ELUS, 2017. Alam-Pedjal kaardistati ujureid.
4.1.9.	Kompleksuuringud	Uuring	Huvilised	III	tegemata	Ei ole tehtud
4.2.1.	Karuputke tõrje (2,9 ha)	Probleemliigi tõrje	KeA	I	Kõik või enamik ($\geq 90\%$) planeeritud meetmetest on ellu viidud. Kõik meetme aspektid on täidetud ja rakendatud	Tõrje jätkub, vasakkaldal (kaitsealal) loetakse koloonia hävinuks.
4.2.2.	Väikekiskjate ja metssea arvukuse reguleerimine (vastavalt vajadusele)	Probleemliigi tõrje	KeA	II	Üle poole (50-90%) planeeritud meetmetest on rakendatud	LIFE integreeritud projekt „Kliimamuutustega kohanemise tegevuste elluviimine Eestis”, koondnimega LIFE-SIP AdaptEst. Antud tegevus toimub kogu projekti jooksul (2024–2032), välja arvatud metssea reguleerimine.
4.2.3.	Koprapaisude likvideerimine (vastavalt vajadusele)	Probleemliigi tõrje	KeA	II	Üle poole (50-90%) planeeritud meetmetest on rakendatud	LIFE integreeritud projekt „Kliimamuutustega kohanemise tegevuste elluviimine Eestis”, koondnimega LIFE-SIP AdaptEst. Antud tegevus toimub kogu projekti jooksul (2024–2032).
4.2.4.	Pool-looduslike koosluste niitmine (1200 ha + 800 ha)	Koosluse hooldustöö	KeA, RMK, huvilised	I	Üle poole (50-90%) hooldusest vajavate koosluste pindalast on hooldusesse võetud	2024. aastal hooldamises (niitmine + karjatamine) 1580 ha.
4.2.5.	Pool-looduslike koosluste karjatamine (87,6 ha)	Koosluse hooldustöö	KeA, RMK, huvilised	I	Kõik või enamik ($\geq 90\%$) hooldust vajavate koosluste pindalast on hooldusesse võetud	2023. aastal karjatati 216 ha-l.
4.2.6.	Pool-looduslike koosluste taastamine (800 ha)	Koosluse taastamistöö	KeA, RMK, huvilised	I	Üle poole (50-90%) planeeritud taastamistödest on rakendatud	2023. aasta seisuga taastatud 542 ha unikaalseid alasid
4.2.7.	Soosaare raba taastamistööd (50 + 120 ha)	Koosluse taastamistöö	RMK, ELF	I	Kõik või enamik ($\geq 90\%$) planeeritud taastamistödest on ellu viidud	LIFE projekt "Soode kaitse ja taastamine!". Tööd teostati 2016–2018.

Ptk. nr	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja	Prioriteet	Täitmine	Märkused
4.2.7.	Sangla soo taastamistöö (280 + 600 ha)	Koosluse taastamistöö	RMK	I	Kõik või enamik ($\geq 90\%$) planeeritud taastamistöödest on ellu viidud	Ühtekuuluvusfond 2014–2020. Tööd lõpetati 2018.
4.2.8.	Vanajõgede suudmete hooldamine (max 57 tk; vastavalt vajadusele)	Koosluse hooldustöö	KeA	II	Ükski planeeritud taastamistöö ei ole rakendatud	Ei ole tehtud
4.2.9.	Laeva jõe alamjooksu taastamine	Koosluse taastamistöö	RMK	III	Ükski planeeritud taastamistöö ei ole rakendatud	Ei ole tehtud
4.3.1.	Juurdepääsude rajamine luhtadele	Muu taristu rajamine	RMK	I	tehtud	Rajatud jooksvalt vastavalt taastamistele ja uute alade kasutusele võtmiseks.
4.2.5.	Pool-looduslike koosluste karjatamiseks loomade soetamine (51 tk)	Tehnika/Loomade soetamine	Huvilised	I	tehtud	Loomi karjatatakse, hinnanguline arv 250 šoti mägiveist.
4.2.5.	Karjaaedade rajamine (11,6 km)	Muu taristu rajamine	Huvilised	I	tehtud	Loomade karjatamisega rajatakse jooksvalt ka karjaaedu.
4.2.5.	Kariloomade transpordiks ja niiduhoiduseks eritehnika soetamine	Tehnika/Loomade soetamine	Huvilised	I	tehtud	Niitude hooldamiseks on tehnika olemas. Loomade vedamiseks (lisaks heina transpordile) soetati praam (LIFE-SIP AdaptEst).
4.3.2.	Kaitsealuste objektide tähistamine (132 + 246 = 378 tk keskmist tähist) ja tähiste hooldus	Kaitsealuste objektide tähistamine	RMK	II	tehtud	Jooksev töö.

Ptk. nr	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja	Prioriteet	Täitmine	Märkused
4.3.3.	Kirna matkaraja hooldamine (6,8 km, 2 suurt ja 11 väikest infotahvlit)	Radade, külastuskeskuste ja puhkekohtade hooldamine	RMK	II	tehtud	Raja hooldamine on jooksev tegevus. Pikknurme jõe sild uuendati 2021. aastal. 2023. aastal uuendati rajal 4 silda ja laudtee-purre. 2025. aastal koostati rekonstrueerimisprojekt rippstillale ning kahele jalakäijate stillale (rekonstrueerimine toimub vastavalt vajadusele ja võimalustele). Kirna õpperaja parklas asuvad 2 tahvlit – Alam-Pedja LKA ja Kirna õpperaja tahvel uuendatud 2020. aastal. Huvipunktide tahvlid, Pedja jõe lõkkekohta ja Altmetsa lõkkekohta tahvel 2023. aastal, paigaldus 2024. aastal. 2024 – Altmetsa torni paigaldatud infotahvel J. Pütsepa audiojuttudega. RMK looduskaitse osakond hoiab regulaarselt lahti koos KeA-ga valitud vaated (alates 2020. aastast, iga 2 aasta tagant).
4.3.3.	Selli-Sillaotsa loodusõpperaja hooldamine (4,6 km, 1120 m hakkepuidurada, 1790 m laudteed, 2 suurt ja 9 väikest infotahvlit)	Radade, külastuskeskuste ja puhkekohtade hooldamine	RMK	II	tehtud	Raja hooldamine on jooksev tegevus. 2022. aastal raja mõlemasse parklasse paigaldatud Alam-Pedja LKA ja Selli-Sillaotsa õpperaja tahvlid. Õpperaja huvipunktide tahvlid paigaldatakse tõenäoliselt 2025–2026. aastal. 2024. aastal paigaldatud Suuretüki torni infotahvel J. Pütsepa audiojuttudega.
4.3.3.	Põltsamaa-Kärevere veeteearsete 2 lõkkekohta hooldus	Radade, külastuskeskuste ja puhkekohtade hooldamine	RMK	II	tehtud	Lõkkekohtade hooldamine on jooksev tegevus. 2020. aastal uuendatud Naela ja Rasti lõkkekohtade taristu – laavu, kuivkäimla, pingid. 2024. aastal paigaldatud objektitahvlid mõlemasse lõkkekohta.
4.3.3.	Suuretüki ja Altmetsa vaatetornide katuste remont	Radade, külastuskeskuste ja puhkekohtade hooldamine	RMK	II	tehtud	Altmetsa torni katus uuendatud 2016. aastal. Suuretüki torn rekonstrueeriti 2018. aastal.
4.3.3.	Lõkkekohtade hooldamine Kirna matkarajal (2 tk)	Radade, külastuskeskuste ja puhkekohtade hooldamine	RMK	II	tehtud	Lõkkekohtade hooldamine on jooksev tegevus. 2023. aastal paigaldati Altmetsa lõkkekohta uus käimla-puukuur.
4.3.4.	Selli-Sillaotsa loodusraja laudteede (1790	Radade, külastuskeskuste ja puhkekohtade hooldamine	RMK	II	tehtud	Kogu rada rekonstrueeritud 2018–2019. aastal [hakkepuu, laudteed (+torni katus ja 2 kuivkäimlat)].

Ptk. nr	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja	Prioriteet	Täitmine	Märkused
	m) rekonstrueerimine					
4.3.4.	Selli-Sillaotsa matkarajal Rehesaare taliteega kattuva rajalõigu (0,7 km) vastavusse viimine invanõuetele	Radade, külastuskeskuste ja puhkekohtade hooldamine	RMK	III	ei ole asjakohane	Ei ole tehtud ja pole ka arutatud.
4.3.4.	Altmetsa ja Suuretüki vaatetornide katuste vahetamine ja ökokempsude (2 tk) rekonstrueerimine	Radade, külastuskeskuste ja puhkekohtade hooldamine	RMK	II	tehtud	Selli-Sillaotsa kompostkäimlad uuendatud rekonstrueerimistöde käigus 2019. aastal. Altmetsa lõkkekohas uuendatud 2023. aastal. Altmetsa torni katus uuendatud 2016. aastal. Suuretüki torn rekonstrueeriti 2018. aastal.
4.3.5.	Emajõe kaldale Reku piirkonda uute laagripaikade rajamine	Radade, külastuskeskuste ja puhkekohtade hooldamine	RMK	III	pooleli	Võrtsjärve-Emajõe-Peipsi võrgustiku ja veeteie arendamine projekti käigus (2023-2026) planeeritakse Reku sadamaala teenustaristu arendamist: I etapi ehituslik projekteerimine; akvatooriumi rajamine koos ujuvate paadisildadega (2tk); randumisalade rajamine (3 tk); parkla, sh karavanidele, karavanide purgimisala; pilsivee loovutamise koht; ala valgustus, vee-, kanalisatsiooni- ning elektrisüsteem rajamine, alajaama ringi tõstmine; tuletõrje veevõtukoht; konteineris tualetid; vanade slippide lammutus ning uute ehitus (15 m ja 30 m); planeeringuala pinnase tõstmine. Juhtpartner: Tartumaa Omavalitsuste Liit
4.3.5.	Kärevere sildumisala väljaarendamine	Radade, külastuskeskuste ja puhkekohtade hooldamine	RMK	III	pooleli	RMK poolt ei ole tehtud kavas mainitud kujul. MTÜ Lynxland rajab sildumisala heina vedamiseks mõeldud praami jaoks Kärevere silla juurde Alam-Pedja poolsele küljele.
4.3.5.	Lõkkekoha rajamine Selli-Sillaotsa rajale	Radade, külastuskeskuste ja puhkekohtade hooldamine	RMK	III	ei ole asjakohane	Ei rajata, kuna suurendaks prügistamist ja tuleohtlikkust.
4.4.1.	Tulemuslikkuse hindamine ja uue KKK koostamine	Tegevuskava	KeA	I	pooleli	KKK valmib 2026. aasta esimesel poolel.

Ptk. nr	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja	Prioriteet	Täitmine	Märkused
	(aastateks 2025-2034)					
4.4.2.	Kaitsekorra muutmine	Kaitsekorra muutmine	KeA	I	tegemata	Kaitsekorra muutmist KKK-s mainitud osas ei ole algatatud.
4.5.1.	Palupõhja ja Laashoone looduskooli arendamine	Õppeprogrammide väljatöötamine ja läbiviimine	Huvilised	III	tehtud	Palupõhja looduskool toimib, Laashoone mingil määral.
4.5.1.	Kirna looduskeskuse ekspositsiooni III etapi rajamine	Ekspositsiooni rajamine, hooldamine ja uuendamine	KeA	III	ei ole asjakohane	Kirna looduskeskus anti tagasi Kaitseleidule.
4.5.2.	Külastajate teavitamine (kaitseala info paigaldamine matkaonnidele ja infotahvlitele), mobiilirakenduse loomine	Trükiste väljaandmine ja infotahvlite koostamine	KeA, RMK	II	tehtud	Toimib kaitsealad.ee; RMK äpp ja loodusegakoos.ee
4.5.3.	Infomaterjalide koostamine, sh veebilehe arendamine	Trükiste väljaandmine ja infotahvlite koostamine	KeA, huvilised	III	tehtud	Voldik koostati 2015, toimib kaitsealad.ee lehekülg
4.5.4.	Õppeprogrammide koostamine ja läbiviimine	Õppeprogrammide väljatöötamine ja läbiviimine	KeA, huvilised	III	tehtud	Palupõhja looduskool korraldab laagreid ja kuni 2024. a. lõpuni KeA õppeprogramme Selli-Sillaotsa rajal.
4.5.5.	Külastusuuringu korraldamine	Kaitseala tutvustamine	KeA; RMK	III	tehtud	Toimus 2015. aastal ja 2021. aastal

Tabel 7. Perioodi 2016–2025 kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamine

Ptk. nr	Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus	Tulemus 2025 seisuga
2.1.6.3.	metsis (<i>Tetrao urogallus</i>)	Mäng, kukkede arv	5 mängu, kokku 21 mängivat kukke	vähemalt 5 mängu, kokku 21 mängiva kukega.	Hinnangu aluseks on inventuuride ja seirete tulemused.	34–41 isaslindu, 14 mängu
2.1.6.3.	teder (<i>Tetrao tetrix</i>)	Mäng	3 mängu	vähemalt 3 mängu	Hinnangu aluseks on inventuuride ja seirete tulemused.	3 elupaika EELISes olemas, üks neist on mänguala kindlasti. 278 ha elupaiku
2.1.6.4.	must-toonekurg (<i>Ciconia nigra</i>)	Pesitsev paar	1 paar	vähemalt 1 paar	Hinnangu aluseks on regulaarsed seireandmed.	0–1
2.1.6.5.	kalakotkas (<i>Pandion haliaeetus</i>)	Pesitsev paar	≥ 3 pesitsusteritooriumi	vähemalt 3 paari	Hinnangu aluseks on regulaarsed seireandmed.	4–5
2.1.6.5.	kaljukotkas (<i>Aquila chrysaetos</i>)	Pesitsev paar	≥ 3 paari	vähemalt 3 paari	Hinnangu aluseks on regulaarsed seireandmed	1–2
2.1.6.5.	merikotkas (<i>Haliaeetus albicilla</i>)	Pesitsev paar	≥ 5 paari	vähemalt 5 paari	Hinnangu aluseks on regulaarsed seireandmed.	9–11
2.1.6.5.	väike-konnakotkas (<i>Aquila pomarina</i>)	Pesitsev paar	≥ 1 paar	vähemalt 1 paar	Hinnangu aluseks on regulaarsed seireandmed.	1–2
2.1.6.7.	sookurg (<i>Crex crex</i>)	Pesitsev paar	≥ 3 paari	vähemalt 3 paari	Hinnangu aluseks on inventuuride ja seirete tulemused.	40–60
2.1.6.8.	rohunepp (<i>Gallinago media</i>)	isalindude arv, mängude pindala	180–200 isalindu, mänguala sid ca ≥300 ha	vähemalt 180 isalindu, mänguala sid vähemalt 300 ha	Hinnangu aluseks on regulaarsed seireandmed	100–120, rohunepe elupaigad EELIS-es 1494 ha
2.1.6.8.	mustsaba-vigle (<i>Limosa limosa</i>)	Pesitsev paar	15–25 paari	vähemalt 15 paari	Hinnangu aluseks on regulaarsed seireandmed.	15–20
2.1.6.8.	väikekoovitaja (<i>Numenius phaeopus</i>)	Pesitsev paar	13 paari	vähemalt 13 paari	Hinnangu aluseks on inventuuride ja seirete tulemused.	16–18
2.1.6.8.	rüüt (<i>Pluvialis apricaria</i>)	Pesitsev paar	72 paari	vähemalt 80 paari	Hinnangu aluseks on inventuuride ja seirete tulemused.	110–120
2.1.6.8.	mudatilder (<i>Tringa glareola</i>)	Pesitsev paar	40 paari	vähemalt 45 paari	Hinnangu aluseks on inventuuride ja seirete tulemused.	69–75
2.1.6.8.	heletilder (<i>Tringa nebularia</i>)	Pesitsev paar	30 paari	vähemalt 30 paari	Hinnangu aluseks on inventuuride ja seirete tulemused.	26–30
2.1.6.8.	punajalg-tilder (<i>Tringa totanus</i>)	Pesitsev paar	17 paari	vähemalt 17 paari	Hinnangu aluseks on inventuuride ja seirete tulemused.	25–30
2.1.6.10	laanerähn (<i>Picoides tridactylus</i>)	pesitusala	6 pesitusala	vähemalt 6 pesitusala	Hinnangu aluseks on inventuuride ja seirete tulemused.	3 kohta EELIS-es

Ptk. nr	Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus	Tulemus 2025 seisuga
2.1.7.2.	saarmas (<i>Lutra lutra</i>)	isendit/10 km kohta	2–5 isendit/10 km	2–5 isendit/10 km	Hinnangu aluseks on inventuuride ja seirete tulemused.	Ei ole andmeid
2.2.2.2.	liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*)	Pindala, seisund	91,5 ha, seisund B	91,5 ha, seisund B	Hinnangu aluseks on inventuurid	91,1; B
2.2.2.4.	lamminiidud (6450)	Pindala, seisund	3835 ha, seisund A	3835 ha, seisund A	Hinnangu aluseks on inventuurid	3896,7; B
2.2.2.6.	puisniidud (6530*)	Pindala, seisund	6 ha, seisund A	6 ha, seisund A	Hinnangu aluseks on inventuurid	9,5; A
2.2.3.2.	rabad (7110*)	Pindala, seisund	9718 ha, seisund A	9817 ha, seisund A	Hinnangu aluseks on inventuurid	7755,6; B
2.2.3.3.	siirde- ja õõtsiksood (7140)	Pindala, seisund	1632 ha, seisund A	1632 ha, seisund A	Hinnangu aluseks on inventuurid	2514,7; B
2.2.3.4.	liigirikkad madalasood (7230)	Pindala, seisund	1481 ha, seisund A	1481 ha, seisund A	Hinnangu aluseks on inventuurid	950,4; A
2.2.4.2.	vanad loodusmetsad (9010*)	Pindala, seisund	321,7 ha, seisund A	321,7 ha, seisund A	Hinnangu aluseks on inventuurid	661,6; B
2.2.4.4	rohunditerikkad kuusikud (9050)	Pindala, seisund	152 ha, seisund B	152 ha, seisund B	Hinnangu aluseks on inventuurid	157,7; B
2.2.4.5.	soostuvad ja soolehtmetsad (9080*)	Pindala, seisund	5276 ha, seisund A	5276 ha, seisund A	Hinnangu aluseks on inventuurid	5143,3; A
2.2.4.6.	siirdesoo-rabametsad (91D0*)	Pindala, seisund	3800 ha, seisund B	3800 ha, seisund B	Hinnangu aluseks on inventuurid	4521,9; B
2.2.4.7.	lammi-lodumetsad (91E0*)	Pindala, seisund	3025 ha, seisund A	3800 ha, seisund A	Hinnangu aluseks on inventuurid	3399,8; B
2.2.4.8.	laialehised lammimetsad (91F0)	Pindala, seisund	530 ha, seisund A	530 ha, seisund A	Hinnangu aluseks on inventuurid	565,2; A
2.2.4.9.	kuivad nõmmed (4030) ja metsastunud lüüed (2180)	Pindala, seisund	13 ha, seisund B	13 ha, seisund B	Hinnangu aluseks on inventuurid	Ei ole kaardistatud
2.2.5.2.	jõed ja ojad (3260)	Pindala, seisund	485 ha, seisund A	485 ha, seisund A	Hinnangu aluseks on inventuurid	449,4; A
2.2.5.3.	huumustoitelised järved ja järvikud (3160)	Pindala, seisund	87 ha, seisund A	87 ha, seisund A	Hinnangu aluseks on inventuurid	101,4; C

6. KÜLASTUSKORRALDUS

Alam-Pedja LLA peamiseks väärtuseks külastajale on määrjad kooslused – sood, lamminiidud, jõed ja ojad ning on hinnatud piirkond loodushuviliste, kalastajate ja puutumatu loodust hindavate inimeste seas. Kuna ala olulisim kaitse-eesmärk on looduslikult arenevate ökosüsteemide suurepinnaline säilitamine ning osal kaitsealast on liikumispiirangud ja liikumist raskendab keeruline maastik, välistab see kogu kaitseala kasutamise suure külastuskoormusega objektina. Samas paiknevad külastusobjektid Tartu linnale väga lähedal ning seetõttu on neil hooajati suur koormus. Soositud on loodusvarade kasutamine näiteks marjade ja seente korjamine ja kalapüük viisil, mis ei oleks vastuolus kaitse-eesmärkidega. Alam-Pedja LLA külastustaristu eesmärgiks on tõsta loodusteadlikkust, looduse tundmist ja väärtustada piirkonna eripära.

Visioon

Loodusala väärtused on säilinud soodsas seisundis. Külastuskoormus ei kahjusta ala kaitseväärtusi ning külastajad on teadlikud alal kehtivatest piirangutest ja järgivad neid. Kaunis loodusmaastik pakub puhkevõimalusi.

Eesmärk

Kaitseala on tähistatud, külastustaristu (infotahvlid, lõkkekohad, matkarajad jms) on hooldatud ja heas korras. Külastajate liikumine on suunatud selleks ettevalmistatud objektide kaudu, puuduvad külastuse tagajärjel tekkinud olulised kahjud pinnasele, kooslustele ja liikidele.

6.1. Olemasolev külastustaristu

Alam-Pedja külastusobjekte haldab RMK. Kaitsealal on ette valmistatud kaks õpperada ja üks veematkarada. Infot radade ja peatumiskohtade üksikasjadest leiab kõige paremini RMK kodulehelt, nutirakendusest ja kaitsealade lehelt⁸².

Selli-Sillaotsa õpperada (4,7 km)⁸³ tutvustab erinevaid kooslusi, kuid peamine rõhk on erinevas arenguastmes soodel. Rajal asub Suuretüki vaatetorn ja 11 väikest infotahvlit. Raja alguse ja lõpu parklates asuvad varjualused, infotahvlid ja käimlad. Õpperada on väga populaarne ja kuna enamasti saabutakse autoga, siis esineb parkimisprobleeme. Uute parkimistaskute võimalik planeerimine toimub ainult Laeva-Palupõhja tee rekonstrueerimise käigus.

Kirna õpperada (6,8 km)⁸⁴ tutvustab luha-, metsa- ja jõekooslusi ja kulgeb mööda Pedja jõe lammi. Rajal asub Altmetsa vaatetorn ja 15 väikest infotahvlit. Rada on ringikujuline ning raja alguses ja torni juures asuvad lõkkekohad. Üle Pedja jõe viib raja tagumises otsas rippisild, mis vajab rekonstrueerimist.

Kamari-Kärevere veemarsruut (75 km)⁸⁵ kulgeb mööda Põltsamaa, Pedja ning Emajõe ja on mõeldud mootorita veesõidukitega liiklemiseks ja looduses kulgemiseks. Jõematka on soovitatav alustada Külmoja telgiplatsilt. Veerajale jääb kaks lõkkekohta – Naela ja Rasti. Kamari-Kärevere veemarsruuti käsitletakse edaspidi veerajana ja tähistatakse vastavalt.

Selli-Sillaotsa rajal ei ole lubatud lõket teha ega telkida. Kirna rajal asub kaks **lõkkekohta** – Pedja ja Altmetsa, kuhu on rajatud varjualused, lõkkealused, pingid, puude varjualused ja käimlad. Kõikide

⁸² <https://kaitsealad.ee/et/kaitsealad/alam-pedja-looduskaitseala>

⁸³ <https://rmk.ee/looduses-liikumine/kuhu-minna/selli-sillaotsa-opperada-47-km/>

⁸⁴ <https://rmk.ee/looduses-liikumine/kuhu-minna/kirna-opperada-68-km/>

⁸⁵ <https://rmk.ee/looduses-liikumine/kuhu-minna/kamari-karevere-veemarsruut-75-km/>

radade, viitade ja lõkkekohdade hooldamine toimub RMK Tartu-Valga külastusala külastuskorralduskava⁸⁶ alusel. KKK koostamise ajal 2025. aastal olid kaitseala lõkkekohad heas seisus, s.t taristu oli korrastatud ja hooldatud. Kaitseala ja selle radu tutvustavad infotahvlid paiknevad Selli-Sillaotsa ja Kirna õpperajal.

RMK viis 2015. ja 2021. aastal läbi Alam-Pedja looduskaitseala külastajauuringu⁸⁷. Külastajauuringu andmetel olid põhilised tegevused, milles osaleti või kavatseti kaitsealal osaleda: jalutamine, metsas olemine, looduse vaatlemine, loodusrajaga tutvumine, matkamine, looduse pildistamine, taimede uurimine, marjade ja seente korjamine jne. Üle poolte külastajatest tulevad Tartust ja Tartu vallast, vähem Tallinnast, Põltsamaa vallast ja Kambja vallast. Alam-Pedja kõige külastatavad objektid olid Selli-Sillaotsa ja Kirna õpperada. Külastusmahu hindamiseks kasutatakse loendureid, Alam-Pedja-l on loendatud Selli-Sillaotsa raja külastatavust, 2022. aastal külastati rada 18500 korral⁸⁸. Lisaks teostatakse külastusobjektide seisundi seiret telkimisaladel, lõkkekohdades, puhkekohtades, metsaonnide ümbruses ja muudel loodushoiuobjektidel.

Arvestades kaitseala tähtsust puutumatu looduskoosluste säilitajana, ei ole käesoleva kavaga plaanis rajada juurde uusi matkaradu.

Vajalikud tegevused:

- Selli-Sillaotsa ja Kirna õpperaja ning nendega seotud taristu hooldamine
- Huvipunktide infotahvlite uuendamine Selli-Sillaotsa õpperajal
- Selli-Sillaotsa parkimisvõimaluste laiendamise kaalumise. Toimub ainult Laeva-Palupõhja tee rekonstrueerimisel
- Kirna õpperajal asuva rippsilla rekonstrueerimine
- Kirna raja äärte niitmine ja vaadete avatuna hoidmine
- Infotahvlite uuendamine Altmetsa ja Suuretüki vaatetornides
- Kamari-Kärevere veemarsruudi tähistamine, taristu hooldamine ja vajadusel uute puhkekohtade planeerimine ja rajamine Põltsamaa jõe äärde
- Naela ja Rasti lõkkekohdade, infotahvlite ja viitade hooldamine
- Uute puhkekohtade planeerimine ja rajamine Emajõe äärde
- Jettidega sõitmise keelumärgi paigaldamine uuesti Kärevere sillale
- Kiiruspiirangu 30 km/h märkide paigaldamine kaitsealale
- Käitumisjuhiste tahvlite paigaldus kaitsealale, peamiselt Emajõe äärde

6.1.1. Uued puhkekohad

Kaitseala piires Emajõe ääres ei paikne praegu ametlikke puhke-, lõkke- ega telkimiskohti, mistõttu on aja jooksul kujunenud mitmeid mitteametlikke peatuspaiku. Samas kasutatakse Emajõe aktiivselt veematkade ja kalastamise eesmärgil, kuna tegemist on laevatatava jõega. Selline olukord on toonud kaasa tegevusi, mis ei ole alati kooskõlas kaitse-eesmärkidega, sealhulgas ettevalmistamata kohtades lõkke tegemise ja telkimise, prügistamise ning sõidukitega liikumise selleks mitte ettenähtud aladel. Kavandatavate ametlike lõkke- ja puhkekohtade eesmärk on suunata külastajate tegevus eelnevalt läbi mõeldud ja sobivatesse paikadesse, suunata külastuskoormust ning vähendada juhuslikku ja kontrollimatut kasutust kaitsealal.

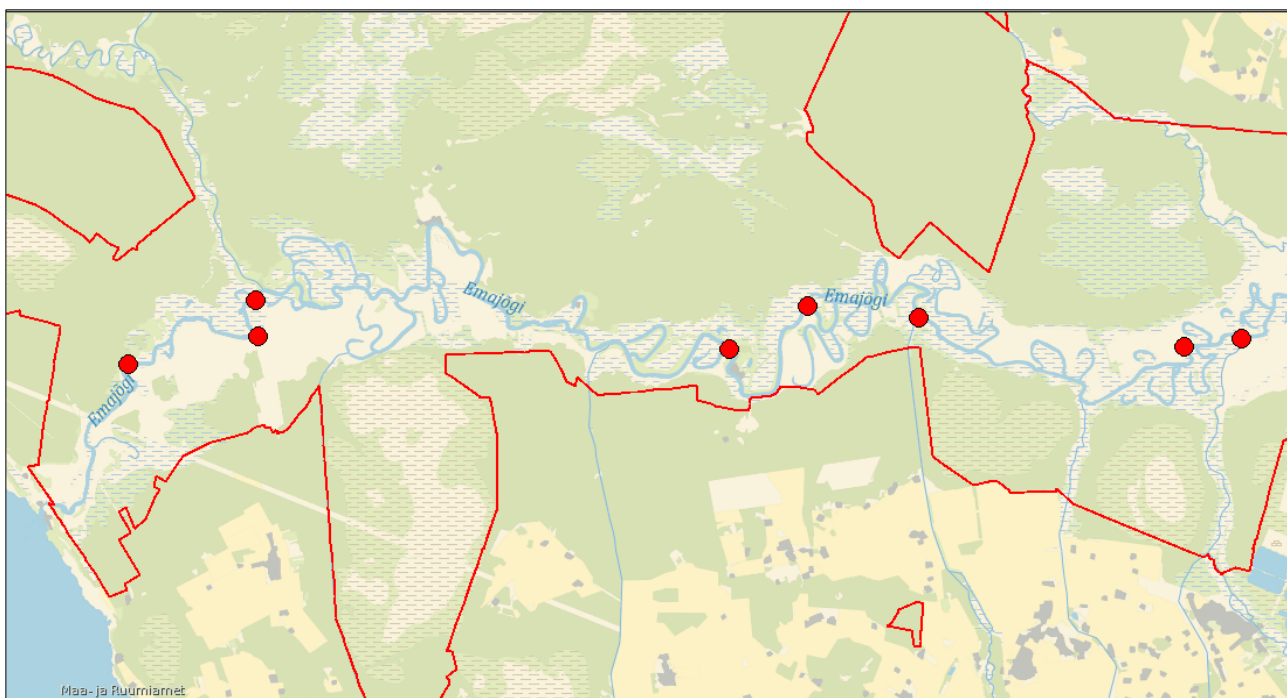
Kaitsekorralduskavas kavandatavate puhke- ja/või lõkkekohdade kajastamine ei tähenda kõigi objektide kohest väljaehitamist, vaid loob aluse edasiseks etapiviisiliseks ja vajaduspõhiseks planeerimiseks. Taristu kavandatakse vastavalt ala suurusele ning sarnaneb lahenduselt juba olemasolevate RMK puhke- ja/või lõkkekohadega. Kõik planeeritavad objektid asuvad riigimaal

⁸⁶ <https://rmk.ee/wp-content/uploads/2025/07/Tartu-Valga-kulastusala-kulastuskorralduskava.pdf>

⁸⁷ https://rmk.ee/wp-content/uploads/2024/10/alam-pedja_looduskaitseala_lyhiaruanne.pdf

⁸⁸ <https://rmk.ee/wp-content/uploads/2025/07/RMK-Tartu-Valga-kulastusala-taitmisaaruanne-2022.pdf>

ning nende asukohavalik on tehtud teadlikult: eelistatud on paiku, kus on juba näha olemasolevaid inimtegevuse jälgi ja väljakujunenud kaldakasutust. Kuna rajatised – näiteks lõkkealus ja mõned pingid – paigaldatakse just neisse juba sissetöötatud kohtadesse, ei kaasne töödega ulatuslikke maastikumuutusi. Selline lähenemine võimaldab suunata külastuskoormust juba muudetud pinnasega aladele, hoides ära uute looduslike paikade tallamise. Valitud lahendused on vastupidavad üleujutustele, säilitavad piirkonna loodusliku ilme ning nõuavad minimaalset sekkumist ümbritsevasse keskkonda. Varasem kogemus näitab, et ametlike lõkkekohtade rajamine koos regulaarse hoolduse ja järelevalvega ei ole toonud kaasa prügistamise ega rikkumiste suurenemist, vaid on aidanud kaasa külastuskultuuri paranemisele ja rikkumiste vähenemisele.

Joonis 1. Võimalike uute puhkekohtade eelvalik Alam-Pedjal. Aluskaart: MaRu 2025

RMK otsus käsitleda Kamari-Kärevere veemarsruuti edaspidi veerajana tingib vajaduse tagada marsruudil ametlikud peatuskohad, mis võimaldavad külastuskoormust suunata ning vähendada juhuslikku ja kaitse-eesmärkidega vastuolus olevat kasutust. Samas ei ole konkreetseid asukohti kava koostamise hetkel veel määratud ja seetõttu toimub täpsem planeerimine edaspidi.

6.2. Keskkonnaharidus

Palupõhja looduskool tegutseb aastaringselt. Looduskool on koht, kus saab arendada looduse tundmist ja tunnetamist õppepäevade, õppelaagrite, talgute ja praktikumide vormis. Palupõhja looduskool võimaldab loodusega tutvuda süvitsi. Looduskoolil on seminariruum, majutus- ja toitlustusvõimalused ning hea varustus loodusõppeprogrammide läbiviimiseks. 2024. aastal toimus u 60 sündmust – õppepäevadest pikemate laagriteni. Palupõhja looduskool teeb koostööd Tartu linna koolide ja lasteaedadega. Lisaks kasutavad looduskooli pakutavaid teenuseid Tartu Loodusmaja, Kaitseliit, teatrid, ELF, teadlased, seirajad, matkagrupid. Mõnel korral aastas toimuvad Palupõhja looduskoolis projektide raames Eesti Loodushoiu Keskuse korraldatud õpilaste kalalaagrid. Looduskooli ehitisi püütakse järgemööda parandada ning soovitakse paadisilda rajada.

Laashoone looduskool tegutseb Laashoone, Viljandimaal. Looduskool pakub tegevusi ümbruskonna koolidele ja lasteaedadele, samuti kasutavad taristut ja kohalike head nõu matkagrupid.

LISAD

LISA 1. Mõjutegurite ja meetmete selgitused (KKK dokumendis)

LISA 2. Avalikustamise käigus saabunud ettepanekute ja KeA vastuste kokkuvõte (KKK dokumendis)

LISA 3. Alam-Pedja niitude majandamise kava (elektrooniline) (eraldi)

LISA 4. Kaitse-eesmärkide ja tegevuste kihid (eraldi)

LISA 5. Alam-Pedja looduskaitseala tulemuslikkuse hindamise aruanne 2025 (eraldi)

Lisa 1. Mõjutegurite ja meetmete selgitused

Kood	Mõjutegur	Kood	Meede
PI03	Probleemsed pärismaised liigid	MI05	Probleemsete pärismaiste liikide haldamine
	Probleemsed taimed ja loomad, kes on omased kohalikele ökosüsteemidele, kuid on inimtegevuse tõttu otseselt või kaudselt tasakaalust väljas. See hõlmab näiteks probleeme metsistunud koduloomadega (nt kassid, koerad); vetikate rohkest kohalike kalade kadumise tõttu; oluliselt kasvanud hundipopulatsioonide kujutatavat ohtu koduloomadele ja inimestele, väikekiskjate ja metssigade negatiivset mõju. Seda survetegurit tuleks kasutada juhul, kui kohalike liikidega seotud probleeme ei saa seostada muude spetsiifilisemate mõjurite/surveteguritega (nt kui kohalike liikidega seotud probleeme saab seostada mitme inimtegevusega või täpsemad tegevused ei ole teada).		Inimtegevuse tõttu otseselt või kaudselt tasakaalust väljas olevate pärismaiste taime- ja loomaliikide haldamine, kes teatud piirkondades võivad kahjustada konkreetseid elupaiku (nt sõralised ohustavad metsa-elupaiku) või ohustada sihtliikide populatsiooni (nt röövlinnud, kes söövad ohustatud lindude mune ja poegi). See hõlmab ka metsikute populatsioonide mõju ohjamist.
PA17	Põllumajandustegevus, mis põhjustab pinna- või põhjavee (sh merevee) reostust	MA10	Põllumajandusest tuleneva punkt- või hajureostuse vähendamine või kõrvaldamine pinna- või põhjavette (sh merre).
	Hajus- ja punkt-reostus vees, mis tuleneb tegevustest, mida ei saa otseselt seostada muude 2. taseme surveteguritega hõlmatud konkreetsete tegevustega (nt loomakasvatusest tulenev punkt-reostus, mis tuleks deklareerida kui PA20 "Loomakasvatusest tulenev reostus", või väetiste kasutamisest tulenev hajureostus, mis kuulub surveteguri PA13 "Looduslike ja sünteetiliste väetiste kasutamine" alla). See survetegur hõlmab ka põllumajanduse jäätmeäitlustavatest tulenevat reostust.		Põllumajandusest tuleneva punkt- või hajureostuse vähendamine või kõrvaldamine pinna- ja põhjavees (nt ulatusliku loomakasvatuse või põllumajandusjäätmete ja/või keemiliste toodete ladustamise tõttu). See võib hõlmata ka veekogude äärsete kaldakaitseribade rajamist ja säilitamist pinnaveekogude hajureostuse vähendamiseks.
PA05	Põllumajandusmaade hoolduse lakkamine	MA04	Kasutusest välja langenud maadel sobivate põllumajandustavade taastamine, sh niitmine, karjatamine ja põletamine
	Traditsiooniliste põllumajandustavade ja majandamise lõpetamine rohumaadel ja muudes põllumajandussüsteemides, näiteks niitmise või traditsiooniliste karjatamistavade lõpetamine, seega ka vastavate põllumajanduslike elupaikade (nt puisniitude) kasutusviiside lõpetamine. Hoolduse lakkamine võib viia ala võsastumise ja liigilise koosseisu vaesustumiseni. Hõlmab ka olukordi, mis on tingitud ebapiisavast või puudulikust looduskaitsekorraldusest.		Põllumajandustavade taastamine, et peatada või aeglustada põllumajandusmaa mittekasutamist ja/või ebapiisavast maakasutusest tingitud looduslikku suhtsessiooni. Meetmed võivad olla põllumajandusliku iseloomuga (näiteks karjatamise või masinatega elupaikade avatuna hoidmine) ning hõlmata ka looduskaitsest karjatamist (st ökoloogilist majandamist, näiteks koduloomade karjatamist ilma põllumajandusliku eesmärgita).
		MA03	Olemasolevate ekstensiivsete põllumajandustavade ja põllumajandusmaastiku elementide säilitamine
			Olemasoleva haritava või karjatatava maa ekstensiivsete põllumajandustavade, näiteks ekstensiivse karjatamise, niitmise või traditsioonilise põletamise säilitamine ning väikeste maastikuelementide (nt ökotonid, hekid, kivimüürid, tiigid, väikesed metsatukad, põldude servad, kraavid ja looduslikud rajad) kaitsmine. See hõlmab ka hekkide loodussõbralikku majandamist.

Kood	Mõjutegur	Kood	Meede
PA02	Üht tüüpi põllumajandusmaast teiseks muutmine (välja arvatud kuivendamine ja põletamine)	MA05	Niitmise, karjatamise ja teiste samaväärsete põllumajandustavade kohandamine
<p>Üht tüüpi põllumajandusmaast teiseks muutmine, nt niitude ülesharimine põldudeks, liiga varajane või liiga intensiivne niitmine ning ebapiisav hooldus. Ohutegur hõlmab ka väiksemaid muutusi, enamasti elupaigatingimustes (nt põllukultuuride vahetamine) või muud tüüpi muutmist. Ohutegurid võivad ilmned ka seoses muutustega põllumajandusmaade maastikus ja omadustes (nt nõlvade ümberkorraldamine ja tasandamine, kivide purustamine või muud maastikumuutused), et näiteks hõlbustada masinate kasutamist, suunata vihmavee äravoolu või valmistada ette uusi alasid põllumajanduslikuks tootmiseks. See surve ei ole seotud ainult aruandeperioodil toimunud maakasutuse muutustega, vaid see viitab ka juhtumitele, kus elupaiga praeguse põllumajandusliku kasutamise jätkamine takistab selle taastamist (nt põllumajanduse ja looduskaitse vaheliste maakasutuse konfliktide korral).</p>		<p>Rohumaade niitmise või kariloomade karjatamise sageduse, meetodite ja/või ajastuse kohandamine elupaikade säilitamiseks, nende seisundi parandamiseks või liikide (nt pesitsevate lindude) kahjustamise vältimiseks. See hõlmab ka muude samaväärsete tegevuste (nt põletamine) kohandamist ja haldamist. Hõlmab näiteks intensiivselt majandatava rohumaa muutmist ekstensiivsemaks või kariloomade tallamise vähendamist.</p>	
PB24	Metsakuivendus	MB14	Metsandusliku kuivenduse ja veevõtu reguleerimine (sh muudetud veerežiimiga elupaikade taastamine)
<p>Tegevused nagu veevõtt ja kraavivõrgu rajamine, mille eesmärk on (pool)looduslike metsaelupaikade kuivendamine (nt märgalade ja niiskete metsatüüpide kuivendamine metsanduse eesmärgil).</p>		<p>Kuivenduse, veevõtu ning infrastruktuuri haldamine (sh pinna- ja põhjavee võtmine, paisude ehitamine ja käitamine ning jõgede vooluhulga muutmine) ning kuivendatud metsade veerežiimi haldamine või taastamine. Kuivendus- ja niisutamistööde haldamine võib hõlmata nende tegevuste lõpetamist. See meede hõlmab ka magevee-elupaikade taastamist, mida mõjutavad metsanduslikust kuivendusest tingitud muutused.</p>	
PB06	Valik- või harvendusraie (välja arvatud uuendusraie)	MB05	Metsa majandamise ja kasutamise tavade kohandamine või muutmine
<p>Üksikute puude raie, mis kahjustab nt seisvaid puid, alusmetsa mulda, või allikaid. See hõlmab ka teatud puurinde (esimese või teise) puude välja raiumist valitud puude eelistamiseks või loodusliku uuenemise soodustamiseks, mis kahjustab hõrenemise tõttu mulda, allikaid, metsaelupaiku ja/või alusmetsa. Selle surve teguri all tuleb arvesse võtta ka raie sageduse ja ajastuse mõju. Näiteks võib raietegevus vigastada kasvama jäävaid puid, mis selle tagajärjel muutuvad altiks juurepessule jt haigustele ning kahjuritele. See surve tegur ei hõlma uuendusraiega seotud tegevusi.</p>		<p>Metsade majandamise ja kasutamise tavade kohandamine või muutmine loodusdirektiividega hõlmatud elupaikade või kaitsealuste liikide elupaikade säilitamiseks või taastamiseks või liikide häirimise vältimiseks. See võib hõlmata majandamistavade kohandamist ja muutmist, et kaitsta vanu puistuid või parandada nende seisundit, säilitada võsa, surnud ja surevaid puid ja kände, säilitada või taastada elupaikade sidusust, suunata liigilist koosseisu, ennetada metsatulekahjusid; hõlmab ka metsandustegevuste aja ja kestuse kohandamist, et vältida liikide häirimist. See ei hõlma aga kuivendus- ja niisutustöid, mis kuuluvad MB14 alla.</p>	
PB09	Turbe- ja uuendusraie	MB05	Metsa majandamise ja kasutamise tavade kohandamine või muutmine
<p>Metsa turbe- ja uuendusraie (kõikide puude väljaraie), mis kahjustab metsaelupaika või kaitsealuste (sh loodusdirektiividega hõlmatud) liikide elupaiku, mulda, allikaid või muid elupaiga füüsilisi omadusi.</p>		<p>Metsade majandamise ja kasutamise tavade kohandamine või muutmine loodusdirektiividega hõlmatud elupaikade või kaitsealuste liikide elupaikade säilitamiseks või taastamiseks või liikide häirimise vältimiseks. See võib hõlmata majandamistavade kohandamist ja muutmist, et kaitsta vanu puistuid või parandada nende seisundit, säilitada võsa, surnud ja surevaid puid ja kände, säilitada või taastada elupaikade sidusust, suunata liigilist koosseisu, ennetada metsatulekahjusid; hõlmab ka metsandustegevuste aja ja</p>	

Kood	Mõjutegur	Kood	Meede
			kestuse kohandamist, et vältida liikide häirimist. See ei hõlma aga kuivendus- ja niisutustöid, mis kuuluvad MB14 alla.
PI01	ELi jaoks probleemsed invasiivsed võõrliigid	MI02	ELi jaoks probleemsete invasiivsete võõrliikide haldamine, tõrje või likvideerimine
	ELi jaoks probleemsed invasiivsed võõrliigid (vastavalt määrusele (EL) nr 1143/2014), nt Sosnovski karuputk.		ELi jaoks probleemsete invasiivsete võõrliikide leviku ohjamine ja tõrje (vastavalt määrusele (EL) nr 1143/2014) seire- ja likvideerimissüsteemi loomise ja käitamise kaudu (nt karuputke võõrliikide kaardistamine ja ohjamine).
PX05	Puudub teave survetegurite või ohtude kohta	-	-
	Andmed survetegurite ja ohtude kohta puuduvad.		-
PC05	Turba kaevandamine	MC01	Maavarade kaevandamise kohandamine ja haldamine, mida ei kasutata energia tootmiseks
	Turba kaevandamine (nt freesturba tootmine, tükkturba lõikamine). Hõlmab turbatootmisalade kraavivõrku.		Maavarade kaevandamise kohandamine ja haldamine, mida ei kasutata energia tootmiseks (nt liiv, kruus, savi ja aiandusturvas), sh kaevandamise peatamine ja vältimine. Meede hõlmab ka geoloogiliste uuringute ja muude kaevandamist ettevalmistavate tööde mõju vähendamist.
PA21	Veevõtt ja maaparandussüsteemide hooldus põllumajanduses	MA13	Põllumajandusliku kuivenduse ja veevõtu reguleerimine (sh kuivendatud või hüdroloogiliselt muudetud elupaikade taastamine)
	Vee võtmine põllumajanduses kasutamiseks, nt kastmiseks või ulatuslikuks loomakasvatuseks. See hõlmab ka tegevusi, mis muudavad veekogude füüsilist struktuuri või hüdroloogilist toimimist põllumajandusliku tootmise tõttu (nt üleujutusrežiimide muutmine, jõgede veerežiimi muutmine kastmiseks piisava veevarustuse säilitamiseks, maaparandussüsteemide, sh kraavide puhastamine, jõgede voolusägi muutmine). See ei hõlma paisude ehitamist ja käitamist.		Kuivendus- ja niisutustööde ning vastava taristu haldamine (nt pinna- ja põhjavee võtmine, paisude ehitamine ja kasutamine või jõgede veevoolu muutmine), samuti kuivendatud põllumajandusmaade hüdroloogilise režiimi haldamine või taastamine (nt kuivendatud turbaalade, hüdroloogiliselt mõjutatud märgalade ja magevee-elupaikade hüdroloogilise režiimi taastamine põllumajanduspiirkondades). Kuivendus- ja niisutustööde haldamine võib hõlmata nende tegevuste võimalikku lõpetamist. See meede hõlmab ka muude magevee-elupaikade ja märgalade taastamist, mille veerežiimi on muudetud, näiteks paisude ehitamise või pinnavee võtmisega põllumajanduseks.

Lisa 2. Avalikustamise käigus saabunud ettepanekute ja KeA vastuste kokkuvõte

[TLÜ ökoloogia keskus⁸⁹](#)

Esitatud ettepanekutes tehti tähelepanekuid nii kaitsekorralduskava sisulise loogika, terminikasutuse kui ka seniste tegevuste kajastamise kohta. Märgitakse, et sissejuhatavas osas peaks olema selgemalt seotud Alam-Pedja linnu- ja loodusala kaitse-eesmärgid ning looduskaitseala kaitse-eesmärgid. Samuti juhiti tähelepanu sellele, et peatüki 1.1 tabelis puuduvad LIFE IP „Loodusrikas Eesti“ projekti raames tehtud uuringud ja seired, sealhulgas TLÜ ja TÜ osalusel läbiviidud uuringud.

Mõjutegurite ja meetmete peatüki osas küsiti, kas pärandniitude hooldusvõttena on vajalik põletamise kavandamine, eriti olukorras, kus kaitstavaks väärtuseks on pisitigu. Terminikasutuse kohta märkitakse, et sõnastus „sood ja rabad“ on ebatäpne, kuna rabad kuuluvad soode hulka ning piisab sõna „sood“ kasutamisest. Metsakoosluste kirjelduses juhiti tähelepanu, et elupaigatüüp 91F0 on ekslikult tähistatud tärniga ning selle koosluse puhul ei ole tegemist otsese kuivendusemõjuga. Samuti märkitakse, et kährikkoera ja minki ei peaks käsitlema pärismaiste liikidena, vaid inimese poolt sisse toodud invasiivsete liikidena. Kaitsekorralduslike tegevuste osas tehti ettepanek täpsustada märgade koosluste taastamise järgse tulemusseire korraldust ning sõnastada konkreetsemalt tegevuste elluviijad, kuna üldine mõiste „huvilised“ ei ole piisavalt täpne. Lisaks juhiti tähelepanu, et peatüki 4.2.5 sõnastusest võib jääda mulje, nagu oleksid kõik senised märgade koosluste taastamistööd tehtud üksnes projekti AdaptEst raames. Ettepaneku kohaselt tuleks välja tuua ka teiste projektide, sealhulgas LIFE IP „Loodusrikas Eesti“, raames tehtud taastamistööd ning lisada juba taastatud alade pindalad.

KeA vastus [DHS 7-2/26/5147-21](#)

[Peter Janson, Vaseten OÜ⁹⁰](#)

Esitatud ettepanekus väljendati seisukohta, et kraavivõrgustiku rajamine 1960.–1970. aastatel oli omal ajal teadlik ja põhjendatud otsus ning kavandatud taastamistegevused ei ole ettepaneku esitaja hinnangul arusaadavad ega põhjendatud. Samuti avaldati kriitikat Euroopa Liidu suuniste ülevõtmise suhtes ning leiti, et olemasolevate kraavide sulgemise asemel tuleks neid renoveerida. Ettepanekus soovitatakse projekt praegusel kujul lõpetada.

KeA vastus [DHS 7-2/26/5147-20](#)

Minevikus rajatud kraavivõrgustik vastas tollastele teadmistele ja eesmärkidele, kuid tänapäeval keskendutakse loodusliku veerežiimi taastamisele ja ökosüsteemide seisundi parandamisele. Meetmed kavandatakse iga ala eripära arvestades ning lähtudes kehtivatest õigusaktidest ja kaitse-eesmärkidest.

[Pelle Mellov⁹¹](#)

Esitatud ettepanekus leiti, et varase niitmise mõju linnustikule ja taimekooslustele ei ole veel piisavalt uuritud ning käimasolevate uuringute tulemused selguvad alles lähiaastatel. Seetõttu peeti ennatlikuks niitmise algusaja piirangute leevendamist kogu Alam-Pedja lamminiitude ulatuses. Riskide vähendamiseks tehti ettepanek sätestada, et niitmise käigus ei tohi kahjustada lamminiitude pinnast ega niita kõrge pinnase- või pinnaveega alasid. Samuti soovitatakse piiritleda rohunepi mängupaikade lähiumbrus aladena, kus varane niitmine ei ole lubatud, ning kehtestada piirang, mille kohaselt võib varast niitmist teha kuni 30% hooldatavate lamminiitude pindalast ühe hooaja jooksul, rõhutades mosaiikse majandamise vajadust.

⁸⁹ KeA DHS 7-2/26/5147-4

⁹⁰ KeA DHS 7-2/26/5147-3

⁹¹ KeA DHS 7-2/26/5147-5

Vanajõgede suudmete hooldamise osas märgiti, et nende ummistumine ja roostumine ei ole üksnes looduslik protsess, vaid seotud inimtegevuse ja toitainete koormusega. Ettepanekus soovitati mõjutegurite kirjeldust täiendada ning pöörata suuremat tähelepanu kuivenduskraavide mõjule ja setete vähendamisele, sealhulgas paisude rajamisele kraavisuudmetesse. Samuti juhiti tähelepanu, et täiendavate vanajõesuudmete avamine võib põhjustada kalastiku ülemäära suurenemist ja mõjutada negatiivselt veesalgrootute kooslusi.

Koprapaisude likvideerimise osas leiti, et kaitsekorralduskava sõnastus viitab liiga ulatuslikule sekkumisele kopra asurkonda, kuigi probleem puudub konkreetset kohta Laeva jõel. Ettepaneku kohaselt on kobras oluline märgalade arhitektlik, kelle tegevus toetab kaitseala eesmärke ning aitab leevendada kuivenduse mõju. Soovitati kaaluda kestlikuma lahendusena Laeva jõe kanali sulgemist ja vee suunamist jõe loomulikku sängi, vältides vajadust pideva kopra ohjamise järele.

Metsade mõjutegurite käsitlemisel leiti, et valik-, harvendus-, turbe- ja uuendusraiate mõju metsaelupaikadele on alahinnatud ning neid tuleks käsitleda olulise negatiivse mõjutegurina. Samuti rõhutati, et soode ja metsade kuivendus on metsise, tedre ja teiste maaspesitsete jaoks peamine ohutegur ning selle mõju tuleks hinnata oluliseks. Väikekiskjate ohjamise osas leiti, et nende mõju ei ole peamine probleem ning tähelepanu tuleks suunata kuivenduse, raiete ja lisaõõtmisega seotud algpõhjustele.

Võõrliikide käsitlemise kohta märgiti, et probleem ei piirdu üksnes niidukooslustega, vaid hõlmab ka metsi ja inimasustuse lähedasi alasid. Tehti ettepanek hinnata võõrliikide mõju oluliseks, et toetada varajast seiret ja tõrjet ning võimaldada tõhusamalt kavandada vastavaid tegevusi ja projekte.

KeA vastus [DHS 7-2/26/5147-40](#)

Selgitati, et lamminiitude majandamisel lähtutakse paindlikust ja teadmuspõhisest lähenemisest, mida kohandatakse vastavalt seiretulemustele, uuringutele ja praktilisele kogemusele. Kava täiendati põhimõttega, et varase niitmise käigus ei tohi kahjustada pinnast ega niita kõrge pinnase- või pinnaveega alasid. Samuti täpsustati mõjutegurite käsitlemist vanajõgede, metsaelupaikade ja võõrliikide osas ning rõhutati varajase tõrje olulisust. Kopra ohjamise sõnastust täiendati, et tegemist on üksnes vajadus- ja juhtumipõhise meetmega. Väikekiskjate ohjamist käsitletakse ajutise täiendava meetmena, mis aitab vähendada maaspesitsetele lindudele avalduvat survet ajal, mil elupaikade taastamise mõju alles kujuneb.

[MTÜ Loomus](#)⁹²

Esitatud ettepanekus väljendati vastuseisu kaitsekorralduskava tegevusele „Väikekiskjate arvukuse reguleerimine ning koprapaisude likvideerimine“. Märgiti, et kaitsekorralduskavas puudub piirkondlikul seirel põhinev analüüs, mis tõendaks väikekiskjate erakordselt kõrget arvukust või olulist negatiivset mõju kaitsealustele liikidele ja ökosüsteemile. Leiti, et väikekiskjate esinemine ja maaspesitsetest lindudest toitumine on osa looduslikust ökosüsteemist ning ei ole iseenesest piisav põhjendus nende arvukuse vähendamiseks.

Ettepanekus peeti probleemseks ka sõnastust, mille kohaselt tuleks väikekiskjate arvukust hoida „võimalikult madalal“, kuna see tähendab ettepaneku esitaja hinnangul looduslike liikide teadlikku allasurumist ning sekkumist ökosüsteemi loomulikku toimimisse. Samuti leiti, et võõrliikide kährikkoera ja mingi ohjamise vajadus ei ole piisavalt põhjendatud, kuna nende täielik väljajuurimine ei ole realistlik ning nende mõju ökosüsteemile ei pruugi erineda oluliselt pärismaistest väikekiskjatest.

Kopra ohjamise osas märgiti, et kobraste küttimine Laeva jõe alamjooksul ei ole jätkusuutlik lahendus, kuna alale liiguvad kiiresti uued isendid. Soovitati eelistada mitteletaalseid meetmeid, eelkõige koprapaisude regulaarset eemaldamist, ning leiti, et kopra kui pärismaise liigi ulatuslik ohjamine looduskaitsealal ei ole põhjendatud, eriti olukorras, kus kaitsekorralduskava eesmärkide hulka kuulub märgalade taastamine.

⁹² KeA DHS 7-2/26/5147-9

Ettepanekus kutsuti üles loobuma väikekiskjate ja kobraste tapmise kavandamisest looduskaitse tegevusena ning mitte kasutama LIFE projekti vahendeid jahinduslike tegevuste toetamiseks. Lisaks tehti ettepanek lisada Alam-Pedja loodusala kaitse-eesmärkide hulka suurkiskjate kaitse ning kujundada alast suurkiskjate hoiuala, kus nende asurkonnad saaksid toimida looduslikul viisil ilma küttemiseta.

KeA vastus [DHS 7-2/26/5147-36](#)

[Rein Velja](#)⁹³

Esitatud ettepanekus väljendati kahtlust märgade koosluste taastamise tegevuste põhjendatuse ja võimalike mõjude osas. Leiti, et puuduvad piisavad uuringud ja tõendid, mis kinnitaksid kavandatud tegevuste tõhusust ning annaksid ülevaate nende mõjust olemasolevale looduskeskkonnale, lähedalasuvatele kinnistutele, juurdepääsuteedele ja taristule. Eraldi juhiti tähelepanu võimalikele üleujutusriskidele ning vajadusele tagada päästeteenistuse ligipääs kinnistutele. Ettepanekus rõhutati, et märgade koosluste taastamine on kaalutusotsus, mis võib mõjutada kinnisomanike õigusi ja muuta senist looduskeskkonda, mistõttu peavad otsused olema põhjalikult kaalutud, põhjendatud ning tuginema uuringutele ja riskianalüüsile. Samuti leiti, et ei ole selgitatud, miks on taastamistegevusteks valitud just konkreetsed alad ning kas alternatiivseid alasid on piisavalt kaalutud.

Lisaks märgiti, et puudub piisavalt konkreetne tegevuskava selle kohta, mida, kus ja millal plaanitakse teha, samuti ei ole selge vastutus võimalike negatiivsete tagajärgede või tegevuste ebaõnnestumise korral. Seetõttu leiti, et märgade koosluste taastamist ei tohiks praegusel kujul ellu viia enne täiendavate uuringute ja selgituste esitamist.

KeA vastus [DHS 7-2/26/5147-33](#)

Selgitati, et kaitsekorralduskava määrab üksnes tegevussuunad ning konkreetseid veerežiimi taastamise töid selles etapis ei kavandata. Taastamistegevuste täpsed lahendused töötatakse välja eraldi projektide käigus, tuginedes täiendavatele uuringutele, andmetele ja mõjuanalüüsile. Rõhutati, et tegevusi ei kavandata viisil, mis halvendaks eramaade seisundit või taristu toimimist, ning lõplikud otsused tehakse alles pärast põhjalikku analüüsi ja projekteerimist.

[Egon Narits](#)⁹⁴

Esitatud ettepanekus väljendati vastuseisu Sillaotsa kraavi sulgemisele, kuna ettepaneku esitaja hinnangul mõjutaks see negatiivselt Tõnise talu liigjärjal alal asuva metsa seisundit ja vähendaks metsa säilimise võimalusi. Samuti oldi vastu Laeva sirge veerežiimi taastamistöödele, kuna puudub selgus, kuidas tagatakse Laeva–Palupõhja tee aastaringne kasutatavus võimalike üleujutuste või veetaseme muutuste korral.

Lisaks juhiti tähelepanu Emajõe kaldaerosiooni probleemile ning märgiti, et üksnes kiiruspiirangute kehtestamisest ei piisa kaldakahjustuste vähendamiseks. Tehti ettepanek selgitada, milliseid meetmeid kavandatakse Palupõhja piirkonna lagununud kaldakaitse lahendamiseks.

Ettepanekus tehti ka konkreetsed soovituselid kraavide sulgemise osas, märkides, et osa kraave võiks sulgeda täielikult ning osa osaliselt, põhjendades seda kraavide tehnilise seisukorra ja rajamise iseärasustega. Ettepaneku esitaja avaldas valmisolekut panustada tööde elluviimisse, et saavutada võimalikult hea tulemus.

KeA vastus [DHS 7-2/26/5147-24](#)

Selgitati, et märgade koosluste taastamisel lähtutakse põhimõttest, et eramaade seisundit ei halvendata ning taastamistööd kavandatakse nii, et need ei kahjustaks majandatavaid metsi ega taristu toimivust. Sillaotsa ala on praegu üksnes võimalik taastamisala ning konkreetseid tegevusi ei ole veel kavandatud. Samuti

⁹³ KeA DHS 7-2/26/5147-11

⁹⁴ KeA DHS 7-2/26/5147-15

kinnitati, et teede aastaringne kasutatavus peab säilima. Esitatud ettepanekutega on tutvutud, kuid joonisel märgitud aladel taastamistöid ei planeerita. Palupõhja kaldakindlustuse küsimus on olnud arutelul, kuid lahendust pole seni leitud.

[Viljar Ilves](#)⁹⁵

Esitatud ettepanekus leiti, et senine pärandniitude majandamise praktika, eelkõige ranged niitmisaegade piirangud, ei ole viimase 25 aasta jooksul andnud soovitud tulemusi liikide ega elupaikade seisundi parandamisel. Ettepaneku esitaja hinnangul tuleks kaaluda senise lähenemise muutmist ning katsetada teistsuguseid majandamisvõtteid, jälgides seejuures hoolikalt nende mõju ja tulemusi.

Uute puhkealade rajamise osas väljendati kahtlust nende vajalikkuse suhtes looduskaitsealal. Märgitakse, et kasvav külastuskoormus ja turism võivad häirida kaitsealuseid liike ning mõjutada negatiivselt kohalikke elanikke ja looduskeskkonda, sealhulgas tolmu leviku kaudu taimestikku. Viidati vajadusele arvestada teiste riikide praktikaga, kus kaitsealade külastatavust pigem piiratakse ja suunatakse.

Kraavide sulgemise teemal rõhutati vajadust teha otsuseid ettevaatlikult ja kaalutletult, hinnates lisaks võimalikele positiivsetele mõjudele ka negatiivseid tagajärgi. Samuti rõhutati kohalike elanike rolli ja vajadust teha otsuseid teaduslikult tõendatud faktide ning praktiliste kogemuste põhjal.

KeA vastus [DHS 7-2/26/5147-25](#)

Nõustuti, et pärandniitude majandamisel tuleb olla valmis seniseid praktikaid üle vaatama ja kohandama tegevusi vastavalt seiretulemustele ning looduses ilmnevatele mõjudele. Samuti selgitati, et puhkealade rajamist ja veerežiimi taastamisega seotud tegevusi kavandatakse etapiviisiliselt, hinnates eelnevalt võimalikke mõjusid ja alternatiive ning tehes otsuseid parima olemasoleva teadmise alusel.

[RMK külastuskorralduse osakond](#)⁹⁶

Esitatud ettepanekutes tehti täpsustusi ja täiendusi Alam-Pedja kaitsekorralduskava külastuskorralduse ning taristu hooldamise peatükkidesse. Tehti ettepanek käsitleda Kamari–Kärevere marsruuti edaspidi veerajana ning lisada kaitsekorralduskavasse selle tähistamise tegevused, sealhulgas vajaduspõhised infotahvlid, viidad ja märgistused.

Lisaks tehti ettepanek täiendada sõnastust, et kaitsekorralduskavas kavandatavate puhke- ja lõkkekohtade kajastamine ei tähenda kõigi objektide kohest väljaehitamist, vaid loob aluse etapiviisiliseks ja vajaduspõhiseks planeerimiseks, ning et taristu kujundamisel lähtutakse RMK olemasolevate puhke- ja lõkkekohtade lahendustest. Samuti soovitati täpsustada, et uued puhke- ja lõkkekohad võivad paikneda ka Kamari–Kärevere veeraja ääres ning toetavad ametlike külastusobjektide võrgustikku.

KeA vastus [DHS 7-2/26/5147-22](#)

[MTÜ Niilusoo](#)⁹⁷

Esitatud ettepanekus leitakse, et kavandatav väikekiskjate arvukuse ulatuslik piiramine ei ole piisavalt teaduslikult põhjendatud, kuna puuduvad selged uuringud, mis seoksid otseselt maaspesitsevate lindude arvukuse languse väikekiskjate arvukusega. Peetakse ebaselgeks ka mõistet „võimalikult madal“ ning rõhutatakse, et selline lähenemine võib viia ebaproportsionaalse ja liialt ulatusliku sekkumiseni pärismaiste liikide populatsioonidesse. Ettepaneku kohaselt tuleks väikekiskjate arvukuse reguleerimisel arvestada ka looduslike protsessidega, eeskätt suurkiskjate rolliga, ning käsitleda laiemalt elupaikade kadu ja killustumist kui peamist probleemide allikat.

⁹⁵ KeA DHS 7-2/26/5147-12

⁹⁶ KeA DHS 7-2/26/5147-17

⁹⁷ KeA DHS 7-2/26/5147-13

Samuti märgitakse, et kaitsealal on mitmete sihtliikide (nt metsis ja teder) populatsioonid juba hetkel heas seisus või vastavad eesmärkidele, mistõttu ei ole täiendava küttime põhjendus piisavalt selge. Kobra ohjamise osas leitakse, et nende küttime Laeva jõe alamjooksul ei ole eetiline ega jätkusuutlik ning viidatakse, et kopra kui liigi käsitlemine looduskaitsealal peaks olema ettevaatlikum ja tasakaalustatum.

Ettepanekus toetatakse suurkiskjate kaitse lisamist Alam-Pedja kaitse-eesmärkide hulka ning rõhutatakse, et ala tuleks hoida võimalikult looduslähedasena, minimeerides inimese sekkumist. Ressursside kasutamisel peetakse olulisemaks suunata need seire- ja teadustegevusse, mitte väikekiskjate püüdmisele ja ohjamisele.

KeA vastus [DHS 7-2/26/5147-35](#)

[Eesti Ornitoloogiaühing](#)⁹⁸

Esitatud ettepanekus rõhutatakse, et Alam-Pedja kaitsekorralduskava koostamisse tuleb senisest oluliselt tugevamalt kaasata luhalindude ja vee-elustiku spetsialistid, et tagada luhtade majandamisvõtete sobivus kaitsealuste liikide, sh rukkiräagu ja rohunepi, elupaiganõuetega. Leitakse, et praegune käsitus ei taga piisavalt tasakaalu konkureerivate kaitse-eesmärkide vahel ning luhtade hooldusmeetmed vajavad liigipõhist eksperthinnangut.

Kaitseväärtuste osas seatakse kahtluse alla soopardi eemaldamine kaitse-eesmärkidest, rõhutades rändel peatuvate liikide kaitsekohustust ning vajadust tugineda regulaarsematele seireandmetele. Rukkiräagu elupaiga ulatuse ja arvukuse hindamist peetakse ebaselgeks ning palutakse meetodikat täpsustada. Samuti juhitakse tähelepanu niidu-kuremõõga käsitluse puudulikkusele ning selle seosele varase niitmise praktikatega.

Oluliseks peetakse luhtade hoolduse mõju põhjalikumat hindamist, sealhulgas varase niitmise mõju linnustikule ning invasiivsete võõrliikide levikut hooldusteede kaudu. Leitakse, et kavas ei käsitleta piisavalt hooldustööde kõrvalmõjusid ning puudub selge analüüs, kuidas erinevad majandamisviisid mõjutavad kaitseväärtusi tervikuna.

Täiendavalt rõhutatakse kuivenduse ja turba kaevandamise mõju senisest selgemat käsitlemist, samuti vajadust hinnata nende tegevuste kumulatiivset mõju luhtadele ja linnustikule. Palutakse esitada ülevaade varasemate kuivendusprojektide mõjudest ning kaaluda Natura hindamise tugevdamist.

Seisundi hindamise osas leitakse, et pelgalt ohustatuse kategooriatest ei piisa ning arvesse tuleb võtta ka liikide arvukuse pikaajalisi trende. Õiguslikus plaanis juhitakse tähelepanu linnudirektiivi ja elupaigadirektiivi nõuetele, rõhutades vajadust ennetava kaitse järele ning selgemate ja kontrollitavate meetmete kehtestamist niitmise ja elupaikade majandamise osas.

Kokkuvõttes peetakse vajalikuks luhalindude ekspertide kaasamist, kaitse-eesmärkide konfliktide selgemat lahendamist, hooldusvõtete mõju põhjalikumat hindamist ning kuivendus- ja kaevandustegevuse mõjude täpsemat käsitlemist Alam-Pedja kaitsekorralduskavas.

KeA vastus [DHS 7-2/26/5147-38](#)

[Eestimaa Looduse Fond](#)⁹⁹

Tagasisides märgitakse, et kaitsekorralduskavva on juba tehtud rida täiendusi ja täpsustusi, mis on lisatud kommentaaridena esitatud lisa 1 kaudu.

Täiendused puudutavad Soosaare soo taastamist ja selle seiret, LIFE AdaptEst projekti inventuuride ulatust, elupaigatüüpide ja kaitseväärtuste hinnangute täpsustamist ning mõjutegurite, meetmete ja tegevuste selgemat sõnastust. Samuti on esitatud ettepanek täpsustada väikekiskjate ja kopra ohjamise peatükki ning lisada Peenrasoo märgade koosluste taastamise alade hulka. Lisaks tehakse ettepanek kaaluda võõtsaba-vigle eemaldamist kaitse-eesmärkide seast.

⁹⁸ KeA DHS 7-2/26/5147-14

⁹⁹ KeA DHS 7-2/26/5147-18

Eraldi rõhutatakse, et ettepaneku lisaga 2 seotud väikekiskjate ja kopra ohjamise kava vajab põhjalikumat ülevaatamist, kuna seal on tuvastatud mitmeid puudusi, ning lubatakse esitada selle kohta eraldi, teaduskirjandusel põhinev tagasiside koos probleemide ja parandusettepanekutega.

Lisa 2 keskne sõnum on kriitiline hinnang väikekiskjate ja kopra ohjamiskavale, tuues välja selle teadusliku, ökoloogilise ja eetilise põhjendatuse puudujäägid. Kokkuvõttes leitakse, et väikekiskjate väljapüük võib olla ainult lühiajalise mõjuga meede ning selle pikaajaline kasu maaspesitsevate lindude arvukusele ei ole tõendatud. Rõhutatakse, et Alam-Pedja on suhteliselt looduslik ja sidus maastik, kus väikekiskjate mõju ei pruugi olla peamine probleem ning olulisemad tegurid võivad olla elupaikade kvaliteet ja killustatus.

Samuti juhitakse tähelepanu, et suurkiskjad mängivad looduslikku rolli väikekiskjate arvukuse reguleerimisel ning nende olemasolu tuleks pigem soodustada kui asendada inimtekkelise ohjamisega.

Kriitiliselt käsitletakse ka kopra ohjamist, mille puhul peetakse kulukaid ja laialdasi sekkumisi ebaproportsionaalseks ning eelistatakse looduslike protsesside toimimist või alternatiivseid leevendusmeetmeid.

Lisaks tuuakse välja mitmed praktilised ja metodoloogilised puudused: puudulik seire ja elupaigateadmised, võimalikud kõrvalmõjud teistele liikidele, ohjamise kandumine naaberladele ning ohjamise korralduse ebapiisav professionaalsus.

Kokkuvõttes tehakse ettepanekuid suunata tegevus pigem täpsemale ja piiratumale sekkumisele, parandada teaduslikku põhjendatust ja seiret, piirata ohjatatavate liikide ja meetodite ulatust ning vähendada kulukaid ja ulatuslikke tehnilisi sekkumisi, eelistades looduslike protsesside ja suurkiskjate rolli tugevdamist.

KeA vastus [DHS 7-2/26/5147-37](#)

[Keskkonnaagentuur](#)¹⁰⁰

Esitatud ettepanekus tehakse mitmeid täpsustusi ja põhimõttelisi märkusi Alam-Pedja linnu- ja loodusala kaitsekorralduskava kohta.

Esiteks palutakse korrigeerida kavandatava linnuala inventuuri ajagraafikut, kuna see on planeeritud aastatele 2027–2028, mitte üksnes 2028. aastale.

Kopra ohjamise osas rõhutatakse vajadust käsitleda tegevusi väga ettevaatlikult ning eelistada lokaalseid ja põhjendatud sekkumisi. Leitakse, et kopra tegevust tuleks vaadelda ka märgalade taastamist toetava loodusliku protsessina ning vältida ulatuslikku ja süsteemset ohjamist.

Väikekiskjate ohjamise puhul juhitakse tähelepanu puudulikule seire- ja inventuuriandmestikule, mis ei võimalda hinnata nende arvukust ega põhjendada ohjamise vajadust. Samuti märgitakse, et olemasolevad seireandmed on osaliselt aegunud ning tuleks tugineda ajakohastele liigi kaitse tegevuskavadele.

Lisaks rõhutatakse, et väikekiskjate roll maaspesitsevate lindude arvukuse mõjutajana ei ole piisavalt tõendatud ning võimalikke mõjutegureid on rohkem, sealhulgas kuivendus, elupaikade killustumine, röövlinnud ja metssiga. Seetõttu ei saa väikekiskjate ohjamist käsitleda ainsa või peamise meetmena.

Ettepanekus tuuakse esile, et metsise, tedre ja rohunepi arvukuse vähenemise põhjused on mitmetegurilised ning seotud nii elupaikade kvaliteedi kui ka rändeteede ja laiemale ökoloogiliste protsessidega.

Samuti rõhutatakse Alam-Pedja kaitseala laiemat rolli loodusliku arengu säilitajana ning leitakse, et ulatuslik väikekiskjate küttimine ei ole kooskõlas kaitseala eesmärgiga hoida võimalikult suurt osa ökosüsteemidest looduslikus seisundis.

Kokkuvõttes leitakse, et enne väikekiskjate ohjamise kavandamist tuleb koguda usaldusväärsed lähteandmed nende arvukuse ja mõju kohta ning selgitada välja maaspesitsevate lindude tegelikud languse põhjused. Kõik sekkumised peavad olema selgelt põhjendatud, mõõdetavad ning kooskõlas kaitseala loodusliku arengu säilitamise eesmärgiga.

¹⁰⁰ KeA DHS 7-2/26/5147-19

EMA ettepanekus tuuakse esile mure, et Alam-Pedja Natura 2000 alal tehtavate harvendusraiate mõju ei ole piisavalt hinnatud ning eelhinnangud ei kata kogu kaitse-eesmärkide spektrit ega tugine selgelt teaduslikele alustele.

Peamine kriitika on suunatud sellele, et harvendusraieid käsitletakse eelkõige metsa majandusliku väärtuse tõstmise meetmena, ilma et oleks veenvalt hinnatud nende mõju ala kaitse-eesmärkidele, sh paljudele linnu- ja loodusdirektiivi liikidele ning elupaikadele. Leitakse, et eelhinnangutes on käsitletud kitsalt vaid üksikuid liike (nt metsis), samas kui teised kaitse-eesmärgiks olevad liigid ja elupaigad on jäänud tähelepanuta.

Erilist tähelepanu juhitakse sellele, et raietegevus toimub ka aladel, kus varasemalt on esinenud kaitse-eesmärgiks olev elupaigatüüp 9080* (soostuvad ja soolehtmetsad), mis on vahepeal registrist kustutatud. See tekitab küsimusi elupaiga seisundi hindamise ja kaitsekorralduskava eesmärgi – selle elupaigatüübi pindala suurendamise – vahelise vastuolu kohta.

Lisaks seatakse kahtluse alla väide, et harvendusraietel puudub mõju naabruses olevatele metsaelupaikadele, kuna selle kohta puuduvad viited teadusuuringutele ning piirkonna inventuurid ei ole piisavalt põhjalikud, et seda kindlalt kinnitada.

Kokkuvõttes leitakse, et Natura 2000 alal teostatavate harvendusraiate mõju ei ole piisavalt analüüsitud ega tõendatud ning nende ulatus ja mõju kaitse-eesmärkide saavutamisele vajavad eraldi põhjalikku käsitlemist kaitsekorralduskavas.

¹⁰¹ KeA DHS 7-2/26/5147-23